

BUDAPEST

OPERA NYÁR

OPERA ÉS BALETTFESZTIVÁL
1992. július 10-augusztus 9.

F E S Z T I V Á L F Ő S Z P O N Z O R A I

MAGYAR HÍRLAP

Kellemes
szórakozást
kíván

a

V.I.P.
ARTS
MANAGEMENT

*

Minden
megváltott
jegy
szabad
belépést
biztosít

a

BUDAPEST
HILTON
CASINO-ba

egy
pohár
pezsgő
kíséretében!

TARTALOM

TARTALOM

Contents — Inhalt

A szerkesztő meséli...

Hírek itthon...

Hírek külföldön...

News from Hungary...

Nachrichten aus Ungarn...

PORTRÉ

Kaposi Edit:

Kossuth-díjas: Pesovár Ernő

„Nekem egy eredeti magyar verbunk olyan szép,
hogy annál szebbet nem tudnék csinálni.” (Pesovár Ernő)

Jálics Kinga:

Harangozó-díjas: Makovinyi Tibor

„A saját örömömre táncolok!” (Makovinyi Tibor)

Szabó Z. Levente: Meg kell teremteni

az új típusú táncművész fogalmát

„A különböző táncművészeket párhuzamosan tanítjuk”
(Angelus Iván)

INTERJÚ

Mátai Györgyi: A művek mindig megvédik önmagukat

„Mire elkészül a mű, akkorra egy kicsit belehalunk...”
(Fodor Antal)

(Fodor Antal)

MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN

Árva Eszter: Némethy Sándor

„Falra táncoltam Nurejevét!”

PREMIER

Kővágó Zsuzsa: Táncok és világok (Szegedi Balett)

Körtvélyes Géza: Rekviem az életért I. (Győri Balett)

Kaán Zsuzsa: Rekviem az életért II. (Győri Balett)

Major Rita: Panasz és diadal (Pécsi Balett)

Kaán Zsuzsa: Tánc és szerelem (Gajdos József estje)

Szűdy Eszter: Pólusok (Közép-Európa Táncszínház)

RAJZOS TÁNC TÖRTÉNET

(Bottyán Mariann—Kaán Zsuzsa)

INTERBALETT '92

Kővágó Zsuzsa: A romlás virága

(Ladányi Andrea szólóestje a Merlin Színházban)

Kisgergely József: Bohóccipőben is lehet jól táncolni!

(A Szegedi Balett vendégjátéka a Vígyszínházban)

Mátai Györgyi: A tettek drámája

(A Pécsi Balett vendégjátéka a Vígyszínházban)

Pór Anna: Lyoni Operabalett

(Bemutkozás a Vígyszínházban)

Körtvélyes Géza: Paul Taylor Táncgyűttes

(Bemutkozás a Vígyszínházban)

A címdalón:
Markó Iván és Martin István
az Eckhart mester prédikációi
című tv-sorozatban
Fotó: SZABÓ KRISTÓF

A bábsó borítón:

Solymos Pál az Egy faun

halála című Szakály-Debussy

balett címszerepében

Az elől fekvő alak:

Sipson Karen

Fotó: SIMARA

1			
2	8	Gelencsér Ágnes: Angol Nemzeti Balett (Díszelőadás a Magyar Állami Operaházban)	33
3			
4	8	Kisgergely József: Lépéshátrányban... (A Győri Balett vendégjátéka a Budapest Sportcsarnokban)	34
5			
6			
7			
		BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL	
	10	Lőrinc Katalin: Klasszikus a modernnek között (Carolyn Carlson előadástje a Petőfi Csarnokban)	35
	12	Pór Anna: Ris et Danseries (A barokk táncgyűttes bemutatkozása az Arizona Színházban)	36
		GONDOLKODÓ	
		Dienes Gedeon: Mit ér a mű, ha 90 éves?	37
	14	HAZAI TÜKÖR	
		Dezső László: A Pötörke Együttes ajándéka — dezső —: Néptáncverseny a hídért	40
		Keszler Mária: Ördögtánc	40
		Szántó Péter: Európa tánca Dunaújvárosban	41
	17	VILÁGTÜKÖR	
		Hézsó István: Barisnyikov és Béjart új szerepben?	42
		Truppel Mariann: Petőfi Svédországban	42
	19	Galina Cselombityko: A peresztrojka és a balett (II. rész)	43
	21	TÁNCBOROSZKÓP	
	22	Vadasi Tibor: A májusfa-állítástól a pünkösdi kitáncolásig	45
	22	TÁNC ÉS TELEVÍZIÓ	
	25	— kaán —: Közjáték — Markó Iván koreográfiái	46
		Csonka Katalin: Öröm és Üröm— Néptánc-koreográfus-verseny	48
	29	Rábai Miklós emlékére	48
		Novák—Rossa: Antigoné (Korniss Péter képriportja)	49
	30	TÁNC ÉS SZÍNHÁZ	
		Árva Eszter: Hullámverés a brit kortárs színházi fesztiválon	50
	31	TÁNC TUDOMÁNY	
		Fügedi János: Tánc-technokraták (I. rész)	51
	32	KERESZTREJT VÉNY (Tarján Tamás)	53
	32	TERPSZIKHORE POSTÁJA	54
	33	INTERBALETT '92 (Vélemények az V. balett-találkozó magyar és külföldi produkcióiról — angol nyelven)	55

TÁNC MŰVÉSZET

Megjelenik minden páros hónap 20-án. Főszerkesztő: KAÁN ZSUZSA Grafikus: BOTTYÁN MARIANN • Művészeti szerkesztő: BODON ERZSÉBET • Szerkesztőségi titkár: HEJJPAS ANNA • Szerkesztőségi koordinátor: SZALAY TAMÁS • A szerkesztőség címe: 1054 Budapest, Széchenyi u. 1. Telefon: (36-1)112-1240 • Szerkesztőségi órák: kedd—péntek, 11—14. óráig • Kiadja a TÁNCMŰVÉSZET Alapítvány • Szedés és tördelés: VENTEXT STÚDIÓ • Nyomás: KÓDEX GMK. Felelős vezető: POMLÉNYI GYÖRGY • Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a szerkesztőség címén, illetve bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta Hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR): 1900 Budapest XIII., Lehel u. 10/A. Közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR Postabank Rt. 219-9836, ill. 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra. Külföldön terjeszti a Kultúra Kereskedelmi Vállalat: H—1389, Budapest, Pf. 149. INDEX: 25380 HU—ISSN 0134-1421 • A lapot a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Szerencsejáték Rt., a Leumi Hitel Bank Rt., az Agrobank Rt., az InterEurópa Bank és a Magyar Hitel Bank Művészeti Alapítványa támogatja. • Lapzárta: minden páratlan hónap 15-én. • A lapban közzétett írások nem feltétlen tükrözik a kiadó és a szerkesztőség véleményét.

CONTENTS

Contents — Inhalt	2
The Editor's Tale...	3
News from Hungary...	4
News from Abroad...	5
News from Hungary... (in English)	6
Nachrichten aus Ungarn... (in German)	7
PORTRAIT	
Kossuth Award: Ernő Pesovár by Edit Kaposi	8
"I find an original Hungarian 'verbunk' so beautiful that I could not do anything nicer."	
(Ernő Pesovár)	
Harangozó Award: Tibor Makovinyi by Kinga Jálícs	10
"I dance for my own pleasure!" (Tibor Makovinyi)	
We have to create the notion of the new type of dancer by Z. Levente Szabó	12
"We teach different dancing cultures at the same time"	
(Iván Angelus)	
INTERVIEW	
Works always protect themselves by Györgyi Máta	14
"By the time the work is ready, we die a little..." (Antal Fodor)	
HUNGARIANS IN THE WORLD AT LARGE	
Sándor Némethy—by Eszter Arva: "I danced Nurejev to the wall!"	17
PREMIERE	
Dances and worlds (Szeged Ballet) by Zsuzsa Kóvágó	19
Requiem for life I. (Győr Ballet) by Géza Körtvélyes	21
Requiem for life II. (Győr Ballet) by Zsuzsa Kaán	22
Lament and triumph (Ballet Sopianae) by Rita Major	
Dance and love (An evening by József Gajdos) by Zsuzsa Kaán	
Poles (Middle-European Dance Theatre) by Eszter Szűdy	
DANCE HISTORY IN DRAWINGS	
by Mariann Botyán and Zsuzsa Kaán	
INTERBALLETT'92	
The flower of decline by Zsuzsa Kóvágó	30
(Andrea Ladányi at the Merlin Theatre)	
It is possible to dance well even in clown shoes! by József Kisgergely	31
(Guest performance by the Szeged Ballet at the Comedy Theatre)	
A drama of acts by Györgyi Máta	32
(Guest performance by the Ballet Sopianae at the Comedy Theatre)	
Lyon Opera Ballet by Anna Pór:	32
(Performance at the Comedy Theatre)	
Paul Taylor Dance Company by Géza Körtvélyes	33
(Performance at the Comedy Theatre)	
English National Ballet by Agnes Gelencsér	33
(Gala performance at the Hungarian State Opera House)	
Drawn back... by József Kisgergely	34
(Guest performance by the Győr Ballet at the Budapest Sports Hall)	
THE BUDAPEST SPRING FESTIVAL	
Classical among modern by Katalin Lőrinc	35
(Carolyn Carlson at the Petőfi Hall)	
Ris et Danseries by Anna Pór	36
(The Baroque Dance Ensemble at the Arizona Theatre)	
REFLECTING	
What is it worth when 90 years old? by Dienes Gedeon	37
HOME VIEW	
A gift from Pötörke Ensemble by László Dezső	40
— dezső —: Folk dancing competition for the bridge	40
Devil dance by Mária Keszler	40
Europe's Dancing at Dunaújváros by Péter Szántó	41
WORDL VIEW	
Barishnikov and Béjart in new roles? by István Hézsó	42
Petőfi in Sweden by Mariann Truppel	42
Perestroika and ballet by Galina Cselombityko (Part II)	43
DANCE HOROSCOPE	
From the erection of May-poles to the outdancing of Whitsuntide by Tibor Vadasi	45
DANCE AND TELEVISION	
— kaán —: Intermezzo — Choreographies by Iván Markó	46
Folk Dance Choreography Competition in memoriam Miklós Rábai by Katalin Csonka	48
Novák—Rossa: Antigone (Picture report by Péter Korniss)	49
DANCE AND THEATRE	
Suncing waves at the Contemporary British Theatre Festival by Eszter Arva	50
DANCE SCIENCE	
Dance-technocrats by János Fügedi (Part I)	51
CROSSWORD PUZZLE — by Tamás Tarján	53
TERPSICHORES MAILING BOX	
INTERBALLETT '92	
(Options on Hungarian and foreign productions of the 5th Ballet Meeting — in English)	55

INHALT

Contents — Inhalt	2
Die Redakteurin erzählt...	3
Nachrichten aus Ungarn	4
Nachrichten im Ausland	5
News from Hungary... (englisch)	6
Nachrichten aus Ungarn... (deutsch)	7
PORTRAIT	
Edit Kaposi: Kossuthpreisträger — Ernő Pesovár	8
„Für mich ist ein origineller ungarischer Werbungstanz so schön, daß ich keinen schöneren machen könnte.“	
(Ernő Pesovár)	
Kinga Jálícs: Harangozópreisträger—Tibor Makovinyi	10
„Ich tanze für mein eigenes Vergnügen!“ (Tibor Makovinyi)	
Z. Levente Szabó: Der Begriff des Tanzkünstlers vom neuen Typ muß geschaffen werden	12
„Wir unterrichten parallel die verschiedenen Tanzkulturen“	
(Iván Angelus)	
INTERVIEW	
Györgyi Máta: Die Werke verteidigen sich immer	14
„Bis das Werk fertig ist, ist man daran ein bißchen gestorben...“	
(Antal Fodor)	
UNGARN IN DER WELT	
Eszter Arva: Sándor Némethy: „Ich tanzte Nurejev an die Wand!“	17
PREMIERE	
Zsuzsa Kóvágó: Tänze und Welten (Ballett von Szeged)	19
Géza Körtvélyes: Requiem für das Leben I. (Ballett von Győr)	21
Zsuzsa Kaán: Requiem für das Leben II. (Ballett von Győr)	22
Rita Major: Klage und Triumph (Ballett Sopianae)	
Zsuzsa Kaán: Tanz und Liebe (Tanzabend von József Gajdos)	
Eszter Szűdy: Pole (Tanztheater Mitteleuropa)	
TANZGESCHICHTE IN ZEICHNUNGEN	
von Marianne Botyán—Zsuzsa Kaán	29
INTERBALLETT'92	
Zsuzsa Kóvágó: Les Fleurs du Mal	30
(Soloabend von Andrea Ladányi im Merlin Theater)	
József Kisgergely: Auch in Clowshuhen kann man gut tanzen!	31
(Gastspiel des Balletts von Szeged im Lustspieltheater)	
Györgyi Máta: Das Drama der Taten	32
(Gastspiel des Balletts Sopianae im Lustspieltheater)	
Anna Pór: Operaballett von Lyon (Auftritt im Lustspieltheater)	32
Géza Körtvélyes: Paul Taylor Tanzensemble	33
(Auftritt im Lustspieltheater)	
Agnes Gelencsér: Englisches Nationalballett	33
(Galavorstellung in der Ungarischen Staatsoper)	
József Kisgergely: Im Zugnachteil...	34
(Gastspiel des Balletts von Győr in Budapest Sporthalle)	
BUDAPESTER FRÜHLINGSFESTIVAL	
Katalin Lőrinc: Klassiker unter den Modernen	35
(Soloabend von Carolyn Carlson in der Petőfihalle)	
Anna Pór: Ris et Danseries	36
(Auftritt des Barock-Tanzensembles im Arizona Theater)	
NACHDENKEND	
Gedeon Dienes: Was ist der Wert eines Werkes, wenn es 90 Jahre alt ist?	37
HEIMSPIEGEL	
László Dezső: Das Geschenk des Pötörke Ensembles	40
— dezső —: Volkstanzwettbewerb für die Brücke	40
Mária Keszler: Teufelstanz	40
Péter Szántó: Der Tanz von Europa in Dunaújváros	41
WELTSPIEGEL	
István Hézsó: Barisnikow und Béjart in neuen Rollen?	42
Marianne Truppel: Petőfi in Schweden	42
Galina Tschelombitjko: Die Perestroika und das Ballett (II. Teil)	43
TANZHOROSKOP	
Tibor Vadasi: Von der Maibaumstellung bis zum Pfingsten-Hinaustanzen	45
TANZ UND FERNSEHEN	
— kaán —: Intermezzo — Die Choreographien von Iván Markó	46
Katalin Csonka: Wettbewerb der Volkstanzchoreographen zur Erinnerung an Miklós Rábai	48
Novák—Rossa: Antigone (Bildreportage von Péter Korniss)	49
TANZ UND THEATER	
Eszter Arva: Wellenschlag am zeitgenössischen britischen Theaterfestival	50
TANZWISSENSCHAFT	
János Fügedi: Tanz-Technokraten (I. Teil)	51
KREUZWORTSEL (von Tamás Tarján)	53
TERPSICHORES POST	54
INTERBALLETT'92 (Meinungen über die ungarischen und ausländischen Produktionen des V. Ballet-Treffens in englischer Übersetzung)	55

A SZERKESZTŐ MÉSÉLI...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szerkesztőség. Több száz négyzetméternyi alapterületen, három szinten. Nemzetközi táncos-közvetítő hálózattal és utazási irodával, tekintettel a keresetnél-keresettebb külföldi szakmai programokra. Olvasóteremmel, ahol a világ valamennyi tánclapja ott színesedik a polcokon (meghatározatlan időre visszamenőleg); könyvtárral, amelyben a világ valamennyi szakkönyve (és táncvonalozású irodalma) megtalálható, kikölcsönözhető és megrendelhető. Mindez a számítógép analfabétái kedvéért — ha akadna még ilyen —, s persze a szép könyvek szerelmeseinek. No és, mert nemzeti kincs... Egyébként számítógépen már az egész feldolgoztatott; így bármely információ bármikor leírható, illetve betáplálható. A szerkesztőség természetesen videótárral és fotótárral is rendelkezik, továbbá videoszobákkal és vetítőterekkel, sőt egy fotólaborral, amely a legkülönlegesebb szolgáltatásokra alkalmas. A 3x4-es fekete-fehér negatívot például — a külön erre a célra fenntartott számítógépes adatbanktól nyert információk segítségével az adott előadás kosztüm- és díszletterveire — hűen megszínezi, és — kívánságra — akár hologramot is készít belőle.

A bemutatóteremben mindennaposak az előadások. A társulatok (gyakran külföldiek is) előjegyztetik magukat a titkárságon, és a szerkesztőségi kollégákból álló öttagú zsűrinek előpremiert tartanak. Majd az ezalatt elkészült videofelvételről közösen elemzik a produkciót. A javaslatokat és a fontosnak tartott változtatásokat betáplálják a számítógépbe, amely — a koreográfus előre kódolt stílusjegyeinek és az előadók személyiségjegyeinek birtokában — a „Corrige et polir” gomb megnyomása után azonnal megtervezi és kijátssza az új részleteket. Vita esetén a gép új darabötleket ajánl... Tetszés esetén a problematikus (értelmetlennek, feleslegesnek, túl gyorsnak, túl lassúnak, félreérthetőnek, kidolgozatlanak, stílustalannak, stb. minősített részleteket törli a videofelvételen, s az elfogadottakat, persze csak a saját gépi „vázlata” alapján, azonnal a helyére is illeszti. Az így elkészült anyagot a „Paszálújsza” gomb megnyomására kinyújtja, és a „Szpasziba” (meghibásodása esetén a „Merci beaucoup”) gomb megnyomására át is adja az együttes vezetőjének, aki — további egy-két hét alatt — kényelmesen betanúthatja, s be is próbálhatja a módosításokat. (És nyugodtan alhat, mert tudja, hogy nincs az a kritikus, aki ezek után a darabjában hibát talál...)

A szerkesztőség büszkesége azonban, amit még az ITI és a CID munkatársai is irigyelnek, mégiscsak a monitorszoba, mind a négy falán tele képernyővel, amelyek mindegyike a világ egy-egy táncközpontjával tart kapcsolatot. Nonstop fogható és nézhető a Mariinszkij és a Metropolitan, a Scala és a Nagoya-i Kultúrpalota műsora. Egy-egy, különlegesen érdekes esemény kezdetén a megfelelő készülék magától is bekapcsol. A sugárzott anyagot természetesen rögzíti és tárolja, folyamatosan bővíti az adatbankot. Szolgáltatásként a szerkesztőség a világ bármelyik társulatának (táncintézményének, magánszemélyének) megküldi a kért, tökéletes minőségű felvételt (videon vagy lemezen), a

nemzetközi díjazás szerinti forintösszeg, illetve a szerkesztőség által világszerte elterjesztett „Hungarodance” elnevezésű hitelkártya ellenében.

S miközben a videoszobákban s a vetítőtkben táncgyetemeink hallgatói (és külföldi vendéghallgatói) a diplomamunkájukhoz szükséges anyaggyűjtést végzik, miközben az egyik szerkesztőségi szakíró-gyakornok „A tánc és a negyedik dimenzió” című doktori disszertációjának védésére gyülekeznek a meghívottak a második emeleti nagy előadó előtt, a szerkesztőség munkatársai hétköznapi életüket élik.

A szövegszerkesztő-gépek monitorjain — a 113 féle, előre beprogramozott (kérő, köszönő, felkérő, lemondó, meghívó, gratuláló, tájékoztató, értesítő, elutasító, hálaadó, stb.) levélváltozatból az éppen aktuálisat hívja elő és „fejlécezi” az egyik titkárnő. A másik az ötven személyes kávéfőzőgépbe töltögeti a kis kávékapszulákat: percekben belül megérkezik a braziliai és johannesburgi delegáció a holnapután kezdődő, „A magyar iskola az öt kontinens lakodalmi szokásaiban” című projekt soros kongresszusára. (Szállítás, utaztatás rendszerben; programok rendszerben. A szerkesztőség munkatársai angolul, németül, franciául, spanyolul, oroszul, illetve finnül, grúzul, kirgizül, mongolul, szanszkritül, japánul, aboriginalül és — szükség esetén — magyarul állnak a vendégek rendelkezésére.) A tévéstudióban épp a lap legújabb videoklipjét forgatják; a hírszerkesztők alig győzik feldolgozni, s a fényszedőkhöz továbbítani a telexek üzeneteit. A videofonközpontban két vonal a hirdetésszervezőké, kettő a menedzsereké, a többi nyolcon a fővárosi s a vidéki tudósítók szoktak összeveszni. A fennmaradó tíz készülék (hiába, fontos a személyes kapcsolat!), a külföldre tudósítóké.

A faxok is ontják a papírsleifniket. A legfrissebben épp a New Yorkba akkreditált kolléga kérdezi, hogy szüksége van-e a lapnak a Barisnyikov Alapítvány támogatására. Szóval, hogy hogyan döntsön? Elfogadja-e, vagy javasolja-e inkább, hogy fordítsák talán a magyar bölcsődei táncosképzés céljaira — amely, köztudottan, kormányprogram...?

A kompetens válasza azonban — mert a technika azért még sem minden! —, egy hetet várnia kell. A főszerkesztő ugyanis egyszerre három nemzetközi fesztivál vendége, s mellesleg az egyik hazai együttest kíséri el a negyedikre. Most olvassák a nevét az utaslistán...

Ez ébreszt fel. Hogy a portás bácsi szólít az ajtón át. „Fél öt van, csókolom. Mennék haza!” — mondja udvariasan. „Máris indulok!” — kiáltom a lehető legélenkebben, és pislogva körülnézek. A szerkesztőség kihalt. Tévé nincs, video nincs, szövegszerkesztőgép, számítógép nincs. Telex nincs. Fax nincs. Semmi sincs. Csak a kéziratthalmaz, amelyből meg kell szerkeszteni a következő számot. Azzal, ami van. A törött váltójú Erikával, amin elaludtam.

Persze csak addig, amíg az álom meg nem valósul...

VIZSGAKONCERT

Május 17-én a Pécsi Művészeti Szakközépiskola táncművészeti szakának végzős növendékei vizsgáztak a Pécsi Nemzeti Színházban. Kovács Zsuzsa évfolyamvezető balettmester 9 leány, és 3 fiúnövendéke közül néhányan a Madách Színház Tánckarához, a Duna Művészegyütteshez, a Miskolci Színház Tánckarához szerződtek, illetve — ösztöndíjjal — hollandiai tanulmányúton vesznek részt. A koncertprogram a négy év szakmai tanulmányainak összefoglalásaként stilizált és autentikus néptáncoreográfiákból (I. rész), a növendékek saját koreográfiáiból (II. rész), valamint a Pécsi Balett szólistáinak, mint koreográfus-tanároknak a kompozícióiból (III. rész) tevődött össze.

Június 12-én vizsgáznak a Magyar Táncművészeti Főiskola végzős növendékei a Magyar Állami Operaházban. Kún Zsuzsa és Forgách József évfolyamvezető balettmesterek növendékei a koncert programjából május 1-én, a Magyar Honvédség Művelődési házában rendezett nagyszerű balettest keretében előzetes bemutatót tartottak.

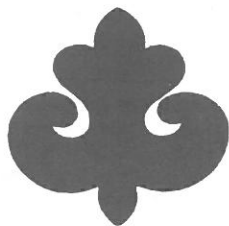
A műsor I. részét (Petipa—Minkus: Don Quijote című baletteléneke divertissement-ját — Flóra Kajdani betanításában), illetve a III. részt (North-de Lucia: Entre dos Aguas című modern baletteléneke Rosella Cariolo betanításában) a végzős növendékek azon a Balettgálán is előadták, amelyet május 23-án, az Operaházban rendeztek meg a balettegüttes szólistáinak közreműködésével.

NÉPTÁNC

A XII. Észak-Magyarországi Néptáncfesztivált május 16—17-én — Keresztes György, Gyöngyös város polgármestere védnökségével — a gyöngyösi Mátra Művelődési Központban rendezték meg. A fesztivál művészeti bemutatóin — a vendéglátó Vidróczki Néptáncgyűtesen kívül — huszonhárom vidéki néptáncgyűtes vett részt. A fesztivál ideje alatt népművészeti, valamint fotó- és bélyegkiállítás várta az érdeklődőket.

Ugyancsak május 16-án tartotta évadzáró műsorát a miskolci Hámor Táncgyűtes. A Fanyűvő Zenekar és Dsupin Pál közreműködésével megrendezett műsorban gyermektáncsoportok,

a kazincbarcikai Kodály Zoltán Zeneiskola táncosai, valamint a Miskolci Egyetem és a Hámor Kulturális Egyesület 1991/92. néptáncanfolyamának résztvevői mutakoztak be a Rónai Sándor Művelődési Házban. Az előadást a Miskolci Likörgyár támogatta.

35 éves a BM Duna Művészegyűtes. A jubileum alkalmából rendezett műsorsorozat nyitányára május 31-én került sor a Nemzeti Színházban, Mucsi János és Mosóczi István művészeti vezetésével. A programban — kettőjük koreográfiái (Mucsi: Ugrós, Amazonok, Danaida, illetve Mosóczi: Rábaközi legény, Gyimesi táncok, Szerelem) mellett — Zsuráfszky Zoltán és Farkas Zoltán koreográfiáit táncolta az örökifjú (épp a közelmúltban megifjított s technikailag is felerősített) egyűtes, amely — a műsor tanúsága szerint — egyúttal új korszakába lépett.

NEMZETKÖZI GYERMEKTÁNC TALÁLKOZÓ

Nagyszabású fesztivál színhelye lesz június 16—21 között a Sátoraljaiújhegyi Művelődési Központ és a város utcái — terei. A bemutakozó magyar (budapesti, székszárdi, szászhalombattai, sátoraljaiújhegyi, csornai, nyíregyházi, szarvasi és cigándi) táncgyűteseken kívül görög, török, szicíliai, német, lengyel és francia gyermektáncsoportok jeleztek érkezésüket a „ZEMPLÉN” nevet viselő nemzetközi találkozóra.

SZENTENDREI NYÁR

Az Art XX Alapítvány és a Szentendrei Polgármesteri Hivatal Teatrum Intézménye közös szervezésében, az ideai „Szentendrei Nyár” művészeti eseményei között két gyermekprodukciónak premierjére kerül sor a Városház Udvaron. Foltin Jolán: A holdnak háza van című táncos mesejátékát Kiss Anna verseire és Kiss Ferenc zenéjére készíti el a június 20-i ősbemutakozóra, a Bihari Egyesület gyermektáncosainak közreműködésével. Augusztus 2-án pedig a Közép-Európa Táncszínház produkciója: a Hova, hova Hétrófós? című zenés mesejátékát szórakoztatja majd gyerekeket és szüleit.

A rendezők legújabb vállalkozásként a Teatrum a Salamon Toronyban címen „kísérleti” előadásokat is terveznek. Ennek keretében a Honvéd Egyűtes Táncszínházának Néptáncszvit-jét és a Kocsonya Mihály házassága című táncjátékát nézhetik meg a Pegazus Tours szervezett csoportjai.

VENDÉGJÁTÉK

Augusztus 7-én és 8-án — a Táncfórum és a

Szabad Tér Színház rendezésében — a Conjunto Folclorico Magisterial táncgyűtes mutatja be Mexiko gazdag táncéletét a Budai Parkszínpad közönségének.

ALKOTÓTÁBOR

A Supernova Táncgyűtes július 18—23 és július 25 — augusztus 2 között tánc és mozgásművészeti alkotótábor szervez a balatonparti, zánkai gyermeküdülő centrumban. Novák Zsuzsanna, a tábor művészeti vezetője és Nagy Zalán menedzser szervezésében dzsesszbalett-, modern tánc-, klasszikus balett-, illetve társastánc-, versenytánc- és formációs-tánc kurzusokra jelentkezhetnek az érdeklődők.

INSTITUT FRANCAIS EN HONGRIE

Május végén Pierre Brochand úr, francia nagykövét és Alain Lombard úr, igazgató a hazai művészeti élet és sajtó vezető személyiségei jelenlétében felavatta a Francia Intézet új budapesti Színházát. A táncprodukciók fogadáására is alkalmas színháztermet május 29-én a kortárs francia tánc képviselőiben a Mana Danse de Nada nevű egyűtes nyitotta meg. Az Intézet exkluzív vendége: Peter Brok itt tartotta sajtótájékoztatóját, amelyen az ugyancsak a színházteremben levetített Mahabharata című világhírű filmjének keletkezéséről mesélt.

A Francia Intézet színházterme
Fotó: DIENES JUDIT

HOLLAND FESZTIVÁL

A nagymúltú, s magas színvonalú kulturális programjairól híres Holland Fesztivál — június 1—30. között — az idén is bővelkedik zenéi, színházi, opera- és táncseményekben. Az utóbbi fókuszában Hans van Manen áll, aki koreográfusi munkásságának 35. évfordulójához érkezet. Van Manen egyike azon táncalkotóknak, akik a klasszikus balett és a modern tánc technikáját ötvözni kezdték. A Holland Táncszínház és a Holland Nemzeti Balett a fesztivál alkalmából áttekintést nyújt a világszerte is ismert, legjelentősebb van Manen-művekből, mint a Black Cake, a Grosse Fuge, a Twilight, vagy az Adagio Hammerklavier.

Június 20-tól augusztus 16-ig a XII. Nemzetközi Táncfesztivál színhelye lesz Sevilla. A spanyolországi eseménysorozatra olyan rangos társulatok érkeznek, mint a Martha Graham Dance Company, a Les Grands Ballets Canadiens, a Helsinkii Városi Színház Táncsoportja, a Ballet de Santiago, vagy az Angol Nemzeti Balett.

A franciaországi Aix-en-Provence-ban július 11—23 között rendezendő táncfesztivál keretében „Autres pas” („Más lépés”) címen különböző tánc- és mozgulatformák képviselőinek nemzetközi találkozására kerül sor. A vendégegyűtesek között a Mana Danse de Nadát, a bemutakozó koreográfusok között Michel Kelemenist is ott találjuk.

Július 15—30 között rendezik meg Bulgáriában a XV. Nemzetközi Várnai Balettversenyt.

Heinz Spoerli művészeti vezetésével szeptember 5-től 19-ig tart a Bazel Tanzt nevet viselő Negyedik Baseli Balett fesztivál. A résztvevők között — a Baseli Balett egyűtesén kívül — francia, spanyol és taiwani társulatok mellett a szenegáli Germaine Acogny-t, a Roland Petit vezette Marseille-i Nemzeti Balettet és a Kibbutz Kortárs Táncszínházat is várják.

Az 5. Párizsi Nemzetközi Táncversenyt Jacques Chirac asszony elnökletével, Cyril Lafaurie főrendező szervezésében az ITI Táncbizottsága égisze alatt 1992. december 1—12 között rendezik meg a párizsi Opera Comique-ban két részletben: a modern tagozat versenyét december 1 és 4 között, a klasszikusot december 5 és 12 között.

VENDÉGJÁTÉK

A finnországi Savonlinnában, az idei operafesztiválon 5 estén át játszották Seregi László-Prokofjev: Rómeó és Júlia című baletteljét.

van manen

A Carolyn Carlson vezette Helsinkii Városi Színház Táncsoportja a portugáliai Goulbenkian Fesztiválról érkezik Sevilleba, ahonnan Veronába, majd a franciországi Provenca-ba utazik. Az egyűtes végül — július 20—22 között — római fellépésekkel zárja a számára minden bizonnyal turisztikai élményekben is bővelkedő mediterrán turnét.

A nálunk is ismert Új Dán Táncszínház — Anette Abildgaard és Warren Spears vezetésével — július 17-én és 18-án a sevillai Expo '92 vendége.

TÁNCMŰHELY

A román származású világhírű modern táncos és koreográfus: Gigi-Gheorghe Caciuleanu és színész-munkatársa Dan Mastacan évek óta vezeték a Rennes-ben működő koreografikus színházat. Július és augusztus folyamán olyan tánckurzust szerveznek, amely különböző helyszíneken (Rennesben, illetve Megève-ben, Annéya-ban és az olaszországi Trevisoban) különböző táncstílusok oktatását kínálja a jelentkezőknek.

Augusztus 2—23. között — kezdőktől a hivatásos táncművészekig — bárki részt vehet a 9. Bécsi Nemzetközi Nyári Táncbetek zsűfolt programjában, ha kurzusonként befizeti a 900—1400 AS között mozgó tandíját. A tanfolyamok a ma létező táncnemek szinte minden válfaját képviselik: a klasszikus és modern balett iskoláját, a dzsesszt, a step-táncot, az etnikus táncot, a modern táncot. De lehet tanulni kortárs táncot, posztmodern, butót, kompozíciót és repertoárt, improvizációt és kreatív munkát, kortárs és történelmi táncot, gyermektáncot, sőt, brazil, spanyol és afrikai zenét is.

TÁNCKÖNYV

Az egyik legkiemelkedőbb amerikai modern táncos, Erick Hawkins, könyvet írt a táncról. „A test tiszta tér és más táncvonalakozású gondolatok” című, 176 oldalas könyvet a Princeton Book Company jelentetett meg.

NÉPTÁNC

A Pötörke Egyűtes a közelmúltban Ausztriában vendég szerepelt a tizedik Spar Fesztiválon. (A Spar osztrák kereskedelmi vállalat, amelynek a Komárom-Esztergom megyei Generál Vállalatnál van üzleti érdekeltsége.) Negyvenperces műsorukban szentlászlói, mátyusföldi, dél-alföldi, martosi, kalotaszegi és dél-nyírségi táncokat mutattak be — szép sikerrel. A grázi fellépést májusban egy hollandiai turné is követte.

1990-ben nagy lendülettel kezdték újjászervezni a táncszínházat a kolozsvári fiatalok: a Diák Ház nagytermében, ötszáz-hatszáz fő részvételével, hetente tartottak táncszínház Matyas király szülővárosában. Később a Ház a Vatra Romanesca székháza lett, s a rendkívül magasra szabott bérleti díjat (ötezer leit) a magyar rendezők nem tudták kifizetni. A táncszínház közel két éves kényszerzünetre — úgy tűnik — most véget ért, mert a Romániai Németek Klubja otthont adott a magyaroknak. Kolozsvárt ismét él a táncszínház: keddenként Kallos Zoltán illetve a táncokat oktató Némethházaspár várja a többszáz(!) gyereket és felnőttest, köztük a kolozsvári egyetemistákat.

Gigi-Gheorghe Caciuleanu

EXAMINATION-CONCERT

On May 17 school leavers of the Pécs Arts Secondary School had their examinations at the Pécs National Theatre. Some of the nine girls and three boys Zsuzsa Kovács class and balletmistress had taught some signed their contracts with the Madách Theatre, the Duna Artist Ensemble, the Miskolc Theatre and some received scholarships to the Netherlands. As a summary of four years of professional studies, the concert programme consisted of stylized and authentic folk dance choreographies (part I.), the pupils' own choreographies (part II.) and compositions of the Ballet Sopianae's soloists as choreographer-teachers (part III.).

School leavers of the Hungarian Dance Academy are having their examinations on June 12 at the Hungarian State Opera House. Students of Zsuzsa Kún and József Forgách class — and ballet masters performed the concert's programme on May 1 at the Hunarian Army's Cultural House.

The first part of the programme (the Divertissement of Petipa-Minkus' *Don Quijote* — led by Flora Kajdani) as well as the third (North-de Lucia's *Entre dos Aguas* led by Rosella Cariolo) were also performed by the school leavers at a ballet gala on May 23 at the Opera House, with the ballet ensemble's soloists.

FOLK DANCING

The 12th North-Hungarian Folk Dance Festival organized on May 16 and 17 at the Gyöngyös Mátra Cultural Centre was hosted by Mr György Keresztes, mayor of the city of Gyöngyös.

In the festival — beside the hosting Vidróczy Folk Dance Ensemble — 23 folk dance ensembles of the country took part. During the festival exhibitions of folk arts, photos and stamps provided extra entertainment to the visitors.

Also on May 16 the Miskolc Hámor Dance Ensemble gave their last performance of the season. In the programme, organized with the contribution of the Fanyűvő Band and Pál Dsupin children's dance groups, dancers of the Kazincbarcika Kodály Zoltán Music School and students of the folk dance courses

of the Miskolc University and the Hámor Cultural Association showed their programmes at the Rónai Sándor Cultural House. The performance was sponsored by the Miskolc Liqueur Factory.

The BM Duna Artist Ensemble is 35 years old. The "overture" of the anniversary programme series was held on May 31 at the National Theatre, with the artistic direction of János Mucsi and István Mosóczi.

Besides their choreographies (Mucsi *Juniper*, *Amazons*, *Danaids* and Mosóczi: *Bachelor dance of Rábaköz*, *Gyimes dances*, *Love*) works of Zoltán Zsuráfszky and Zoltán Farkas were performed by the forever young (freshly renewed and technically strengthened) ensemble, which — as their show demonstrated — has stepped into a new period of professional career.

INTERNATIONAL CHILDREN'S DANCE FESTIVAL

The Sátoraljaújhely Cultural Centre and the town's streets and squares are going to be scenes of a significant festival between June 16 and 21. Besides the Hungarian dance groups (the ones of Budapest, Szekszárd, Százhalombatta, Sátoraljaújhely, Csorna, Nyíregyháza, Szarvas and Cigánd) foreign groups from Greece, Turkey, Italy, Germany, Poland and France are also expected to the international festival under the name "Zemplén".

SUMMER AT SZENTENDRE

The artistic events of this year's "Summer at Szentendre" — organized by the Art XX Foundation and the Theatrum Institution of the Szentendre Town Hall — will include premieres of two children's programmes in the Town Hall's Inner Yard.

Jolan Foltin will prepare her dance fairy tale entitled *The Moon Has a House* based on poems by Anna Kiss and music by Ferenc Kiss for the June 20 premiere, with the contribution of the Bihari Association's children dancers.

On August 2 a production of the Central-

European Dance Theatre: *Where are you going, seven miles long?* — a fairy tale with music is going to entertain children and their parents.

As a new undertaking, the organizers are planning experimental performances under the title *Theatre in the Salamon Tower*. Within the frames of this undertaking the tourists of the Pegazus Tours Travel Agency will see a Folk Dance Suite and *The Marriage of Mihály Kocsonya*, both performed by the Dancetheatre of the Hungarian Army.

GUEST PERFORMANCE

On August 7 and 8 the Dance Ensemble Conjunto Folclorico Magisterial will introduce Mexico's rich dancing life to the Buda Park Theatre's audience — organized by the Dance Forum and the Open Air Theatre.

CREATIVITY CAMP

The Supernova Dance Ensemble is organizing a creativity camp of Dance and Eurhythmics in the Zánka Children's Recreation Centre lead by Zsuzsanna Novák, art director and Zalán Nagy, manager. Courses are available in jazz ballet, modern dance, classical ballet, ballroom dancing, competitive dancing and formation dancing.

INSTITUT FRANÇAIS EN HONGRIE

Late in May Mr Pierre Brochand, Ambassador of France and Mr Alain Lombard director inaugurated the new Budapest centre of the Institut Français en Hongrie, in the presence of leading personalities of the Hungarian arts circles and the press. The theatre hall, which is also suitable for hosting dance performances, was opened on May 29 by the *Mana Danse de Nada* Ensemble as a representative of contemporary French dancing.

Mr Peter Brook, who was an exclusive guest of the Institute, held a press conference here, where he spoke about the origins of his world famous film, *Mahabharata*, which was also shown at the theatre hall.

ABSCHLUßKONZERT

Die Absolventen im Fach Tanz der Fachmittelschule für Kunst in Pécs hatten ihre Abschlußprüfung im Pécs Nationaltheater am 17. Mai. Von den Schülern der Ballettpädagogin Zsuzsa Kovács — 9 Mädchen und 3 Jungen — wurden einige im Tanzchor des Madách Theaters, im Duna Kunstensemble, im Tanzchor des Theaters von Miskolc engagiert, beziehungsweise nehmen sie, als Stipendiaten an einer Studienreise nach Holland teil. Als Zusammenfassung der vierjährigen Studien bestand das Konzertprogramm aus stilisierten und authentischen Volkstanzchoreographien (I. Teil), aus den eigenen Choreographien der Evelen (II. Teil) und aus den Kompositionen der Choreograph-Pädagogen, der Solisten des Balletts Sopianae.

Die Absolventen der Ungarischen Tanzakademie haben ihre Abschlußprüfung am 12. Juni in der Ungarischen Staatsoper.

Die Eleven der Ballettpädagogin Zsuzsa Kún und József Forgách hielten aus dem Programm dieses Konzerts eine Vorpremiere am 1. Mai, im Rahmen eines Ballettabends im Kulturhaus der Ungarischen Armee. Der erste Teil des Programms (Divertissement aus Petipa-Minkus: *Don Quijote*, Einstudierung: Flora Kajdani) weiterhin der dritte Teil (ein modernes Ballett von North-de Lucia: *Entre dos Aguas*, Einstudierung: Rosella Cariolo) wurden von den Absolventen auch an der Ballettgala vorgeführt, die am 23. Mai in der Oper, unter Mitwirkung der Solisten des Opernballetts veranstaltet wurde.

Das XII. Nordungarische Volkstanzfestival wurde 16. bis 17. Mai — unter dem Patronat von György Keresztes, Bürgermeister der Stadt Gyöngyös — im Kulturzentrum Mátra, in Gyöngyös veranstaltet. An den Kunstvorstellungen des Festivals nahmen — neben dem Vidróczy Ensemble als Gastgeber — dreiundzwanzig Volkstanzensembles vom Lande teil. Während des Festivals erwarteten auch Volkskunst-, Foto- und Briefmarkenausstellungen die Gäste.

Auch die Saisonschlußvorstellung des Hámor Tanzensembles fand am 16. Mai in Miskolc statt. Im Programm, des unter Mitwirkung vom Fanyűvő (Holzrupper) Orchester und Pál Dsupin veranstaltet wurde, stellten sich Kindertanzgruppen, die Tänzer der Kodály Zoltán Musikschule von Kazincbar-

cika und die Teilnehmer des Volkstanzkurses 1991/92 der Universität von Miskolc und des Kulturvereins Hámor im Kulturhaus Sándor Rónai vor. Die Vorstellung wurde von der Likörfabrik Miskolc unterstützt.

Das BM Duna Kunstensemble feiert sein 35 jähriges Bestehen. Die Ouvertüre der Jubiläums-Programmserie fand am 31. Mai im Nationaltheater, unter der künstlerischen Leitung von János Mucsi und István Mosóczi statt. Im Programm tanzte das (eben in der jüngsten Vergangenheit verjüngerte und auch technisch verstärkte) Ensemble neben den Choreographien dieser beiden (Mucsi: *Hupentanz*, *Amazone*, *Danaiden*, und Mosóczi: *Ein Bursche von Raabland*. Tänze aus *Gyimes* (Liebe), auch die Choreographien von Zoltán Zsuráfszky und Zoltán Farkas. Das Programm beweist, daß das Ensemble in eine neue Periode tritt.

INTERNATIONALES KINDERTANZ-TREFFEN

Vom 16. bis 21. Juli werden das Kulturhaus, die Straßen und die Plätze der Stadt Sátoraljaújhely Schauplätze eines großangelegten Festivals. Außer der ungarischen Gruppen (aus Budapest, Szekszárd, Százhalombatta, Sátoraljaújhely, Csorna, Nyíregyháza, Szarvas und Cigánd) meldeten auch griechische, türkische, sizilianische, deutsche, polnische und französische Kindertanzgruppen ihre Ankunft zum internationalen „ZEMPLÉN“ Tanztreffen.

SOMMER IN SZENTENDRE

In gemeinsamer Veranstaltung der Stiftung Art XX und der Theatrumanstalt des Bürgermeisters finden auf dem Hof des Rathauses die Premieren von zwei Kinderproduktionen statt. Jolán Foltins tänzerisches Märchenspiel: *Der Mond hat ein Haus* zu den Gedichten von Anna Kiss, auf die Musik von Ferenc Kiss wird am 20. Juni unter Mitwirkung der Kindertänzer des Bihari Ensembles uraufgeführt.

Am 2. August amüsiert das Tanztheater Mitteleuropa die Kinder und ihre Eltern mit seinem musikalischen Märchenspiel: *Wohin, wohin, Siebenellenlang?*

Als neueste Unternehmung planen die Organisatoren „Versuchsvorstellungen“ unter dem Titel „*Teatrum in Salomons Turm*“. Im Rahmen dieser Vorstellungen können die vom Pegazus Tours organisierten Touristengruppen die Volkstanzsuite und ein Tanzspiel mit dem Titel: *Die Heirat von Mihály Kocsonya* im Vortrag des Tanztheaters des Honvéd Ensembles sehen.

GASTSPIEL

Am 7. und 8. August stellt sich in der Veranstaltung des Tanzforums und des Freilichttheaters das Tanzensemble Conjunto Folclorico Magisterial vor, daß das reiche mexikanische Tanzleben dem Publikum der Budaer Tanzbühne zeigt.

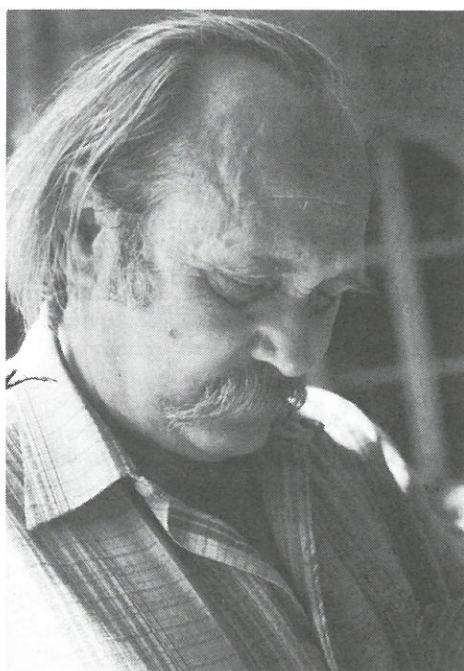
FERIENLAGER FÜR KUNSTSCHAFFENDE

Das Supernova Tanzensemble veranstaltet vom 18. bis 24. Juli und vom 25. Juli bis 2. August für Amateure der Tanz- und Bewegungskunst ein Ferienlager im Kinderferienzentrum von Zánka, am Balatonufer. Künstlerische Leiterin: Zsuzsanna Novák, Manager: Zalán Nagy. Die Interessenten können sich für Kurse wie Jazzballett, moderner Tanz, klassisches Ballett, weiterhin Gesellschaftstänze, Wettbewerbstänze und Formationstänze anmelden.

INSTITUT FRANÇAIS ED HONGRIE

Das neue Haus des Institut Français en Hongrie wurde Ende Mai, in der Anwesenheit von M. Pierre Bronchand, französischer Botschafter, M. Alain Lombard, Direktor des Instituts und der leitenden Persönlichkeiten der ungarischen Kunst und der Presse eingeweiht. Der Theatersaal, der auch für Tanzproduktionen geeignet ist, wurde am 29. Mai mit der Produktion des Ensembles *Mana Danse de Nada* eröffnet. Der Exklusivgast des Instituts, Peter Brook hielt hier seine Pressekonferenz, wo er über die Entstehung seines weltberühmten Films *Mahabharata* sprach, der im Theatersaal abgepielt wurde.

Kossuth-díjas: PESOVÁR ERNŐ

Az idei Kossuth-díjasok között köszönthettük Pesovár Ernőt, a magyar táncfolklorisztika neves szakemberét. Személyében ez a magas állami kitiüntetés egyúttal a több mint fél évszázados magyar néptánc kutatás eredményeinek az elismerését is jelenti.

Ma már természetesnek tűnik, hogy hazánkban a néptánc kutatás a Magyar Tudományos Akadémia egyik kutatóintézetében kap helyet és állami támogatással folyik. De a negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején végzett fiatal néprajzosok, ha táncal akartak foglalkozni, még nem számíthattak tudományos státuszra. Volt ugyan némi lehetőség a Kelet-európai Tudományos Intézetben, ahol Morvay Péter vezetésével egy kis táncgyűjtő csoport működött, de 1948-ban az Intézettel együtt ezt is megszüntették. Mire Pesovár Ernő, majd Martin György, Pesovár Ferenc, Andrásfalvy Bertalan és Maácz László végeztek, tánc témákkal egyetlen

tudományos helyen sem tudtak foglalkozni. Erre az első lehetőség az ötvenes év elejétől, a Széll Jenő vezetésével működött Népművészeti Intézetben adódott. Pesovár Ernőt Mubaray Elemér, a néprajzi osztály vezetője hívta el a balassagyarmati múzeumból a néptáncgyűjtések megszervezésére és irányítására. Elsőként Somogy, a legarchaikusabbnak tetsző terület táncait és táncéletét vizsgálták. Alig két éves gyűjtés után azután nyomtatásban is megjelenhetett a gazdag táncanyagot tartalmazó Somogyi táncok című kötet, Pesovár szerkesztésében és szerzőtársi közreműködésével.

— A monografikus terveknek, a kidolgozott gyűjtési módszereknek, a táncoktatási munkáknak az 1956-os forradalmi időszak, majd az ezt követő megtorlás vetett véget.

— Igen. A néprajzi osztályt felszámolták, munkatársaimat szélnek eresztették. Mubaray Elemért munkakör nélkül, Pór Annát még egy ideig fél állásban, Martin Györgyöt és Lányi Ágostont pedig — csak az oktatói anyag gondozójaként és leírójaként lehetett megtartani a táncosztály keretében. De amikor már Széll Jenőnek és Pór Annának is távoznia kellett, egyedül Kodály Zoltán menthette át az értékes filmanyagot és a két munkatársat a Zenetudományi Intézetbe. Jómagam munka nélkül maradtam, illetve egy idő után mint segédmuzeológus dolgozhattam a Néprajzi Múzeumban.

— Elgondolkoztat, mennyi elhivatottság és hév fűtött, amikor — Martin Györggyel közösen — éppen e nehéz időszakban, minden intézményi háttér nélkül dolgoztátok ki a magyar néptánc szerkezeti elemzésének szempontjait, a modern tánc kutatás elméleti és módszertani elveit. Hogyan foglalnád össze ennek a lényegét?

— Miként már a módszertani vázlat bevezetőjében is megírtuk, a néptánc összetevőit és szorosan hozzákapcsolódó kísérő jelenségeit három kategóriába sorolhatjuk, és a minden részletre kiterjedő elemzést is e három kategória szerint végezhetjük el. A tartalmi elemzés az első, amely magában foglalja az adott tánc társadalmi szerepének, funkciójának,

szokáskeretbe való beágyazottságának, jelentéstartalmának, hangulati-érzelmi-mozdulati elemeinek, vagyis a tánchoz kapcsolódó összes táncéleti jelenségnek a tánc tartalmi vonásait meghatározó tényezőit. A zenei elemzés a második, amely a zenének, mint a szóbanforgó táncot kiegészítő művészi jelenségnek tánczenei szempontú vizsgálatát jelenti. Természetesen a zenei elemzés mellett itt nagyobb hangsúlyt kell fektetni a táncot formailag döntően meghatározó tényezőre.

Végül a harmadik kategória a tánc formai elemzése: a tánc szerkezeti felépítésének, tánc és zene összefüggésének, mozgásösszetevőinek, motívumainak, ritmikájának, dinamikájának, térbeli elhelyezkedésének, a részek egymáshoz való kapcsolódásának, koreográfiai viszonyainak törvényszerűségeit jelenti, s a részletelmezések alapján mindezt összefoglalja.

Most is úgy érzem, hogy csak e három elemzési kategória együtt érvényesítve adhat átfogó képet egy adott tánc vagy tánc típus jellemző vonásairól.

— Ugyancsak jelentős állomása volt kettőtök szakmai pályafutásának a Magyar Népzene Tára Lakodalom című kötetében megjelent táncközlésekről írott kritika, amelynek megírása után nem sokkal előadást tartottatok a Néprajzi Társaságban.

— Emlékszem, hogy legnagyobb szorongásunkra — egyszerűen csak megjelent Kodály Zoltán is, aki a Népzene Tára sorozat szerkesztője volt. Az előadás után Kodály néhány kérdést tett fel, a „kritikáról” pedig nem szólt. Viszont javasolta felvételünket a Nemzetközi Népzenei Tanácsba. Így kaptunk meghívást a gottwaldowi kongresszusra, ahol megalakult e szervezet koreológiai bizottsága. A külföldi kollégákkal együtt azután olyan sillabuszt dolgoztunk ki, amelyben a fontos tánc terminológiai fogalmakat (például a motívum fogalmát, a struktúra különböző lehetőségeit stb.) igyekeztünk tisztázni. Ezek máig is érvényesnek tekinthetők a nemzetközi kutatásban.

Pesovár Ernő csak 1970-ben kerülhetett

Pesovár-Petró: Legények, kik muzsika közt táncoltak (Ungaresca Táncgyűttes)
Fotó: MOSER ZOLTÁN

be a Zenetudományi Intézetbe, amikor a népzene kutatási osztály vezetője Vargyas Lajos lett. A „munkamegosztás” szerint ekkor Martin György foglalkozott a régi stílusú táncokkal, a hazai és erdélyi román, ill. magyar táncokkal. Pesovár Ernő az új stílusú táncokkal, a régi réteg páros táncjaival, valamint a hazai szlovákiai táncokkal. Ami pedig a történelmi feltárásokat illeti, Pesovár a bécsi hadtörténelmi levéltárból a verbuválással kapcsolatos anyagokat („A körverbunk története, típusai rokonsága”), a Vas megyei levéltárból a megye táncéletére vonatkozó történelmi adatokat is kutatta és publikálta a „Vas megye tánc- és zenei hagyomány” című könyv szerzőtársaként. Pesovár olyan kutató, aki nemcsak publikációval segítette a néptáncművészet fennmaradását és fejlődését, de az eredeti táncok oktatásával, sőt koreografálással is.

— Ha megengeded, idézem egykori vallomásodat alkotói indíttatásodról: „Nekem egy eredeti magyar verbunk olyan szép, hogy annál szebbet nem tudnék csinálni. De ki akartam próbálni, hogy mit tudok megfogalmazni olyan zeneművekre, amelyek nekem sokat jelentenek. Elsősorban Liszt, Bartók és Kodály muzsikája fogott meg. Azt kerestem, hogy a tánc a maga struktúrájával,

Pesovár-Gulyás: Történelmi magyar tánc a Haydn-ról készült osztrák filmben (Ungaresca Táncgyűttes)
Fotó: ARCHÍV

Vendel tánca) a Táncok Szatmárból, A juhait őrző pásztor, az Ünneprontúk vagy a Búcsúzás Kemenesaljától.

— Remélhetőleg a kitiüntetés, a nyugdíj nem azt jelenti, hogy egy tudományos pályát véget ért...

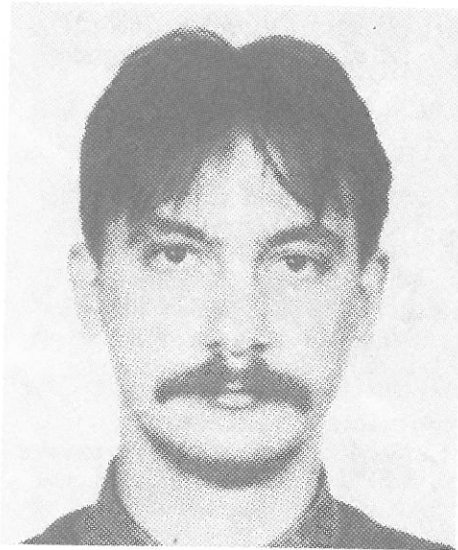
— A közelmúltban készült el a páros táncokról szóló könyvem kézírata, mely kiadásra vár. Ami pedig a jelent illeti: két témakörrel, a női és a férfi körtáncok jelképrendszerével, illetve a magyar néptánc hagyomány alaprétegét képező régi stílus táncainak a régi tánczenékhez való szerkezeti kötődésével foglalkozom. S ha időm engedi, a szakmai és testvéri szeretet készítésére bátyám, Pesovár Ferenc hagyatékának gondozásával, feldolgozásával foglalkozom.

— És mit vársz az utódoktól, az akadémiai néptánc kutató csoport mai tudományos munkatársaitól?

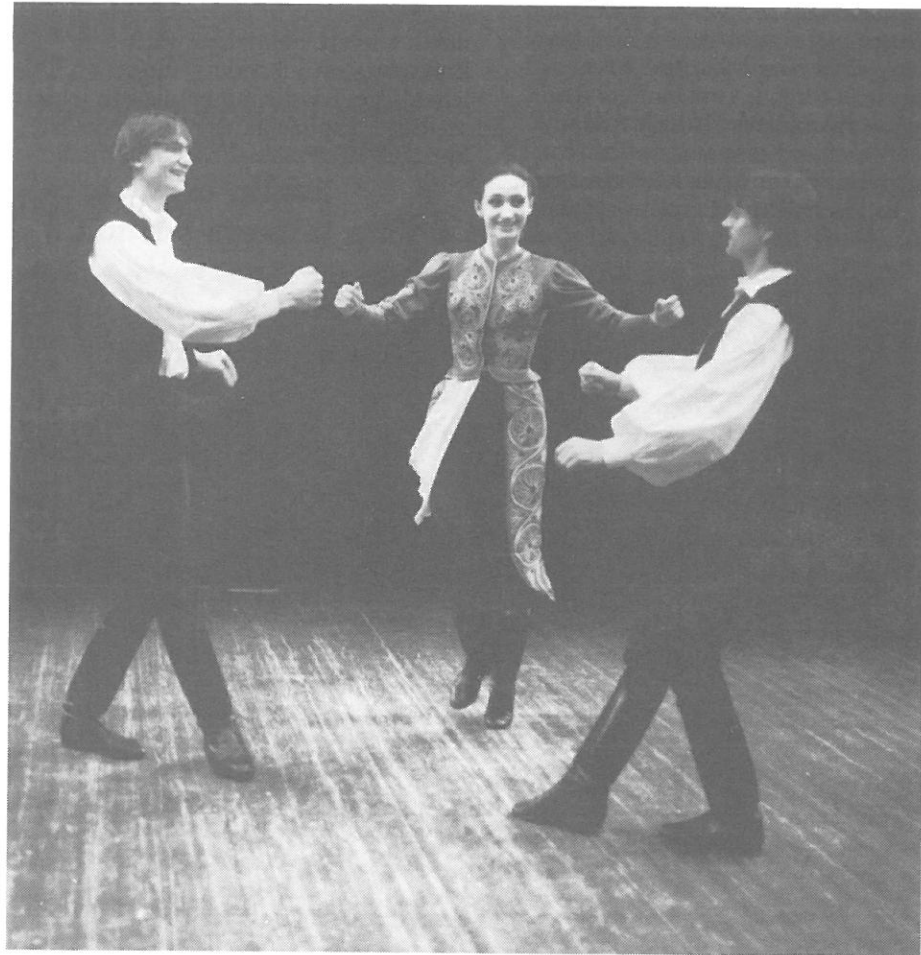
— Azt, hogy felejtsek el, hogy mi mit csináltunk! Illetve, hogy értékeljék át az eddieket. Ez minden generáció kötelessége. Most új távlatokat jelent nekik a nyelvkonokkal való kapcsolat, a náluk való gyűjtés lehetősége. Ráadásul a munkában nagy segítséget kaphatnak egy kiváló orosz kutatótól: Zsornickájától. Éljenek vele!

KAPOSI EDIT

Harangozó-díjas MAKOVINYI TIBOR

Stoller-Vavrinecz: Marossárpataki táncok
Táncolják: Truppel Mariann, Makovinyi Tibor és Bólyás Tibor
Fotó: KORNISS PÉTER

Kitüntették. Méltán. Hisz kitűnik csapatából. Szó szerint is: a szép szál legény mindenkinél egy jó fejjel magasabb. Amúgy is kitűnő — a kiválóak között. Mert a Honvéd Együttes Táncszínháza nagyszerű társaság. Tapasztaltam. Sokszáz nézőjük egyikeként, magával ragadó előadásaiakon. Itthon és külföldön. S hogy milyen rokonszenves emberek, azt is tanúsíthatom. Eltöltöttem velük kétszer tizenkét órát, „összezárva” egy autóbuszban, az olaszországi Cividale del Friuliba jövet-menet, amikor tavaly nyáron felléptek az első Mittelfesten, azaz Közép-európai Színházi Fesztiválon. Egy útközbeni pihenő alkalmával Makovinyi Tibor leszaladt egy mély völgybe mezei virágot szedni egy lánynak. Aki a párja. A táncban. És az életben. Kétszer adták őket össze. Egyszer a színpadon, a Kocsonya Mihály házasságában, majd pár év múlva a valóságban is. A társaság a buszban megtapsolta a virágjelenetet. S hogy a fesztiválközönség másnap este mekkora tapssal és lábdobogással fogadta a honvédosok előadását, s A helység kalapácsa főszerepében kimagasló Tibort, azt sem fogom sokáig elfelejteni.

Makovinyi Tibor Harangozó-díjas. Ilyen díjról eddig nem hallottunk. Más neve lett egy régi díjnak: ezentúl a Liszt-díj kifejezetten a muzikusokat illeti meg. A táncosok Harangozó-díjat kapnak, amely a magyar táncművészet nagy alakját, Harangozó Gyulát idézi. Makovinyi Tibor személyében ezúttal a néptánc alapuló színházművészet képviselőjét tüntették ki.
— Hogyan lett az évek során az autentikus néptáncot tökéletesen tudó táncosokból táncszínházi társulat? — kérdezem tőle.
— Novák Ferenc még a Balettintézetben megkeresett bennünket, s beszélt új, táncszínházi elképzeléseiről. Elmondta, hogy új együttest szervez, s hívta az egész évfolyamot. Aztán elkezdődött a munka. Nem külön, valamiféle színészképzés formájában, hanem konkrét feladatokban. A mára megszerzett előadói rutin négy évünkbe került.
S most, hogy ebben a szezonban bejutottunk a Nemzeti Színházba a Kőműves Kelemennel — teljesen új minőségű feladatot jelentett számunkra. Izgultunk is nagyon, megmondom őszintén. Nekünk eddig az volt a dolgunk, hogy a testünkkel mondjuk el, amit el kell mondani. Most meg kellett szólalnunk. Először megrémültünk. Nem bíztunk abban, hogy meg tudunk felelni. Az első olvasópróbákon, ha valamelyikünk megszólalt, nevetésben törtünk ki —

Novák-Rossa: A helység kalapácsa
Fejzenagy: Makovinyi Tibor
Egerek: Bérés Anikó, Szilvási Károly,
Nedermann Magdolna
Fotó: KORNISS PÉTER

olyan furcsa volt számunkra. De ott voltak a színészek, akik kollégáknak tekintettek minket: Sörös Sándor, Rubold Ödön, Végh Péter. Ők a maguk módján, a közvetlenségükkel, barátságukkal a gátlásainkat tökéletesen megszüntették. Mi meg táncolni tanítottuk őket. Nagyszerű alkotógárda jött így össze. Általában telt ház van az előadásokon. Főleg a fiatalok jönnek. Van egy váltótársam, így megnézhettem én is kívülről az előadást. Nem lehet elmondani azt az érzést, ahogyan hatott rám. Libabőrös lettem, kirázott a hideg.

— Néptáncos gyakran kap díjat?
— Sajnos, nem. S főleg ilyen fiatal nem kap.
— Milyen fiatal?
— Huszonhét éves leszek május 16-án.
— Ahhoz képest magát úgy öt évvel ezelőtt kollégái titkos szavazás alapján az együttes legjobb táncosának választották. 1987-ben a Magyar Táncművészek Szövetsége Nívó-díjjal, egy évvel később a minisztérium Szocialista Kultúráért kitüntetéssel jutalmazta. Mekkora pálya áll még maga előtt, mit gondol?
— Hú, azt nem tudhatom. Végülis a táncos szakmai tudása végtelen — de a pálya a nyugdíjig tart, ami minket huszonöt év munkaviszony után illet meg. Egy kollégánk épp most ment

nyugdíjba. Ő negyvenhárom éves. Ha „sima” néptánc együttes lennénk, s nem táncszínház, ahol karakterek kellenek, akkor harminc-harmincöt éves kor után már nem nagyon mehetnék színpadra, mert jönnek az újak. A fiatalok. Tulajdonképpen már most is öregeknek számítunk.

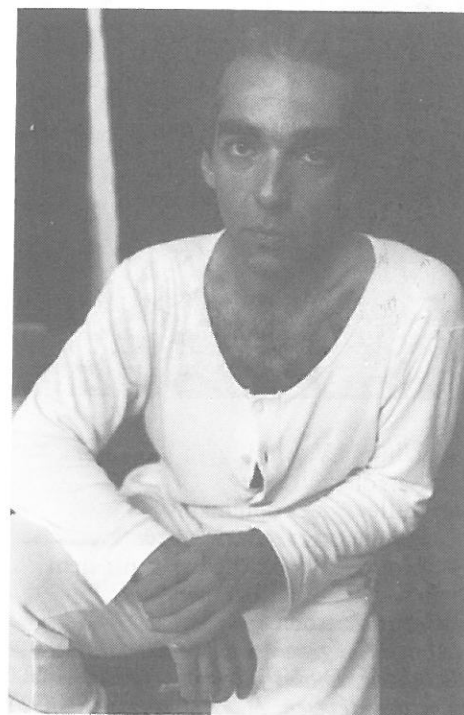
— Ezt nem mondja komolyan?!
— A Honvédban a férfiak között mára huszonnyolc évesen a legidősebb táncos lettem.
— Most mi az igazság: fiatal arcokra van szükség, vagy a harmincas évekre elhasználódnak fizikailag?
— Mindkettő igaz. Elkopnak az ízületeink.
— Azt mondja, hogy „a néptánc káros az egészségre”?
— Hát, lehet mondani...
— Elképesztő. Én ugyanis azt gondoltam, hogy éppenséggel nagyon is szüksége lenne minden embernek arra, hogy így kímozogja magát, s a mozdulataival kifejezze az érzelmeit.
— Hát nekem erre szükségem van, az biztos. Nagyon szeretek táncolni. Akárcsak a nagyapám, aki mulató ember volt. Ha elmentünk lakodalomba, énekelt, táncolt, én meg mindig ott sündörögtem körülötte.
— De a nagypapa csak a saját örömére táncolt...
— De hiszen én is a saját örömömre táncolok! És a saját felelősségemre. Már hét éve el vagyok ugyanis tiltva a néptáncról.
— Orvosilag?

Novák-Rossa: Kocsonya Mihály házassága
A címszerepben: Makovinyi Tibor
A feleség: Truppel Mariann
Az apa: Gantner István
Az anya: Bangó Erzsébet
Fotó: KORNISS PÉTER

— Ühüm. Van egy zárójelentésem, ami arról szól, hogy szívbillentyű-problémám van.
— Amit a néptáncnak köszönhet?
— Nem. Ez öröklött baj, amit nem szűrtek ki — hál’Istennek — a Balettintézetben.
(Ahová Galgamácsáról került föl. Ott Dankóné, Dudás Juli csoportjában kezdte hatévesen. Majd Mosóczi István néptáncokoreográfus javaslatára az édesapja egy szép napon megfogta a kezét, és se szó, se beszéd, felszállt vele a pesti vonatra. Ott tudta meg, hogy balettintézeti felvételire igyekeznek. És az ötlettől akkor bizony még nem volt elbűvölve. Azóta ismét odajár. Feleségével, Truppel Mariann-nal együtt a Táncművészeti Főiskola táncpedagógus tagozatának végzős hallgatója.)
— És fűtyül engedetlen szívbillentyűjére?
— Ellenőrzéssel „működöm”. Ezt úgy kell érteni, hogy elmegyek, megvizsgálják, azt mondják: ejnye, bejnye, nem szabad táncolni. Erre én azt mondom, hogy sajnós, nem tehetek mást, én ezt szeretem csinálni, nekem ezt kell csinálnom. És ebben maradunk. Megmutatták képernyőn, hogy az egyik billentyűm rosszul zár, és visszaenged áramlani egy kis vért.
— Érez tánc közben valami rendkívülit? Fájdalmat, nyomást?
— Semmit. Nem is fáradok jobban. A szervezet hozzászokott egy bizonyos megterheléshez. Ezért mondtam is a doktornőnek, hogy csak képzelje el, ha én most hirtelen leállnék a táncsal, komolyan mondom, abban a pillanatban belebetegednék. Talán meg is halnék.

JÁLICS KINGA

„Meg kell teremteni az új típusú táncművész fogalmát.”

Fotó: POHÁRNOK GERGELY

A toll fut a papíron. A négy előre felvett kulcsszó bekerikázza, majd körbefirkálja. Az idegesség jele vagy a belső feszültség, ki tudja. Talán a figyelemmegosztás miatt van. Pontosan fogalmazni az újságírónak, miközben beszélgetőpartnere minden idegszálát a közelgő bemutató köti le. Hiszen az Angelus Iván vezette Budapest Tánciskola a Cseréptörés című estre készül, benne az igazgató saját, Cseréptörés című koreográfiájával.

— Portré? Ebben a darabban is minden szereplőről portrét készítetek. Nyolc festményt. Bár azt hiszem, bizonyos életkoron túl az ember a maga „vonásaiért” is felelős. Amit látnak majd, nem pillanatkép, hanem — az én esetemben — húsz év alatt lerakódott karakterjegyek. Ennyi ideje foglalkozom színházzal. És ezen belül tíz éve táncművészettel.

Mégis úgy gondolom, az én saját portrémon a legmélyebb nyomokat a családom, szüleim kitartó szeretete hagyta. Az a rendkívüli kapcsolat, amit az emberekkel és a természettel kialakítottak. Amióta túl vagyok a kamaszkoron, úgy látom, ezek a nyomok egyre hangsúlyosabbak.

— Volt ebben az indításban valami, ami a színházzal, vagy a zenével kapcsolatos?

— Nem, semmi. Ami az én döntő színházi élményem, ami számomra az alap és a szemléletet adta, az az a hét-nyolc év, amit az Orfeóban, majd a Stúdió K-ban töltöttem. Ide tinédzser koromban erős társadalmi, politikai, szociális érdeklődés vezetett. A nemzedéket meghatározóan érintő 68-as szellem, Párizs és Latin-Amerika lelkesítetek akkoriban.

— Mit adott az Orfeo?

— Ebben a színházban a funkciók nem váltak szét. Csoportmunka volt. Vezető, technikus, színész — mindenki csinált mindent. Másrészt itt olyan szere-

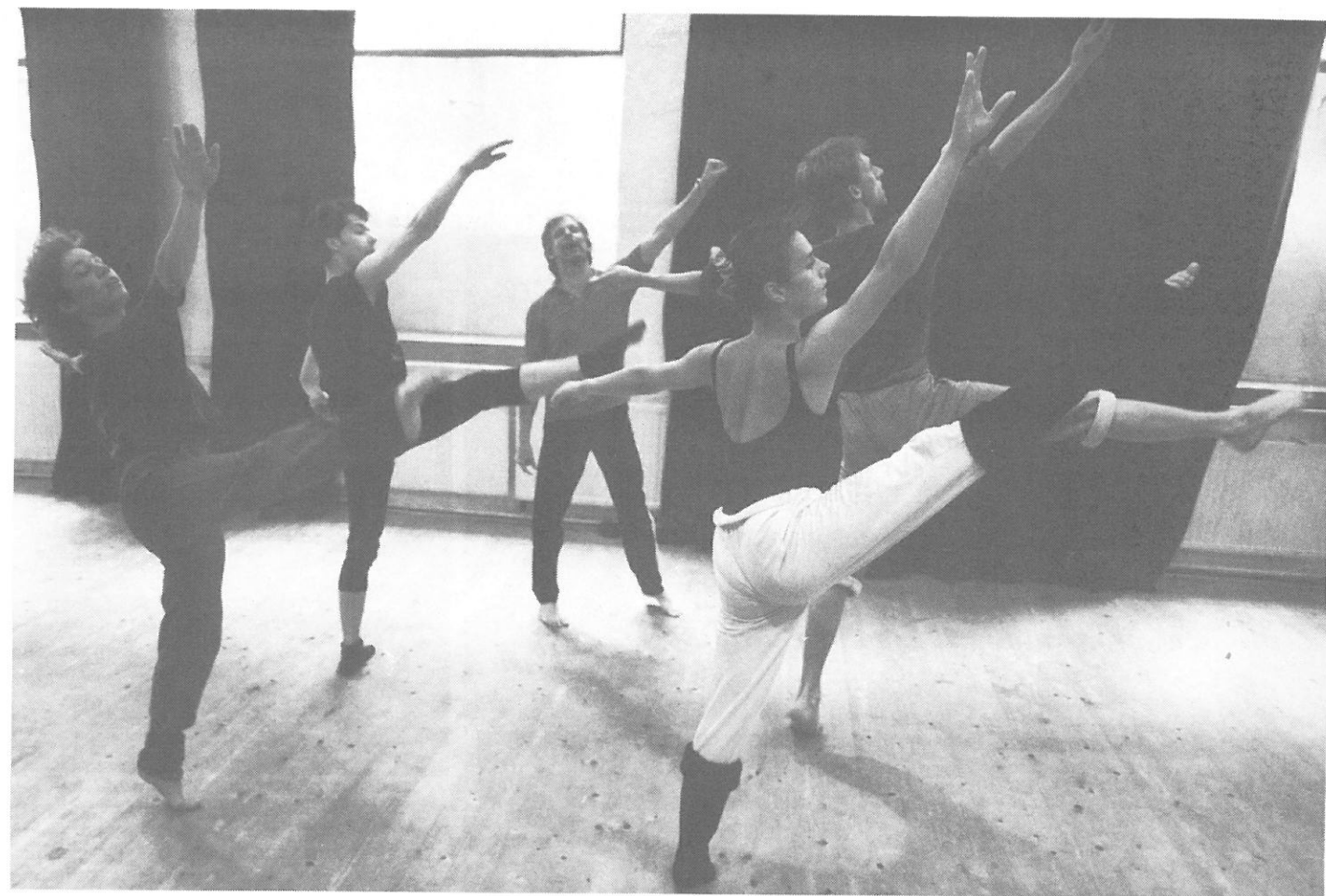
peket kaptam, amiben a mozgáskészségemet megpróbálták hasznosítani. Ez is közrejátszott abban, hogy 1979 után létformaként választottam azt a művészetet, ami számomra hitelesebb szemlélet, sőt filozófia, mint a verbalításra épülő rendszerek. A tánc fizikalitásához, a színház laboratóriumi jellegéhez való vonzódásom talán onnan származik, hogy olyan korszakban nőttünk fel, élünk és élünk, amelyben maximális a felszínen vallott értérendek inflációja. Szüleim és az én nemzedékem életéből talán csak évszámokat is elég említeni. 1919, 1939, 1945, 1948, 1953, 1956, 1968, 1989–90. Társadalmi fordulatok, amikor döntően és erőszakosan cserélődik a felszínen vallott értékrend.

— A tánc fizikalitásán belül vonzódott valamelyik irányzathoz?

— Nem egyetlen tánctehnikát akartam megismerni, hanem minden lehetséges iskolától igyekeztem tanulni. Kontakt tánc, Limon-technika, indiai táncművészet és a kínai harci művészetek —

Próba közben... Fotó: POHÁRNOK GERGELY

nem válik külön a filozófia és a mozgárendszer.

— Intézményes keretek között ismerkedett ezekkel a technikákkal?

— Teljesen szabálytalan módon tanultam mindent, amit tanultam. Itthon, vagy a világot járva. A Limon-technikából a legerősebb impressziókat Clay Taliaferro-tól kaptam, amikor néhány alkalommal a kurzusain tanultam. Sokat köszönhetek Jeszenszky Endre klasszikus balett- és dzsessztánc-oktatásának. Több kínai mestertől tanulhattam tai chi, chi-kong-ot. Legutóbb Malou Airaodu gyakorolt rám döntő hatást, a Pina Bausch vezette Wuppertali Táncszínházból. És még nagyon sok mesternek és kollégának tartozom hálával azért, amit tanultam tőlük. Most a Budapest Tánciskola alapításával — megpróbálom rendszeres formában hasonlóan sokfélént nyújtani az ide jelentkező fiataloknak. A koncepció lényege, hogy a különböző tánc kultúrákat párhuzamosan tanítjuk.

— Ez az iskola egészen új.

— Most zárjuk az első évünket ebben a formában egy olyan esttel, amelyen Lőrinc Katalin, Fincza Erika, Goda Gábor és az én koreográfiám kerülnek színre. Négy különböző stílusú — dzsessz-, Graham-, kontakt- és táncszínházi jellegű — produkció. Tapasztalatom szerint az ilyen iskola-koncepció létező, működő forma. Nem egy helyi modort kívánunk tehát kötelezővé tenni, hanem segítséget, eszközöket

adunk a növendéknek saját előadói, művészi személyisége kialakításához. Nyitott, tájékozott és fegyelmezett művészeket szeretnénk nevelni.

— Azoknak, akik itt szereznek képesítést — vagy használjuk inkább az ismeret, tudás szavakat —, egzisztenciális szempontból is biztonságot tudnak nyújtani?

— Iskolánk a hivatásos táncszínházi előadóművész-képzés legsokoldalúbb fóruma e pillanatban Magyarországon. Létehez döntően járul hozzá a Fővárosi Önkormányzat Színházi Alapjának támogatása. Növendékeinknek mégis nagyon nehéz dolguk lesz egzisztenciális értelemben. Az én generációmnak kellett és kell Magyarországon megteremtenie annak az új típusú táncművészeknek a fogalmát, aki nem szinonímája sem a klasszikus balett-táncosnak, sem a néptáncosnak. Az előttünk járók kizárólagosan ezekre a területekre sajátították ki a „hivatásos táncművész” fogalmát. A legfőbb akadályt mégis az jelenti, hogy a köztudatban a táncos pálya nem szakma. Hiába élnek a növendékeink ennek tartalmát, komolyságát, ha a környezetük nem ismeri el megfelelően azt, amivel ők itt naponta három-négy órában foglalkoznak.

— Már az iskola előtt is létezett képzés ezen a területen?

— Más formában igen, 1983 óta igyekszünk keretet teremteni pedagógiai, művészi elképzeléseinknek. Erre született a *Kreatív Mozgás Stúdió*. A helyzetet jól

Bill de Yung kurzusán (Hátul középen az amerikai mester) *Kreatív Mozgás Stúdió* — 1991. Fotó: MEZEY BÉLA

jellemzi, hogy ez a Stúdió, amely hiánypótló, s amely a modern tánc területén folyamatosan, szinte azóta is egyedül működik, ma is magánvállalkozás. A kulturális kormányzat mind a mai napig nem vett tudomást erről az ágazatról. Szerintünk a továbblépés lehetséges formája ezért a nyilvánosság fokozása: a Kortárs Táncművészeti Egyesület, több mint húsz együttes részvételével, idén novemberben szervezi meg az *I. Magyar Kortárs Táncszemlét*.

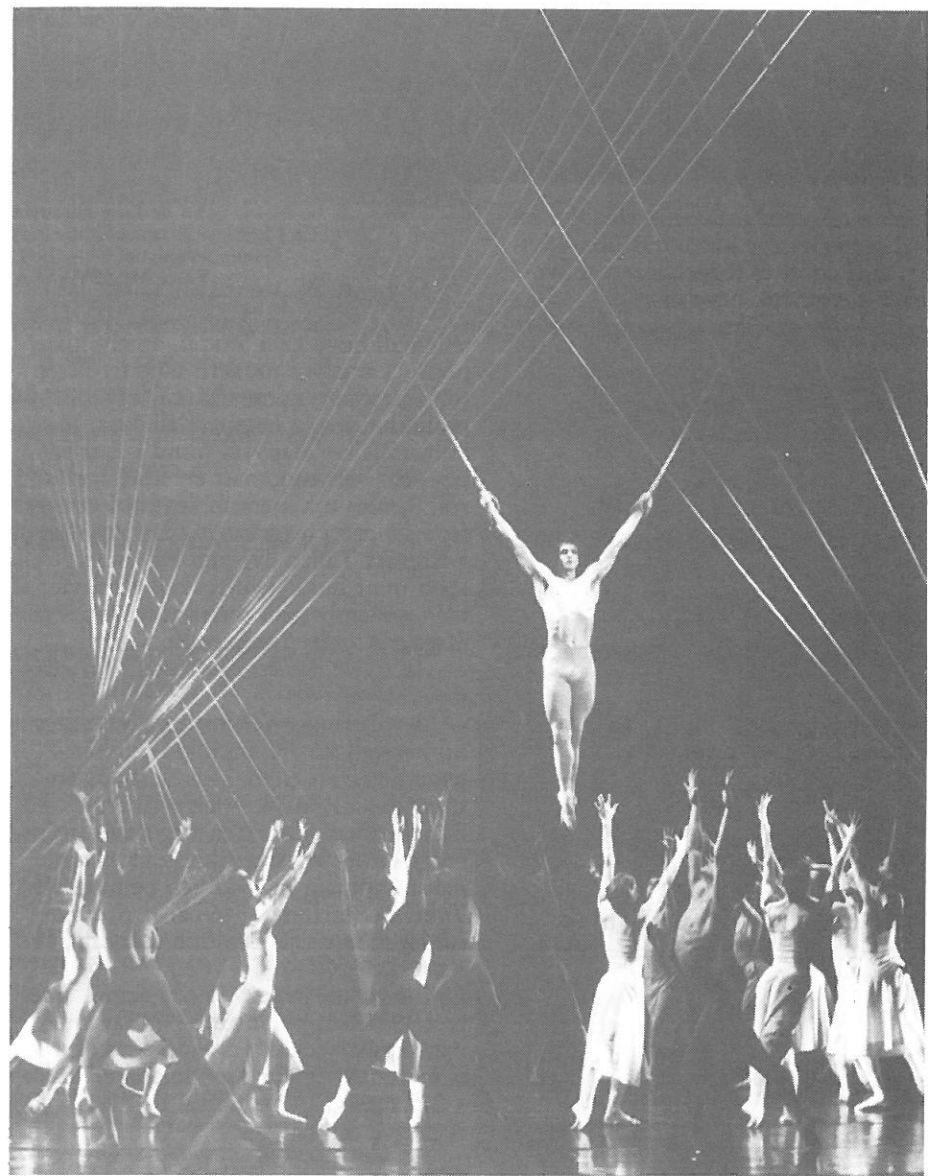
— Az iskola mellett egyúttel nem akar foglalkozni?

— A pályám úgy alakult, hogy az állami keretek között működő színházitáncművészeti életbe — kölcsönös tartózkodásunk miatt — nem sikerült beilleszkednem. De ettől még szívesen koreográfok. Legsikerültebb munkámnak mindmáig az 1982-ben bemutatott *Tükrök*-et tartom. 1986-ban a *Rozmárbál*-al indult saját szólóim sorozata, és *Az utolsó szólóval* ért véget 1990-ben. Új korszakot jelzett *Az első kettős*, amelyet 1991-ben mutattunk be Havannában. Egyébként szerettem volna és ma is szeretnék egyúttel dolgozni. Talán a Budapest Tánciskolában ez a tervem is megvalósulhat.

SZABÓ Z. LEVENTE

„A művek mindig megvédik önmagukat”

Kissé meglepve olvastam Fodor Antal nevét Alban Berg: Wozzeck című operájának bemutatóplakátján. Úgy éreztem, ez nem éppen az a koreográfusi feladat, amely eddigi munkásságához valami jelentőset hozzátehet. Inkább amolyan „ujjgyakorlat”, ráadásul nem is táncosokra, hanem az énekkar tagjaira szabott groteszk mozgás-sor. Itthon, az operaházi balettművészekkel utoljára 1984-ben tartott egész estét betöltő balettpremiert...

Fotó: KOVÁTS ZSOLT

— Gondolom, jogos hát elsőként azt kérdeznem: ez lenne a folytatás a beígért nagybalett helyett?
 — Szó sincs róla, csak éppen egy-egy mű nem úgy születik, hogy az ember erőszakot tehet magán. Amikor társulásra kértek a Wozzeckhez, bármilyen kis feladat is, úgy éreztem, fontos dolog. Elsősorban azért, mert századunk művészetének lelkes híve vagyok, a Wozzecket pedig alapműnek tartom. Repertoárra kerülése (amennyiben ez egy koncepció része), új fényben tüntetheti fel a későbbi alkotókat, például Bartókot, de említhetném Petrovics Emilt és Szokolay Sándort is.
 — Gondolom, e neveket azért is sorolta elő, mert gyakorta fordul kortárs művekhez. A Pécsi Balett fénykorában számos koreográfiát készített, ez az idő első alkotói korszakát jelentette. A második a Magyar Állami Operaházhoz kötődik, immárom közel huszonöt esztendeje.
 — Azt mondja, már negyedszázada? Látja, én egyáltalán nem foglalkozom az idővel...
 — Munkáiban viszont gyakran felvetődnek például az idő és a tér kérdései, a kettő felbontásának lehetősége, a valóság és valóságérzékelés összefüggése, a megfogható és megfoghatatlan kifejezése. A klasszikus és modern balett elemei az Ön számára eszközök, segítségükkel teremt totális táncszínházat. A mozdulatok gazdag kifejezési lehetőségei egyesülnek az egyenrangúsított zenével és látvánnyal.
 Most megpróbáltam összefoglalni — legfőképp

Fodor-Székely: VIII. Ecloga
 A Krisztus-Ember: Dózsa Imre
 Fotó: MEZEY BÉLA

Fodor-Bach: E-dúr hegedűverseny
 A szólista: Szónyi Nóra
 Fotó: MEZEY BÉLA

két egész estés balettje: A próba (1981) és a Látomások (1984) alapján — munkásságának lényegét, legalábbis ahogyan én érzem. Közelíték ezzel az összegzéssel koreográfusi gondolkodásához?

— Azt hiszem igen, annyit azonban hozzátennék: a táncszínháznak nagyon sok ága, sokféle megnyilvánulási formája van, a „balett” kifejezés pedig egy gyűjtőfogalom, több jelentéssel. Minden leszűkítésnek ellene vagyok, a gondolathoz kell megtalálni a kifejezési formákat, eszközöket, és ezeknek kell közelíteniük egymáshoz. Mivel klasszikus balettet tanultam, annak elemeit szívtam magamba, tehát csak a testemen keresztül átszűrve tudom továbbítani koreográfusi gondolataimat.

— Ön tehát a táncot, mint a szemet esztétikailag gyönyörködítő mozgást sajátos, olykor igencsak sokkoló koreográfiákkal kívánja másfajta minőségbe emelni?

— Ezt Ön megállapíthatja, én viszont azt tartom: az alkotó nyilatkozataiban ne okoskodjon. A lényeg: a mondandót mindig úgy kell formában önteni, hogy a közönség ne unatkozzon. Aki nem tudja bizonyítani, hogy mit is akar voltaképpen, az meg se próbálja. Ha belül nem mocorog semmi, akkor nem is jön létre műalkotás, a belefektetett munka pedig nem jelent örömet senkinek. Azt azért minden alkotó legbelül tudja, vagy inkább érzi, hogy nem mindig születik remekmű. Lehet, hogy amit kigondolunk, csupán egy futó pillanat, kellemes szórakoztatás, s aztán elszáll...

— De a tánc maga is a pillanat rabságában „él”. Tartós népszerűsége csak a művek-előadók-közönség hármasság kapcsolatában alakulhatott ki. És ez nagyon is élő kapcsolat, hiszen nem lehet előírni, meghallgatni, legfeljebb filmről, vagy videóóról „lelézni”, de ez semmiképpen sem azonos a pillanat szépségével.

— A balett — való igaz — nem hasonlítható, mondjuk egy prózai tévésorozathoz, nincs is olyan tömegvonzása, tehát eleve megszőrődik a közönsége. Társadalmi megítélése is más, a belefektetett munka nehézsége soha nem lesz arányban az anyagi és erkölcsi megbecsüléssel. Ezért ezt a műfajt „csak” szeretni lehet.

— És miben hisz? Mi az, ami mozgósítja Önt a koreográfust?

— A színházban hiszek, abban a csodálatos kapcsolatban megszülethet. Az érzelmek kifejezésének legősibb formája a tánc, a mágia pedig egy kapcsolatteremtési forma.

— Munkáinak tehát fontos mozgatórugója a varázslat megteremtésének lehetősége?

— Legalábbis megpróbálom gondolataimat olyan koreográfiába foglalni, amelyben megszülethet a varázslat. Nincs kialakított „receptem”, mint ahogy valójában a művészetben sincsenek szabályok, illetve

azért vannak, hogy felrughassák azokat. Magam is ezt teszem...

— Talán éppen ezért is váltanak ki munkái olykor viharos vitákat. Vegyük A próbát, amelyet pontosan tíz évvel ezelőtt mutattak be az Erkel Színházban, s noha a szakma fanyalgással fogadta, ma is sikeres repertoárdarab. A világban már többfelé bemutatták, a magyar balettművészek, a mű első külföldi megismeretetésén, Edinburgban, még a közismerten tartózkodó angol közönséget is lázba hozták. Azóta előadásainak száma ezernél is több, négy tévéárnyék készített belőle filmet. Egy érdekes momentum: a szentpétervári (akkor még leningrádi) színházban világsztárok várták kétségbeesetten a premier előtti napon: vajon az „okosok tanácsa” betiltja-e a művet?

— Mondtak róla mindent. Azt is, hogy zseniális, azt is, hogy kultúrzsenny. Másnap mégis fölment a függöny és a zsúfolt nézőtér ünnepelte a művészeket. Igaz, nagy merészségnek tűnt a klasszikus balett otthonában Krisztus személyét és a bibliai vonatkozásokat megjeleníteni, vagy éppen az üldözöket és üldözöttek viszonyát bemutatni... de a közönség eldöntötte A próba sorsát. Hiszem, hogy a művek mindig megvédik önmagukat...

— Másik nagyszabású darabja, a Látomások lekerült a repertoárról, pedig újabb kísérlet volt arra, hogy megmozgassa az embereket,

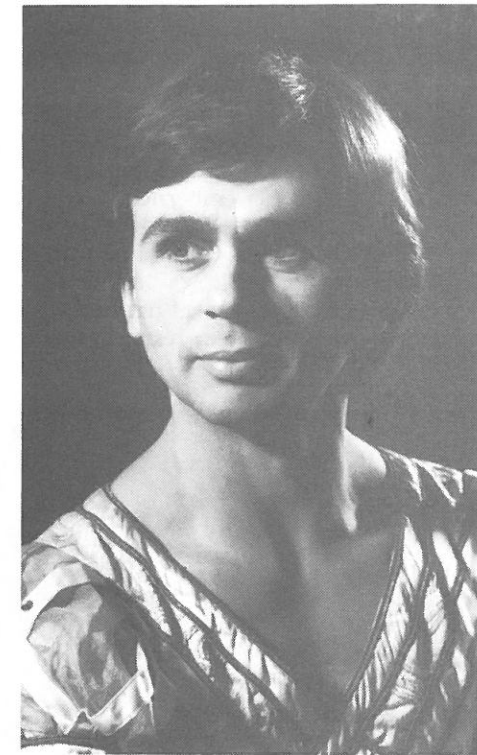
gondolatokat ébresszen, tovább gondolkodtasson. A hazai közönség igazából nem tudta befogadni a darabot, miközben a külföldi sajtó lelkesedett érte. Az egyik legnagyobb balettszaklap például azt írta: „...az elmúlt negyven évben Kelet-Európában nem történt semmi, csak ez a balett.” Ön akkor e nyilvánvaló túlzás ellen tiltakozott, én úgy fogalmaznék: valami olyan történt a balettszínpadon, amelyre itthon még nem készült fel a közönség. Ön elég sokszor hangoztatta, hogy a szélesen értelmezett közönséget kívánja megnyerni a táncművészetnek. Ezt a gondolatát talán sokan nem jól értelmezték, s valójában még kevesen jutottak el oda — a balettrajongókon kívül — hogy megpróbálkozzanak befogadókká válni az Ön világában. Újtát azonban továbbjárja és két olyan műve is készült, amelyeket a honi publikum legfeljebb csak hírből ismert. Egy bécsi és egy vilniusi premierre gondolok.

— 1988-ban hívtak Bécsbe, a régi egyetemi negyed ünnepi játékaiba. Az Alte Universität Kircheben mutatták be egész estés művet, amelynek címe „Requiem az élőkért.” Céлом a mindenkor faszizmus elleni tiltakozás volt.

— Táncszínház a templomban? Milyen koreográfusi gondolatokkal lépett a patinás épület falai közé?

— A templomba? Ahogyan a színházba.

„Falra táncoltam Nurejevet!”

Svájcban nem ismerik a szakmai nyugdíj fogalmát. Aki nem alkalmas a pályára, hamar abbahagyja és átképzzi magát. Egy-egy vezetőváltással szinte az egész társaság kicserélődik.

— *Hogyan tudjátok kiállítani ennyi emberrel a nagy baletteket?*

— Úgy, hogy mindenki minden előadáson szerepel.

— *Mondd, ha egy táncosnak állandóan próbát kell táncolni, az igazgatót is vizsgáztatja valaki?*

— Igen, a közönség és a színház intendánsa. Hans Meister távozása után Drese, az intendáns nagyratörő tervvel, mélyen a zsebébe nyulva nyerte meg George Balanchinet művészeti tanácsadónak és vele Patricia Nearyt (a New York City Balett hajdani szólistáját) balettigazgatónak.

Öt éven át szinte az egész Balanchine-repertoárral megismerkedhettünk. Kezdetben nagyon nehéz volt számomra ráhangolódni a precíz és igen gyors láb munkát követelő stílusára. Büszkén mondhatom, hogy sikerült, hiszen akadt olyan koreográfia, amit az Öreg, Barisnyikovon kívül, csak nekem engedett táncolni. (Bizet zenére készült

érttem eléggé modorosságot nem tűrő stílusát. Beethoven zenéjére készített *A nagy fuga* című darabjának betanulása közben nem állhattam szó nélkül vesébe maró, gúnyos utasításait, és „összeszólalkoztunk”. Hamarosan el is hagytam az együttest, alig fél év után.

— *Hol és hogyan folytattad tovább a pályádat?*

— Feleségemmel a Holland Királyi Balett meghirdetett állására pályáztunk. Hajszálon múltott (talán Aradi Mária segítségével), hogy Hans van Manen tanácsára, *Rudi van Dantzig* balettigazgató vissza nem vont a ígérte. Két kellemes és dolgos évet töltöttünk itt. Aradi Máriaival végigtáncoltam a klasszikus repertoár (A hatyúk tava, Giselle, Bajadér, Rómeó, stb...) összes főszerepét. A darabokat jórészt eredeti formáikban, vendégmesterek által tanultuk be.

Látva a szakma iránti elkötelezettségemet és igyékvesemet az új dolgok befogadására, van Manen is megengyhült irányomban, és foglalkoztatni kezdett darabjaiban.

Megszerettem a munkamódszerét: ahogyan pontosan, zenére megadta a lépéseket, ám kifejezésben és a dinamika terén nagy szabadságot hagyott. Sőt, elvárta, hogy alkotótársai legyünk. Barátságunk sokáig tartott, később máshol is táncoltam darabjait.

— *Miért hagytad el mégis ezt az együttest is?*

— A feleségem miatt mindig is elsősorban Zürichbe szerettem volna szerződni. Ez azonban csak az új igazgató, *Hans Meister* alatt válhatott valóra. Megtetszettem neki. Előnyös feltételeket kínált, tisztességes fizetést és a nyári szabadság mellett hat hetet biztosított számomra év közben, a privát vendégzerepléseimre. Ezzel kinyílt előttem a világ.

— *Milyen koncepció szerint működött az együttes?*

— Meister a Szovjetunióban tanult, a klasszikus balett híve volt, de együtt dolgozott egy olyan koreográfussal, aki a Graham-technikán nőtt fel. A klasszikus repertoár mellett az ő darabjait is táncoltuk. *Anna Price* több éven át tartott számunkra Graham-technika órákat.

— *Hány tagja van a zürichi együttesnek?*

— 40–50, de ez évről-évre változik.

Némethy Sándor, a zürichi Operaház szólótáncosa a Magyar Táncművészeti Főiskola balettmester-képző szakát végzi. Ezúttal nem csupán vizsgázni látogatott haza, hanem két héten át vezetett gyakorlatokat az Operaházban is. Óráinak sikere felkeltette a kollégák érdeklődését pályafutása iránt. Vajon hogyan tehetett szert olyan magától értődően tiszta klasszikus tánctechnikára, amelynek ma is birtokában van?

— Ha jól emlékszem, Hidas Hedvig mesternő tanított?

— Igen, és olyan remek évfolyamtársaim voltak, mint *Markó Iván, Csarmóy Katalin, Vámos György*. Azt hiszem, a klasszikus balett iránti szeretetemet a mesternő oltotta belém. Még ma is nagyon erősek ezek a gyökerek.

— *Miért hagytad el az országot?*

— Mert itthon csak demikarakter szerepeket táncolhattam volna, én pedig arra vágytam, hogy dancer noble lehessenek. Másrészt feleségül vettem egy svájci táncosnőt, aki Magyarországon tanult. Abban az időben reményünk sem lehetett arra, hogy itt állást kapjon.

— *Beszéltél nyelveket? Hogyan jutottál szerződéshez?*

— Egyáltalán nem. Szerencsém volt, hogy amikor a 70-es évek elején Dortmundban vendégzereplőtünk, a nézőtéren ült a neoklasszikus balettjeiről híres Erich Walter. Fábólfaragott királyfi alakításom után szerződést kínált. Nem fogadhattam el, mert moszkvai tanulmányutam miatt két évig nem kaphattam turista útlevélet. Hála Istennek, ajánlatát fenntartotta, ezért kezdtem új életet Düsseldorfban. (A feleségem Wupperthalba szerződött.) Kitűnő férfitáncosok mellett csak kisebb szerepeket táncolhattam. (Például: pas de trois-t A hatyúk tavából, Mercutiót a Rómeóból.)

Vendégművészekkel is dolgoztunk. Emlékezetes maradt számomra a *Hans van Manennel* való első közös munka. Büszke voltam és talán még nem is

készítették. A zene svájci komponista munkája, indiai zenével párosítva, a téma pedig az indiai mitológiából táplálkozik. A „*Katarzis*” az ember sajátos tragédiájáról szól. Arról, hogy az istenek megszülik az embert s egész életén át pórázon tartják. A szabadság, a szabad akarat a központi gondolat. Az ember, mint marionett bábú egy folyóson járja útját, és kötelekeit nem tudja elveszíteni, mert csak a látszat-kötelek tűnnek el: az igaziak valójában benne vannak. Aligha hittük volna, hogy a balett bemutatása sajátos aktualitást kap. Együtt született meg a Litván Köztársasággal, a szabadságért vívott utcai harcokkal. Két film is készült belőle, egyrészt maga a balett, másrészt a létrejöttének körülményeit s a drámai eseményeket együtt rögzítő dokumentumfilm. Ugyanis a svájci tévések kivételesen jelen lehetek akkor Vilniusban, és fantasztikus dokumentumanyag készült az utcán történekről is. A siker eufórikus volt, híre bejárta a világot, rengeteg külföldi újságíró volt jelen a bemutatón. Különös találkozás volt ez művészetnek és hétköznapi drámának. A balettfilmet egy amerikai tévétársaság az év végén kezdi sugározni, a társulat pedig nagyszabású turnéra indult a balettel.

Egy fontos momentuma volt még e bemutatónak. Asszisztensem ezúttal *Venekei Mariann* volt, aki eltáncolhatta a női főszerepet is. Tehetsége, muzikalitása, árnyalt alakítása magával ragadta a közönséget, pedig igazán kitűnő balerinák vannak a vilniusi társulatban.

— *Őn soha nem felejt el megemlíteni asszisztensei nevét. Korábban Fajth Blankáét, most pedig Venekei Mariannét. Ez csupán gesztus, vagy ennél több?*

— Semmiképpen sem csak gesztus, mert számomra nélkülözhetetlenek az együttérző-gondolkodó munkatársak. Ők „örzik meg” koreográfiáimat, mert ugyan gondolatban felkészülten érkezem a próbákra, amint egy-egy részlet már elkészítettem, tovább nem rögzítem magamban. Mihelyt a lépések megfogalmazódtak bennem, s mihelyt tudom, hogy továbbadtam, azaz betanítottam azokat, már el is felejttem. Másnapra már egy másik részlet, jelenet koreográfiáját „almodom meg”.

— *Több éve várunk egy új, egész estés Fodor-balettet az Operaház balett-társulata számára. Vajon a következő szezonban megvalósul az ígéret?*

— Legalábbis remélem. A bemutatót 1993 júniusára tevezik „*Mindhalálig tánc*” címmel. Arról szólna, hogy az alkotás milyen vergődés a létrehozók számára és hogy mire készül a mű, akkorra egy kicsit „belehalunk”. Ez a művem — kissé ironikusan — az életről és halálról szólna.

— *Miért a feltételes mód?*

— Korábban volt egy ígéretem *Lloyd Webertől* arra, hogy *Csellőversenyét* felhasználhatom. Az is szóba került, hogy ő vezényelne és a testvére játszaná a csellósólamot. Most az a kérdés, vajon ő megerősíti-e ezt az ígérte.

Ha nem, most akkor is a sarkamra álltam, mert jövőre mindenképpen új balettet szeretnék készíteni a közönségnek.

MÁTAI GYÖRGYI

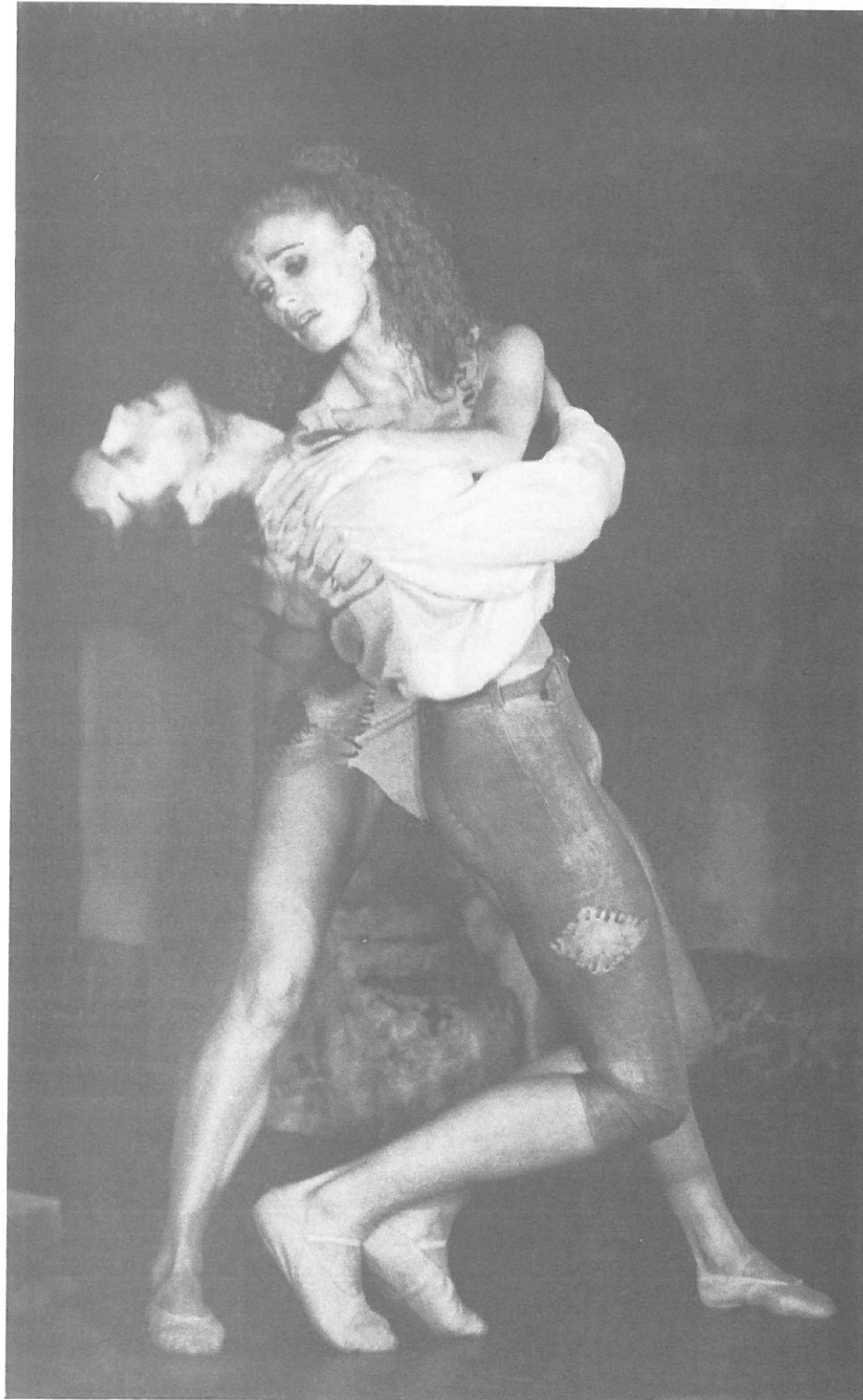
Mindkettőt *szent helynek* tartom, ahol egy sajátos megtisztulási folyamat megy végbe, ahol mindenki szembenézhet önmagával. Ez a lehetőség egy ritka csoda volt az életben. A környező utcákat elsötétítették, ezernél több gyertya égett a templomtérben és az ablakokban. A közönség már bizonyos lelki felkészültséggel érkezett a templomba. A műben megpróbáltam megidézni a háborúk színeit és visszáját, a parancsuralmi rendszert, az embertelenséget. A koreográfiát *Schütz: Német rekviemjére* és egy mai japán zeneszerző ütőhangszerekre készült zenéjére

készítettem. A táncképek közben részletek hangzottak el Pál apostol leveleiből a hit, remény, szeretet témakörében. Mind az öt előadáson zsúfolásig telt meg a templom, és annak külön örültem, hogy mindez magyar művészek közreműködésével valósulhatott meg.

— *A vilniusi bemutató viszont nemzetközi kooperációban jött létre.*

— A felkérést egy svájci tévétársaságtól kaptam, akik Vilniusban találtak rá az ideális helyszínre, a pazar technikai felszereltségű színházra, a remek táncosokra. A díszleteket Olaszországban

Fodor-Orff: Carmina Burana Rajsz Edit és Németh Attila Fotó: MEZEY BÉLA

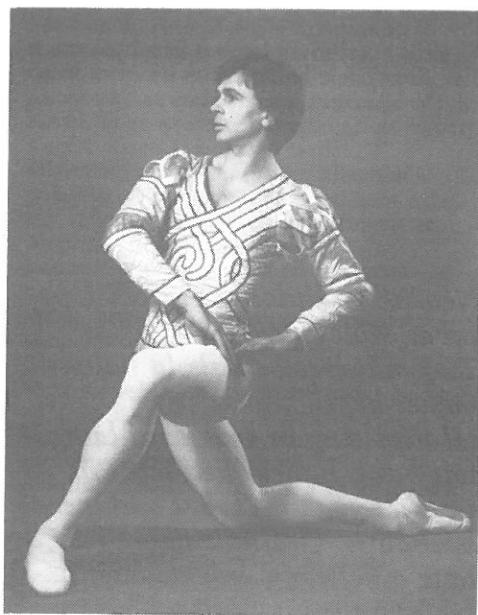

„Ólomkatonát”). Nem ragaszkodott mindenáron az eredeti lépésekhez. A briliáns forgásváriációkból álló „Tarantellát” pl., amit Eduard Villella számára készített, az én fizikai adottságaimat figyelembe véve dolgozta át. Sajnos néhány év múlva a közönség unni kezdte a szimfonikus jellegű, tömör, fegyelmezett koreográfiát és mást kívánt. Ekkor Patricia Neary meghívta pl. Nurejevet, hogy a „Manfréd” című drámáját színre vigye. A darabnak nem lett sikere, de én sokat tanultam belőle. Valeri Panovval is dolgoztunk. „Hamupipőke” című koreográfiáját aztán Berlinben is eltáncolhattam. E két embernek köszönhetem, hogy később sok helyre meghívtak. Úgy érzem, hogy a pályám csúcspontjára érkeztem, amikor a berlini Operaház balettegyüttesével hat hetes amerikai turnén vehettem részt. Egy

táncos álma, hogy a Metropolitan Opera színpadán felléphessen és nekem ez sikerült. Bár nem az abszolút főszerepet táncoltam, a New York Times azt írta, hogy „*falva táncoltam Nurejevet!*”. Szerettem volna, ha ebben a formában honfitársaim előtt is bemutatthattam volna tudásomat. A kritika és a pártfogóim hozzásegítettek ahhoz, hogy egy profi menedzserrel szerződjek, aki aztán jó fizetéssel végigutaztatta velem a félvilágot. Államfők fogadásán, európai és amerikai színpadon koncertezhettem, több mint két éven át.

— *A Balanchine-korszak után hogyan alakult az együttes profilja, s vajon repertoáron maradtak-e a darabjai?*

— Nem. Sajnos, nálunk nincs igazán repertoárépítés. Egy-egy darabot körömszakadtunkig próbálunk a bemutatóig, aztán eltáncoljuk

Fotók: SUSAN-SCHIMERT-RAMME

15–20-szor és elfelejtjük. A társulat irányítását a stuttgarti balett fiatal koreográfus-tehetségére, *Uwe Scholzra* bízta. A kritikusok dicsérték muzikalitását, úgy könyvelték el, mint aki megtáncosíttatja, láttatja a zenét; speciális, gyors, staccato technikát alkalmazva. Több, mint 15 új művet, köztük teljes estét betöltőket is készített számunkra, miközben Európa valamennyi, számottevő koreográfusától is mutattunk be műveket (Cranko, Forsythe, Kylian, van Manen, Béjart). De Scholz elkövette azt a hibát, hogy a kezdet kezdetén elsütött minden puskaport, aztán következett a középszerűség és a kifulladás. Az intendánsunk gondolt egy merészet, és az addig nagyjából klasszikus hagyományt követő együttes élére avantgarde művészt, *Bernd Bienert* nevezte ki. A jelenünk tehát az ő kezében van, meglátjuk, mit kezd majd velünk.

— *Mik a terveid a jövőddel?*

— Már 44 éves vagyok. Még táncolok, de balettmester szeretnék lenni.

Amióta Moszkvában tanultam Varlamov osztályában és feljegyeztem a gyakorlatait, tudatosan készülök erre. Minden mestertől igyekeztem ellesni a módszerét.

— *És hogyan éreztél magad közöttünk?*

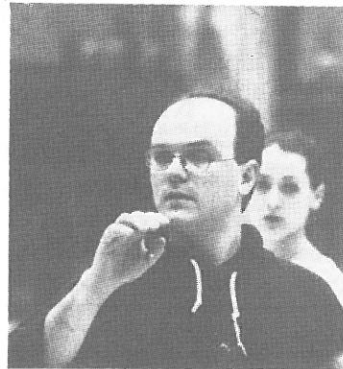
— A találkozás előtt nagyon izgultam, vajon az operaházi táncosok elfogadják-e személyemet és azt, amit kínálni tudok. De, hála Istennek, fölösleges volt aggódnom: szükség volt a munkámra és visszavárnak!

ÁRVA ESZTER

SZEGEDI
NEMZETI
SZÍNHÁZ

A Szegedi Balett háromrészes táncstíjén három koreográfus munkái szerepeltek. „Világok” — szerepel a címben. Így feltételezhetnénk azt is, hogy a három tánckomponista egymástól gyökeresen eltérő világszemléletű, vagy nagyon is azonos gondolkodásmóddal vall opuszaiban. Nos, sajátos — de talán nem is véletlen — jelenség, hogy ezúttal szomorkás végkicsengésű, az irrealitások, az álom és valóság határán lebegő kompozíciók kaptak helyet a programban.

BERTRAND D'AT Bordeaux-ban született. A Dijoni Konzervatóriumban, majd Brüsszelben Maurice Béjart iskolájában, a Mudraban tanult. A „XX. Század Balettje” tagjaként Béjart valamennyi repertoáron lévő művében táncolt. Nyolc évig koreográfus-asszisztensként és balettmesterként dolgozott Brüsszelben és Lausanne-ban. Béjart balettjeit Ausztráliában, Oroszországban, Franciaországban és Németországban állította színpadra. Önálló műveit a „XX. Század Balettje” társulatánál koreografálta: „Az éjszaka partján”, „A nő körül”, „A vágy természete”. Prokofjev Rómeó és Júlia című művére készített balettjét Strasbourgban mutatták be nagy sikerrel. Vendégkoreográfusként Európa több városában járt már, így Monte-Carlóban, Nancyben, Nantesban, Pécsen, Torinóban, Párizsban és Zürichben.

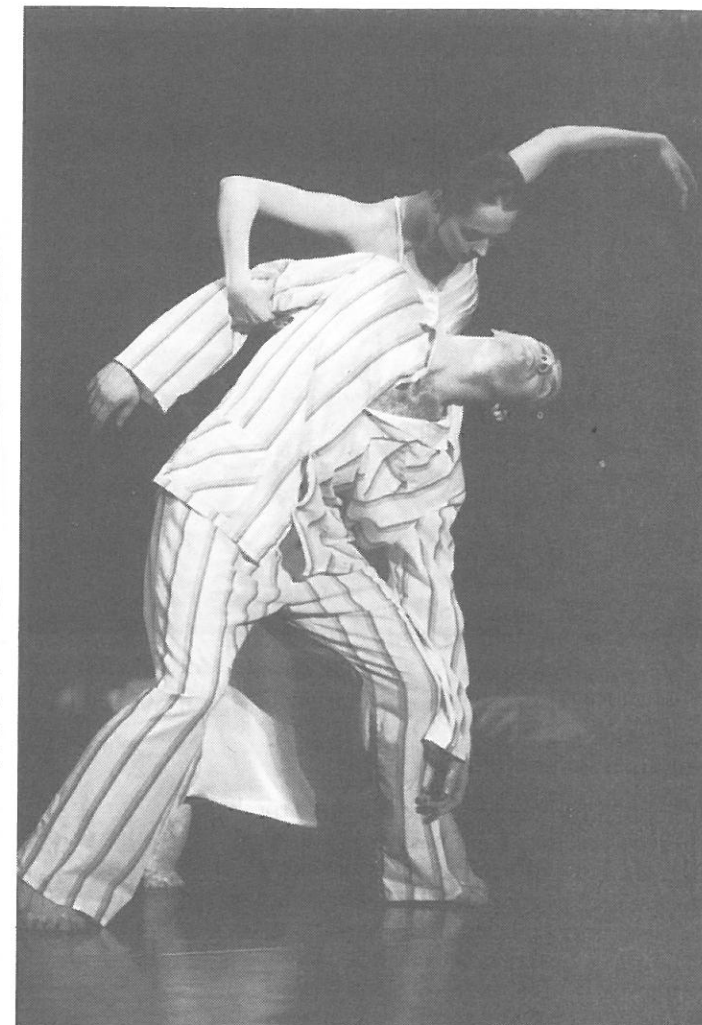
Bertrand d'At neve nem ismeretlen a hazai közönség előtt. Néhány éve a Pécsi Balett együttesének tanított be egy szipporkázóan szellemes koreográfiát a némafilm csillagairól. Most Szegeden „*Die Nacht*” (Az éjszaka) címmel Schumann-, Schubert-, Brahms-muzsikára és modern zenei kollázsra a kor emberének kapcsolatkereső álmait próbálta megfogalmazni. Az ébrenlét pillantaiban egymás mellett elmenő figurák Psziché birodalmában találják meg egymást — néha többen is egyszerre. A félálomból azután furcsa, már-már érthetetlen kapcsolatok is szülehetnek.

Egyébként letisztult neoklasszika és a groteszk felé hajló mozdulatmateria jellemzi a koreográfiát, amelynek talán egyik legérdekesebb pillanata, amikor Cohen Trójai játékok című balettjéből idéz d'At, s a „marháskodó férfitrió”-ban egyszer csak megjelenik egy nőalak (elképzelt, valós?): *Zarnóczai Gizella*.

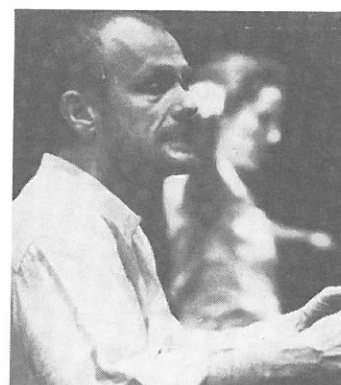
Az *Egy alig használt szárítókötél visszaemlékezései* című *Juronics*-darabot a stúdióléteből emelte át az együttes vezetése a nagyszínházi programba. Úgy hozta a sors, hogy sokadszor láttam e művet, újabb asszociációkat sugalló formáival, mégis újfent meglepett, pedig a táncmateria semmit nem változott. Noha a koreográfusnak Jorma Uotinnal való együttműködése meglátszik a kompozíción, a bizonyíthatóan azonos formai jegyek jelenlétét mégis feledtetni képes a darab hangulati-gondolati gazdagsága.

PREMIER IV.10.

Táncok és világok

Bertrand d'At: Az éjszaka
Fekete Hedvig és Pataki András
Fotó: ILOVSKY BÉLA

BERND SCHINDOWSKI 1947-ben született Hagenben. 20 éves korában kezdett táncolni. 1971 és 1974 között a kölni Táncforum tagja, 1975-től három évig balettmesterként és koreográfusként dolgozott Ulmban. Első koreográfiáit is itt készítette. 1978 óta Gelsenkirchenben a Schindowski Balett igazgatója. Fontosabb művei: Téli utazás (1980), Hamupipőké (1984), Utazás Kythera szigetére (1987), Tűzijáték (1988), János passió (1991).

Bernd Schindowski Tűzijátéka John Adams muzsikájára — meglepő alkotás. Látszólag nem történik benne semmi sem, s mozdulatanyaga is meglehetősen furcsa mindazon nézők számára, akik nem szokták meg a modern tánc

Bernd Schindowski: Tűzijáték
Péntek Kata és Juvonic Tamás
Fotó: ILOVSKY BÉLA

különböző iskoláinak „táncalanító” törekvéseit. Aprózó, könnyed futások, a gimnasztikus bemelegítés mély guggolásai, a váll-kéz izolációk uralják a kompozíciót, amelyben nyugvópontokként jelennek meg a klasszikus és neoklasszikus táncművek. A szivárvány alapszíneire festett táncosok kör-, lánc-, vagy kígyótánc, többnyire az aranymetszés szabályai szerint rendeződő vertikális sorok alakzatai elsődlegesen szín- és térélményben részesítik a nézőt. A muzsika a tűz, vagy tűzijáték sziporkázó lobbanásait, egymásbaolvadását idézi, a koreográfia inkább az akvarellfestészet egymásbafolyó színfoltjait. A fluoreszkáló festékekkel bevont bőrtáncosok ütközései, érintései során az alapszínnek elkenődnek, összemósódnak, így egyszerre válnak „mezítelenné” és meghatározhatatlan színhatásúvá a testek. Egyetlen figura, a rózsaszínű magányos nő (Zarnóczai Gizella) marad a Tűzijátékban tiszta, érintetlen. Táncvágyakozást, kapcsolatkeresést, az összeolvadás vágyát jelzi, de valamiképpen tehetetlen. Amikor vibrálva gyorsulni kezd a zene, ő lassuló táncal, kitarított pózokkal reagál. Máskor a késleltetett muzsikát szaggatott gesztusokkal követi. Mégis úgy tűnik, neki van igaza, hiszen a záróakkordként színpadra hömpölygő szivárványzuhatag az ő alakját öleli körbe, ő jut át a szivárvány alatt.

Tűzijátékot láttunk? Érzésem szerint inkább a csodálatos természeti jelenség köré fűződő legendák egyéni olvasatát.

KÖVÁGÓ ZSUZSA

Augusztus 4-5-6-án
az
Opera- és Balettfesztivál
vendége
a

SANTIAGÓI BALETT

Program:
NEBRADA—BRITTEN
Tizenhatod
RIVEROS—BROMLEY
Ébresztő altatódal
RIVEROS—GARCIA
Ütősök ideje
PINTO—GONZALES
A jég tüzei

M U S I C A L É S B A L E T T

*Balettműsorok, musicalek,
színházi rendezvények,
produkciók managelése,
produceri tevékenység.*

1125 Budapest, Lóránt u. 18/a.
Telefon: 175-6586

P R O D U K C I Ó S I R O D A

Bizonyos, hogy a jogosan népszerű Győri Balett történetének fordulópontjához érkezett. Az est címe ugyan még visszarímel az arcukat meghatározó Markó-korszakra, az új műsor azonban világosan megmutatja: mi az, amit nem óhajtának (nem is tudhatnak) folytatni, s felsejlik az is, szándékaik szerint merre mennek tovább. Ez utóbbi már a premier zenei és koreográfiai, műfaji és stílári összeállításánál, jellegénél is szembeűnik. Mozart, Mahler és mai kortárs muzsika szolgál alapul a táncművekhez, amelyeket két társulatbeli koreográfus: Demcsák Ottó és William Fomin, valamint a vendég prágai táncalkotó, Libor Vaculik készítettek. A nyitóműnek sztorija van és a klasszikus tánchoz közeledik; a középső táncjátékban mintegy „belső”-lélektani történés rajzolódik ki, széles értelemben vett expresszionista stílusban.

A zárószám viszont afféle szabadon csapongó „filozofikus revű”, amelyben a testmozgás gimnasztikus és modern, dzsesszes és néptáncos variánsai váltakoznak. Az elmondottak, persze, csak jelzésszerűen hivatottak tájékoztatni az olvasót, s nélkülözik a tényleges értékelést. Pedig van mit értékelni, önmagában véve és az együttes jelenlegi helyzetéhez képest is.

A *Fény és árnyék* című Fomin-darab az ismert Mozart-Salieri konfliktust, a történeti légkört és táncvilágot idézi fel, a főhősök „fehér-fekete” szembeállítását hangsúlyozva. E sorok írója a szólótáncos-koreográfus törekvését elsősorban azért méltányolja, mert — ha a spiccelést ugyan még kikerüli, de — mind a táncosokat, mind a lelkes győri közönséget kezdi visszavezetni az akadémikus balett irányába (is).

Rekviem az életért I.

A *Könnyek tengere* című Vaculik-mű tartalmas, vannak érzelmileg, koreográfiailag és képileg is bensőséges mozzanatai, s jól aknázza ki a szereplők — különösképp *Bombicz Barbara* — kifejezőerejét. A felhangzó *Gyermekgyászadalok* azonban — úgy tetszik — egészében véve egyszerűbb mozdulati megoldást igényelnek, s ez korántsem mond ellent a korszerűsége való természetes törekvésnek. Az *örök vándor*, Demcsák Ottó munkája nagy húzóerőt kapott a jól összeállított, izgalmas hangzású és ritmikájú zenétől, s kellőképp élt a hatásos szcenizálás segítségével is. Rejtélyes kissé, hogy pontosan miről is van itt szó, de — jó értelemben — nem ez válik a színpadon érdekessé. Annyi világos, hogy a *Vándor* — Demcsák Ottó — egy trapéz-szerű magaslati „nézőpontról” figyelni előbb az alanti Világ nyüzsgését, majd maga is részt vesz benne, s végül visszatér eredeti helyére. Eközben viszont — s ez az, ami lényeges —, igen széles skálájú mozgásszféra bontakozik ki. Egyszerre konkrét és elvonatkoztatott jelzés értékkel, mindvégig látványosan, változatosan és bőséges táncos feladatot nyújtva az együttes számára. És ha most egy pillanatra visszautalunk e cikk bevezető

gondolatához, hogy tudniillik mi történik ma Győrött — a látottak nyomán a válasz mindenképpen biztató.

Új úton indultak el, ígéretes részeredményekkel, ami további együttérző figyelmet előlegez számukra. Annál is inkább, hiszen önerőből megújulni, megkeresni és megtalálni a belső lehetőségeket s a harmonikus kapcsolódó külső segítséget, mindez a legnehezebb feladatok közé tartozik, amit más társulatok története is egyértelműen tanúsít.

KÖRTVÉLYES GÉZA

Vaculik—Mahler:
Könnyek tengere
Az Any: Bombicz Barbara
Fotó: SCHUCH JÓZSEF

Rekviem az életért II.

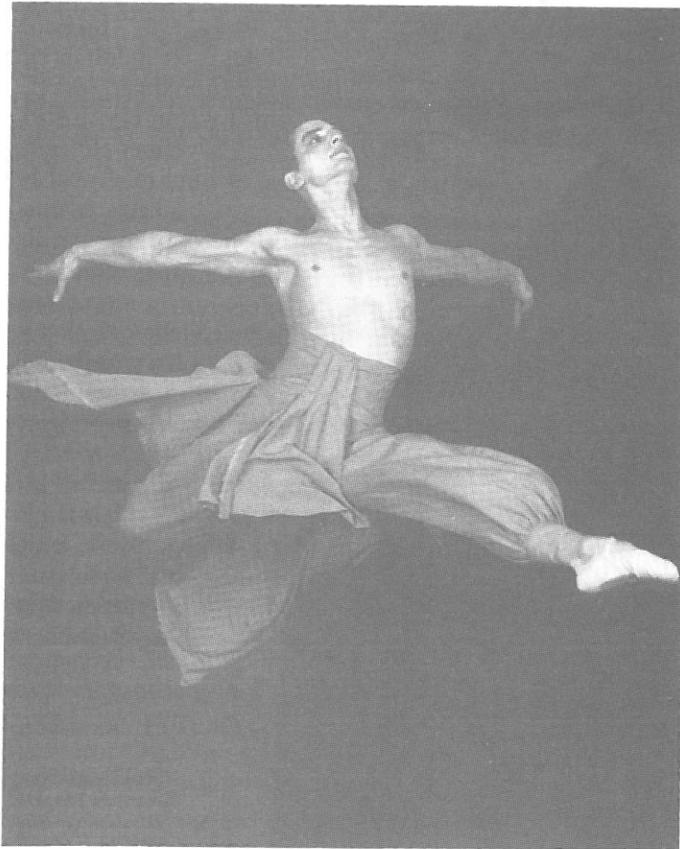
Danasz és diadal

Egyetlen esetben indokolt a Győri Balett új estjének címválasztása: ha — önrónikusán (s akkor talán még rokonszenvesen is) — önmagukra akarták vonatkoztatni. Mert noha utóbb országban-világban s a Győri Balettban is „kizökkent az idő”, azért a rekviem még mindig gyászmisét jelent. S vajon kit gyászolhat egy tizenkét éven át világszerte tapsorkánnal, virágosóval ünneplő, meghívásokkal elhalmozott együttes, mikor a mélypontra jut, ha nem önmagát?

Ezek után pedig már csak rutinból jegyzem meg, hogy a műfajt megcélzandó felirat a műsorfüzet tetején (Balett három felvonásban) szintén problematikus. Mi több: hibás. „Balett három felvonásban” például a Diótörő, a régi Csipkerózsika, vagy a Spartacus... A győriek műsora azonban — minden lényeges szempont figyelembevételével is — három egymástól független, önálló egyfelvonásosból áll. Szerencsére.

Ezért minősíthetem — egy-két dramaturgiai kérdőjeltől eltekintve — szinte hibátlanul a középsőt, a cseh vendégkoreográfus: Libor Vaculík sodró lendületű, izgalmasan összetett nyelvezetű, muzikálisan felépített táncdrámáját. A Gustav Mahler: Gyermekgyászadalok című zeneművére komponált Könnyek tengere (a XX. századi modern baletttirodalom egyik klasszikusa: Antony Tudor eredeti, 1937-es koreográfiája ismeretében, illetve a magyar változathoz: Fodor Antal számomra ugyancsak

Vaculík—Mahler: Könnyek tengere. A Halál: William Fomin
Fotó: SCHUCH JÓZSEF

autentikusnak tetsző feldolgozásához képest is) lehetséges, sőt hiteles megoldás.

Bár a mozgásanyag, amellyel a tehetséges koreográfus a három fiút (Müller Ervint, Zádorvölgyi Lászlót, Demcsák Ottót), az őket sorra elveszejtő Anyát (Bombicz Barbara), s a végzetet hordozó Szerellem (Horváth Erika) és Halál (William Fomin) alakját felverte, olykor Christopher Brucéra, a térszerkezetet pedig (a színpadnyílásra merőlegesen, „oszloposan” elhelyezett, s abból profil síkban ki-kimozdított táncosokkal) Jiri Kylianéra emlékeztetett; de soha rosszabb példaképeket!

És soha rosszabb szerepeket; soha gyengébb alakításokat! A Könnyek tengere feladatait s a meggyőző szerepformálást mind a hatan pályájuk újabb sikerének könyvelhetik el. Közülük éppen a Halált megszemélyesítő William Fomin jegyzi koreográfusként az est első részét. Dicséretére legyen mondván, darabjához a klasszikus balett technikáját választotta, amelyben a leginkább otthon érezte magát.

Markó—Mendelssohn: Madarak voltunk című gyönyörű neoklasszikus balettje (1986) után azonban nemigen értem, miért nem spiccen, azaz, hogy miért gyakorlócipőben adják elő a Mozart-muzsikákra színpadra vitt, s a XVIII. századi Bécsbe helyezett történetet, Mozart állítólagos meggyilkolásának fejzeteit. Továbbá az is kár, hogy Fomin a (sokszor szirupos-negédes) táncjátékot feltupírozta bizonyos próbatermi (aktualizáló) utalásokkal. A Fény és árnyék egy együttes hétköznapi bemelegítésével kezdődik (már megint? — kérdezheti az is, aki csak a Hindemith-pas de deux-t, a Sylviát vagy a Próbát ismeri az együttes léte megidéző gazdag hazai és nemzetközi baletttirodalomból...). Egyikük, az Arnyékká (Fekete lovaggá, ha tetszik, Salierivé) kosztümösödött fekete frottirköpenyes táncos (Demcsák Ottó) a balett végén, már ismét frottírban, a halott Mozartrol lerántja a parókát, s lám, a zeneköltőt alakító táncos (William Fomin) szintén halott. Ez volna hát a „drámai csavar”?

Mégis, míg Fomin darabjában a tánc lendületét, Mozart-Constanza (Fomin—Horváth Erika) oldott kettősét, s az önmagát képzeletben megkettőző, saját halálát megérző s temetését elképzelő Mozart expresszív jelenetét komolyan lehet venni, addig a harmadik rész úgyszólván egyetlen részletét sem. Az örök vándor hosszadalmas és megkomponálatlan még akkor is, ha látszólag „keretes” szerkezete van: egy posztmodern timpanonról (szándék szerint állítólag a Pink Floyd együttes egyik lemezborítóját színpadképpé elevenítve) a három főalak leereszkedik, majd visszalendül. Ami viszont e két akció között van, mindaz tehát, amit Demcsák Ottó — kortárs zenei montázsra (Dés Lászlótól cigány improvizációig) — koreográfia címen mutat a nézőnek, mindössze tarka-barka mozgáslehetőség... Tanulság: Gombár Judit korhű és stílusos jelmezeiben és impozáns díszletei között a Győri Balett táncosai jelenleg is azok, akiknek megalakulásuk óta nevelődtek (s amitől kezdettől fogva maig emlékezeteset nyújtottak): igényes koreográfusi feladatok esetén és pontos instrukciók birtokában kitűnő előadóművészek. Fontos, hogy ekkor, és csak ekkor. Am az okos továbblépéshez ez sem kevés!

KAÁN ZSUZSA

Izgalmas kamaraesztel örvendeztetette meg közönségét a Pécsi Balett. Az együttes idei utolsó bemutatója három koreográfus három egyfelvonásosát fogta össze, arányos műsorösszeállítással hangulati szempontból is egységet alkotva. A darabok tartalmi és formai igényessége és a friss erővel gazdagodott együttes jó színvonalú bemutatkozása egyaránt jelezte — ahogyan azt már a nagyszínházi Rómeó és Júlia-előadás után is megállapíthattuk —, hogy a Pécsi Balett keresi a megújulás, a továbblépés lehetőségét.

Az estet Szebeni János és Sándor Péter zenéjére Hajzer Gábor: In memoriam... című, elégikus hangvételű műve nyitotta. A néhány évvel ezelőtt fiatalon és tragikusan elhunyt kolléga emléke előtt is tisztelgő táncdarab nem kevésbé súlyos kérdés, mint a halál igazságosságának, tévedhetlenségének problémáját állítja középpontba. Mintha azonban az alkotó maga is mindjárt szembesült volna a felvetés abszurditásával, művét a vízió, a képzelet világába lendítette tovább.

A félhomályos, eleven és vetített gyertyák fényével megvilágított színpadon fiatal férfi (Anthony Sergeant) fekszik a ravatalon. Ude szépségű ifjú párja (Karen Sipson) kétségbeesetten gyászolja. A lány szenvedélye, életteli fiatalos kiáltó ellentéte mindannak, ami a sötétség, az enyészet, a szomorúság birodalmához kapcsolódik. Fájdalma még a Halált (Lóvas Pál) is megindítja, aki, mintha csak megbánta volna tettét, a képzelet szárnyán feltámasztja, visszaadja kedvesének az ifjút. De a gyász gyötrelmei közepette átélte látomás szertefoszlik, és a valóság fényében a megváltoztathatatlanba való beletörődés méltósága egyben a Halál „vesztes” diadalaként jelenik meg...

Hajzer drámai és elégikus színeket felvillantó, hangulatilag is megérintő erejű műve elsősorban a gyászoló lány alakjára koncentrált. Az előnyös megjelenésű, biztos technikai tudású, plasztikus mozgású Karen Sipson hitelesen formálta meg a leginkább saját fájdalmával küzdő figurát. Ugyancsak jó benyomást keltett a másik fiatal angol táncos, Anthony Sergeant, az ifjú „szellemalakjának” szerepében. Egyedül a Halál alakja „lógott ki” egy kissé a táncműből. Talán a túlságosan konkrét külső megjelenítés (a figura küllemében leginkább valamiféle mesei, vagy

szelídebb horrorfilm-szereplőre emlékeztetett) is szerepet játszott abban, hogy ez a figura nemigen tudott beleilleszkedni a finoman egymásba mosódó látomásos és drámai képekbe.

Kemény fába vágta a fejszét Körmendy László, aki Liszt Ferenc Tasso című szimfonikus költeményére készített neoklasszikus formavilágú táncművet. A balanchine-i ihletről árulkodó balettnak ugyanis nemigen voltak hagyományai és előzményei az együttes repertoárjában. Másrészt pedig, cselekmény híján, ezúttal csak a tánc szépsége, a zene és a mozgás tökéletes harmóniája ragadhatja magával a nézőt. Körmendy e zenei érzékenységét és a csoportok színpadi mozgása iránti érzékét már korábbi táncdarabjában is bizonyította. Ezúttal ismét a zenemű dramaturgiáját híven követő, tetszetős szólókat, kettősöket, hármasokat és csoporttáncokat szerkesztett arányos, hangulatos képek fűzérévé. És, ha a társulatnak még nem is minden tagja jutott el a kék-tiszta neoklasszika kristályos magaslataira, az utóbbi időben szembetűnően sokat javult egységes technikai színvonal és néhány szólista (Nübl Tamara, Elizabeth Mary Adams), valamint különösen a főszereplő, a szép vonalú, elegáns Alexandár Neskov kiemelkedő teljesítménye keltett jó összbenyomást.

Gondolati és formai szempontból egyaránt mégis a legkiérleltebb az est harmadik darabja: Szakály György Egy faun halála című táncalkotása — Claude Debussy muzsikájára. Azzal együtt, hogy a Magyar Állami Operaház szólistája — koreográfusként debütálva a Pécsi Balettnél — máris általános érvényű tartalmat szánt mondanivalójának, az Egy faun halála voltaképpen a tragikus sorsú, nagy orosz táncos zseni: Vaclav Nizsinszkij élete néhány fontos mozzanatának állít emléket. Nizsinszkij üstököszerű, dicsfénytől övezett pályája végén a skizofrénia sötét örvényébe zuhant. A lángoló elme megbénulása, a művészi szárnyalás és a egyetlen sors dermedtő realitásának ellentéte, a tehetség hirtelen és végérvényes ellobbanása nem egy ízben foglalkoztatta és ihlette meg azóta is a művészeket. Szakály a

Faun-motívumhoz nyúlt (nem ő az egyetlen, aki ezt találta leginkább jellemzőnek), Nizsinszkij talán leghíresebb koreográfiájához, az Egy faun delutánjához és annak már-már szimbolikussá vált főszereplőjéhez kapcsolta művét, amelyben a már megbomlott valóságképű, a képzelet birodalmában élő művész jelenik meg. Tétova tekintetű, bizonytalan mozgású, újra és újra katonán merevségbe süllyedő férfi ül kietlen, gyer megvilágítású szobában. Társa, felesége hasztalanul próbálja figyelmét a valóságra irányítani. A férfi elutasítón reagál. Majd hirtelen megvilágosodik az értelme, emlékezete felvillanásaiban a múltból jött „látogatók”, életének valódi részesei és fiktív szerepalakok jelennek meg előtte és mozdítják ki bánultságából. Testébe visszatér az erő, és egy-egy póz, egy-egy mozdulat erejéig felidéződnek a hajdani híres szerepek: A rózsá lelle, a Petruska, a Seherzádé Arany rabszolgája — és ... a Faun. Mögöttük ott jelennek az álmok, a küzdelmek, a konfliktusok, az ellentmondásoktól terhes emberi kapcsolatok sorsmeghatározó motívumai. Megoldást, megbékélést pedig már csak az álmoknak az a különös világa adhat, ahová a képzelet alakjai végleg magukkal ragadják a művészt.

Letisztult, szép és megrendítő erejű mű Szakály táncalkotása, amelynek erényeit a szerepformálások tovább erősítették. Elsőként mindjárt a címszereplő Solymos Pál kabinetalakítása. Azt eddig is tudtuk, hogy Solymos milyen precizitással és eleganciával táncol, de most arról is meggyőződött, hogy kivételes drámai érzékkel rendelkezik. Olykor meg sem kellett mozdulnia, tekintetének játékaival, reményvesztett testtartásaival, elutasítóan önmagába zárult pózaival, majd hirtelen kitorzó, beszédes gesztusaival hitelesen érzékeltette a bomlott lélek s értelem öntörvényű megnyilvánulásait. Ugyancsak megrázó erejű alakítást nyújtott Seprényi Tímea a társáért asszonyi erővel küzdő, valójában azonban mindvégig értetlen feleség szerepében, amely megannyi finom jelzéssel utalt Nizsinszkij és Pulszky Romola sokat vitatott kapcsolatára, de szélesebb vonatkozásban művész és társa, nő és férfi viszonyára is.

MAJOR RITA

Tánc és szerelem

Érdemes volt kőszínházba vinni a Budai Parkszínpad tavaly nyári sorozatában mindössze kétszer játszott balettkoncertet. Az Operett színházi debütálásra Gajdos József koreográfusi estje beérett és kiteljesedett.

Elsőként a műsor legösszetettebb táncműve, a 35 perces *Carmen* (Bizet-Scsedrin szvitjére), amelyet a koreográfus még az 1990-es, „baráti” szervezésű nyári spanyolországi turnéra készített. Gajdos jó csillaga vezérelte a témához: Carmenje — egyszerűségében és eszköztelenségében — a zene eredetijét: a kubai Alberto Alonso 1967-ben a moszkvai Nagyszínház balettegyüttesének komponált Carmen-Suite-jét is túlszárnyalta. Alonso darabját 1972-ben, a Pécsi Balett premierjén ismertem meg. (Később is láttam még jópárszor, Bretus Mária után Maja Pliszeckajával Moszkvában, Monika Lubitz-cal Berlinben, és a Kubai Nemzeti Balett magyarországi turnéján Alicia Alonsoval Budapesten...)

Emlékszem, nehezen fogadtam el a szép cigánylány mögött lopakodó Sors fekete trikós figuráját csakúgy, mint azt a filozófikus alap gondolatot, hogy Carmen és a Bika elkerülhetetlen végzetének ugyanaz a kulcsa: a társadalmi hierarchiában nem győzedelmeskedhető szabadságvágy...

Örömmel nyugtázom hát, hogy Gajdosnak nem volt szüksége sem allegóriákra, sem a darabra erőszakolt eszmei mondanivalóra. Ő csak modern balettszínpadra fogalmazta a Bizet-opera történetét. Magabiztosan és olyan tömören, hogy ismeretlen krimi gyanánt kötötte le a nézőtér figyelmét.

Magas technikai igénytel megalapozott mozgásanyag, táncban

oldott színészi eszközök, hibátlan dramaturgia — a koreográfus részéről; előadóművészi teljesség — a táncosok részéről: mindez együtt teremtette meg a sikert.

A címszerepben a nagy elődökkel is versenyképes *Hágai Katalinnal*, a Don Josének nemcsak tiszta vonalakat és technikát, de emberi karaktert is kölcsönző *ifj. Nagy Zoltánnal*, a siker fényében sütkérező Escamioval: *Kováts Tiborral* (akit bravúros torreador-szólója után hangos ovációval ünnepelt a közönség), a magát kis Napoleonnak képzelő Zunigával (*Eichner Tiborral*), és az epizód szerepeket ellátó valamennyi operaházi táncossal...

*

Ha a Carmen táncdráma volt, (és az volt a javából), akkor viszont a II. rész hamisítatlan *táncnovellafűzér*. Olykor ugyan még vázlatosabb megoldásokkal is megelégedve (*Sherlock Holmes New York-ban*), máskor viszont (és ebből volt a több) hajszálpontos aranyérzékkel, emberismerettel.

Mindjárt az első: a *Siratóasszonyok*, amelyben az egymást felismerő két szerető (*Hágai Katalin, Balaton Regina*) ugyanazt a férfit gyászolja. Féltékenységük a ravatalnál lángol fel: szűkítő nőstényként esnek egymásnak (igen nehéz technikai megoldásokkal). Az expresszív koreográfia nemcsak a komor hangulatú *Mahler*-zene viharait tilteti át a két nő súlyosan örvénylő mozdulataiba, de — a pas de deux végére — meg is enyhíti fájdalmukat. A közös sors felismerése mindkettőjüket megbékíti...

A férfi hiányát persze misem oldhatja jobban, mint a férfi jelenléte. Csakhogy ennek is számtalan árnyalata lehet — tudjuk meg a többi táncnovellából, hiszen a folytatás lényegileg ugyanezt a gondolatot járja körül. *A csillagok könnyei* (*Balaton Regina és Solymosi Tamás* bensőséges kettőse) az idilli harmónia biztonságát, *A pokol lányai* (*Hágai Katalin, Kövessy Angéla, Lencsés Éva, Oláh Csilla, Rujsz Edit, Venekei Mariann*) viharzó, dinamikus pas de six-je a társ utáni sóvárgást. *Solymosi Tamás*, arcán az ifjú Marlon Brando parázsló közönyével, éppen csak felbukkan, és már ez is elég ahhoz, hogy a hat lány egytől egyig megvesszen érte... A „bálvány” azonban rezzenéstelenül méregeti őket, majd — frappáns és kegyetlen csattanóval — egyszerűen odébbáll...

E lélektani realizmust az *Adino bolondja* tragikomikusra hangolja: *Venekei Mariann* naív együgyűségében is megindítóan magányos „bolond lány” (és micsoda remek színésznő!). Azután még egy pillanatkép egy másfajta lelki válságról: a *Keresztre feszítve* című szülő a megalázón reménytelen szerelmes (*Kövessy Angéla*) könyörgése szenttelen kedvesének (*Szilágyi Gyula*)...

E megannyi negatív töltésű szám készíti elő a *Ravel-Bolero*t, amelyben öt pár kapcsolatán keresztül az érzéki szerelem bimbózik és virágzik a színpadon. Leplezetlen szenvedéllyel; s az erotikus hatást még fokozandó, a kettősökben szinte a dallam utolsó visszatéréséig megtartva a zenei legatot.

Am a Bolero végére nemcsak a férfitáncosok vetkőznek félmeztelenre, de — képletesen szólva — a koreográfus is. Sőt, ha jobban meggondolom — alkotói habitusát tekintve — ő talán még tovább. Mert miközben megtáncoltatja a mai operabalett fiatal elitjét (számukra s számunkra is élvezetesen), önmagáról mondja el a legtöbbet. Elsősorban azt, hogy mindent tud a nőkről. Meg azt, hogy szuverén alkat; és még, hogy tehetséges.

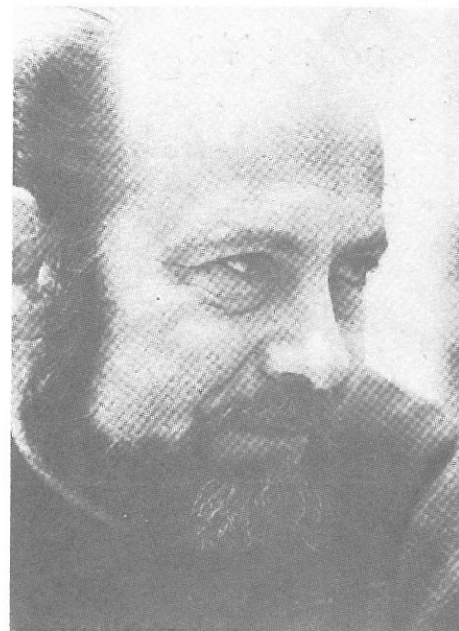
KAÁN ZSUZSA

Gajdos—Bizet-Scsedrin: *Carmen*
Hágai Katalin és ifj. Nagy Zoltán
Fotó: MEZEY BELA

BUDAPESTI
KAMARASZÍNHÁZ

A Közép-Európa Táncszínház Szigeti Károly és Kricskovics Antal néhány kompozícióját tűzte műsorra. Netán valamilyen jubileum alkalmából? — kérdezte valaki mellettem az előadás kezdetén, a Nemzeti Színházban.

Szigeti Károly

Am — ha jól tudom —, nem volt semmiféle évforduló, vagy más apropója a betanulásnak. A Közép-európai vezetők: *Szögi Csaba és Énekes István* egyszerűen csak elhatározták, hogy legújabb bemutatójukat az értékmegőrzésnek szentelik. Vagyis hogy a művészi szemléletben, gondolkodásban hozzájuk legközelebb álló nagy koreográfus-elődöktől néhány nevezetes alkotást felvesznek a repertoárjukba. Hadd ismerkedjék meg a legifjabb táncos nemzedék és nézőtábor is néptáncművészetünk korábbi értékeivel! Dicséretes szándék és vállalkozás (s talán majd Györgyfalvay-koreográfia is kerül a repertoárba, miként az eredeti elképzelésekben ez szerepelt).

Nézem az előadás ötletes műsorlapját. A borítóra nyomtatott archív felvételen Szigeti és Kricskovics együtt masírozik. Hajszál egyformán lépnek, talán valamelyik sportstadionunk gyepszőnyegén. Napsütésben, jókedvűen. Odébb portréfotóik szintén derűsen szemlélődő arcukat mutatják. A színpa-

Pólusok

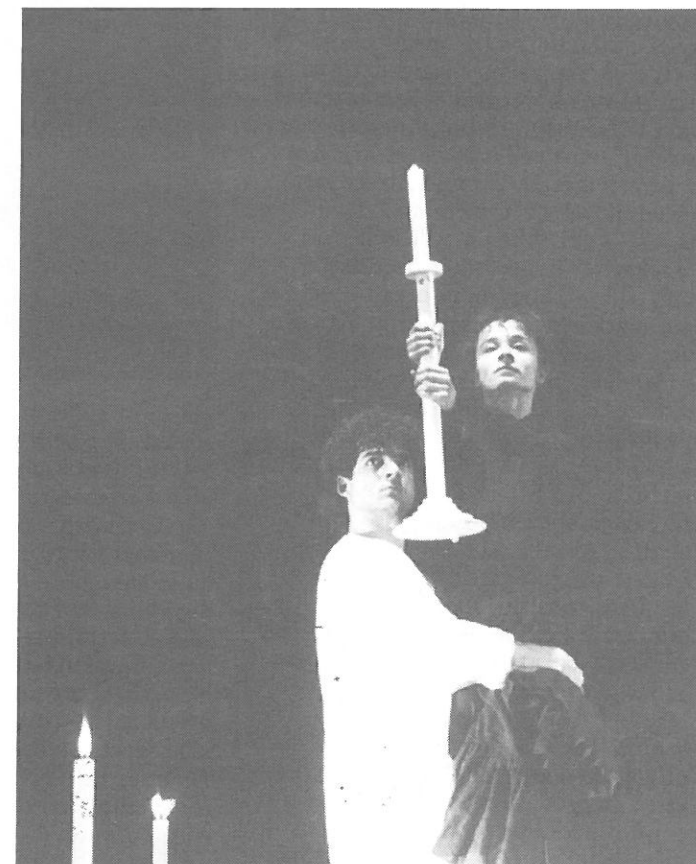
Új műsor régi koreográfiákkal

Kricskovics Antal

don felidézett táncműveikben azután már korántsem lelni ezt a napfényes derűt, mosolygást. A darabok ismeretében persze nem is számítottunk rá. Arra azonban kíváncsiak voltunk, hogyan hatnak az idő távlatából és friss betanulásban az egy-két évtizeddel korábban forradalminak tartott szuverén koreográfiai formák és gondolatok.

Szigeti műve, a hat éve elhunyt koreográfus-rendező utolsó táncalkotásaként született *Ellentétek* (1980) töltötte ki az első félidőt. A darab a maga szürrealisztikus képi világával, többszámú koreográfiai építkezésével s a történelmi múlttól, egyéni-társadalmi-művészi létről közölt személyes mondanivalójával napjainkban is tagadhatatlanul korszerű táncszínházi produktumnak mondható. Magam ugyan keletkezésekor sem kedveltem ezt a művet. S érdelemmentes, száraz intellektualizmusa miatt ma sem került hozzám közelebb, és mert a tánc bizonyos mozdulati kifejezési formáit, rendezői fogásait

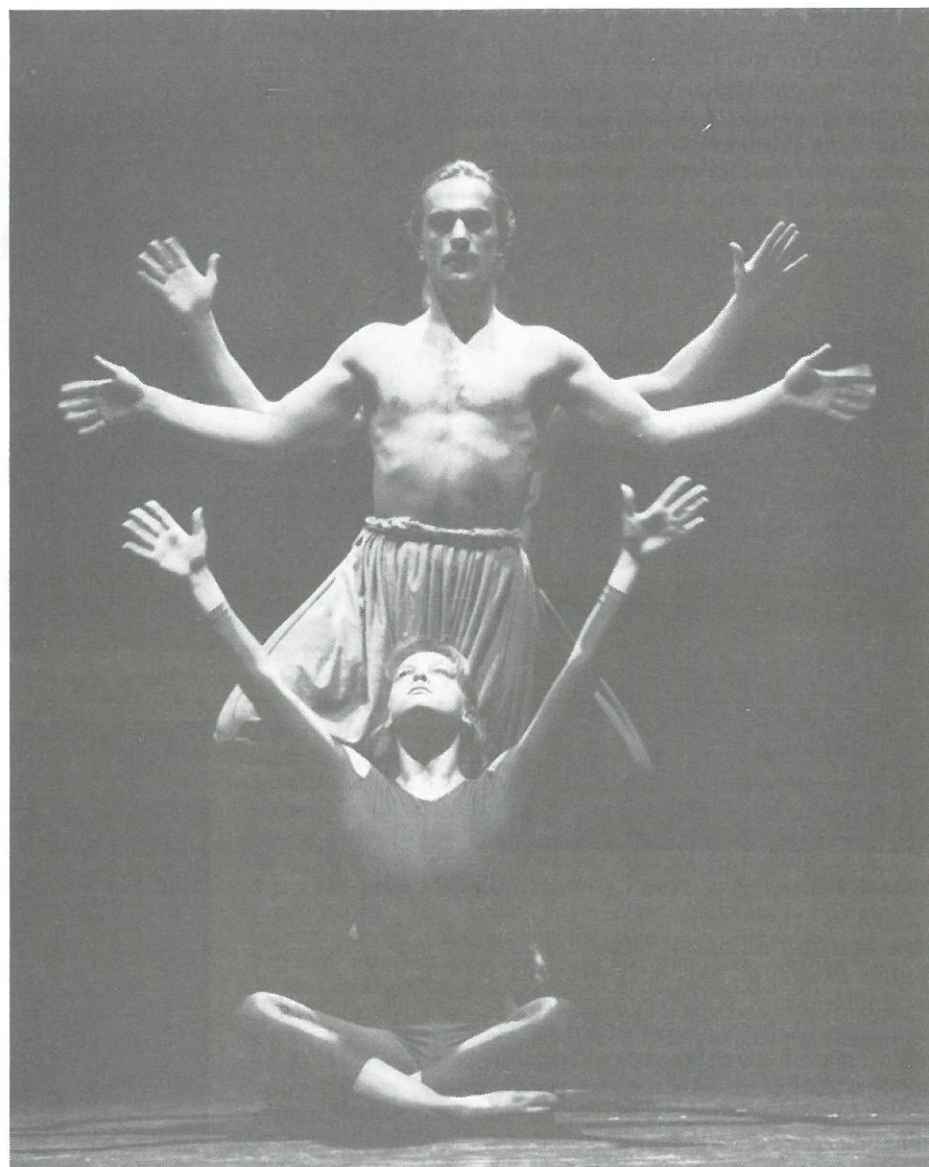
Szigeti—Rossa:
Ellentétek
Fodor Katalin,
László Gyula
Fotó:
KANYÓ BELA

Kricskovics: Relációk II. Kiss Izabella, Tokai Tibor, Molnár Zsolt
Fotó: KANYÓ BÉLA

(pl. a kitartó gyaloglást a gyertákkal, a bábszerűen szögletesre stilizált gesztusokat a „halott” és „élő” férfiszólistánál, a katona üvöltözését a nézők arcába) spekulatívnak és mesterkéltnek éreztem most is. *Rossa László kísérőzenéje* viszont izgalmas; erőteljesen, atmoszferikusan hangzik.

A táncosok pedig igazán profi színvonalon teljesítették feladatukat, még ha a szólisták — *Molnár Zsolt, László Gyula, Fodor Katalin* — mozgása, előadói modora nem is érte el azt a feszes szigort, pattogó keménységet, mint korábban a népszínházias előadóké. De ez nem keltett bennem hiányérzetet. Ellenben *Kricskovics* alkotásainál, pontosabban *A tékozló fiú* és a *Relációk II.* interpretációjánál már szembeötlőbb volt a táncos karakterek „mássága”, amely bizony a hajdani szereplők (a *Fáklya együttesnél*, később a *Budapestben*) és előadómódjuk javára billentette a mérleget. Ettől persze még ez a mű sem veszítette érvényességét. Hiszen, ha lehet, ma még aktuálisabb a Lukács evangélium példázatát feldolgozó *Tékozló fiú*, amely az „egyén és közösség (mikro és makroközösség), befogadás, kitaszítás vagy megbocsátás” kérdéseit tárgyalja, világos dramaturgiával, pontos koreográfiai szerkezetben és a balkáni folklórból, kifejező mozgásokból gyúrt sallangmentes kricskovicsi nyelvvel. Természetesen nem róhatjuk fel a címszereplő *László Gyulának* — aki ebben a stílusvilágban a táncokkal együtt ismét becsülettel helytállt —, hogy nem olyan kivételesen markáns egyéniség, mint *Kricskovics* egykori nevezetes táncosa, *Papavaszi Filipász*. Csak hát akkor sem vitatható, hogy „Filip” szuggesztív személyiségétől egykor megrendítőbb volt a hatás.

Az 1980-ban zalai díjat nyert *Relációk II.* előadásához hasonló megállapítást fűznék. Azzal a kiegészítéssel, hogy az eredeti szereplőgárdát (Gajdos Józsefet, Papavaszi Filipászt, Beer Noémit, majd később Gajdos helyén Pászti Pétert) látott szemnek most *Tokai Tibor, Kiss Izabella, Molnár Zsolt* tolmácsolása nem egyszerűen karakterbeli különbözőségük miatt tűnt erőteljesebbnek, hanem mert a technikai kivitelezés is hagyott kívánnivalót. Magyarán a mű filozofikus tartalmát kifejező — stilizált indiai és modern táncemlek-

ből szőtt — formanyelve az új táncosokkal már nem lett olyan precíz, plasztikusan kidolgozott (gondolok itt pl. a kézremegtetős kezdő és záró Siva-pózra, a közös-madarlebegésre vagy akár más váratlan mozdulatok és mozdulatlanságok dinamikai váltásaira). Pedig épp a mozdulatok pontos értelmezésére, technikai és stílusbiztonságára lett volna szükség ahhoz, hogy igazi hatóerővel érvényesüljön az alkotói mondanó — másokkal és önmagunkkal vívott folytonos küzdelmeinkről. Az estet záró (1979-ben keletkezett) *Pólusok* felújítása viszont remekül sikerült. *Kricskovics* egyéni mozgásnyelvét (amely tibeti zenei montázsra ké-

szült, de nem fogható fel sem néptáncnak, sem modern táncnak, hanem valamiféle sajátos és nagyon expresszív mozdulatkeveréknek), a társulat ragyogóan elsajátította és meggyőző erővel közvetítette a két ellentétes világ: a primitív-agresszív horda és a csendes áhítatban-harmóniában élő kevesek drámai ütközését. *Rogácsi Péter* alkati-
lag és táncos kifejezésében is megkapóan őszinte, magányos hőst formált. Olyan átszellemülten és plasztikusan hirdette a lihegő csordával szemben végsőkéig kitartó emberi magatartást, hogy elhittük neki: az ő oldalán az igazság.

SZÚDY ESZTER

SZÍNHÁZ ELŐTT, SZÍNHÁZ UTÁN TALÁLKOZZUNK GIUSEPPÉNÉL!

PIZZÉRIA ÉS FAGYLALTOZÓ

V. Budapest, Károly körút 28. V. Budapest, Veres Pálné u. 40.
XIII. Budapest, Szent István körút 20.

IMBISZ

XIII. Berlin tér 6.

MINITALIA ÉTTEREM ÉS FAGYLALTOZÓ

III. Budapest, Szentendrei út 36.

Teljes körű bankszolgáltatásokkal várjuk kedves ügyfeleinket:

INFORMÁCIÓ: 132-9580

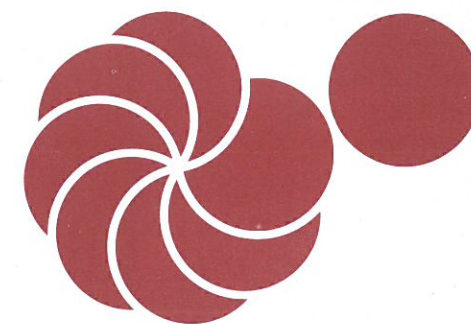
Budapesti fiókjaink:

1054 Budapest,
Szabadság tér 14.
Telefon: 131-8760, 132-8983, 112-7266

1051 Budapest,
József nádor tér 9.
Telefon: 117-1272

1077 Budapest,
Király u. 95.
Telefon: 122-3485

1028 Budapest,
Hidegkúti út 207.
Telefon: (06-60)28-7651

TAKARÉKBANK

Floreal céget 1989 júliusában egyszemélyes vállalkozásként, Németországban szerzett szakmai tudással, tisztán magántőkével alapítottam. Cégem az elsők között jelent meg a magyar piacon a textil-, selyemvirág és ajándéktárgy profillal.

Ismeri Ön a selyemvirágot?

Ha nem, akkor itt az alkalom, gyönyörködjön bennük, és meglátja, megszereti.

Olyan, mint az igazi!

Élettartama korlátlan, széppé teszi környezetét, nem igényel napfényt, világosságot.

A FLOREAL megtervezi, berendezzi egyedi kompozíciókkal az Ön otthonát, munkakabtyét, üzletét, bemutatótermét.

A FLOREAL katalógusában több ezer fajtából választhat.

A FLOREAL raktárkészletétől függően azonnal, de legkésőbb két héten belül szállítja a kiválasztott árut.

A FLOREAL textilnövényeket, díszcserjéket, fákat, bokrokat, bogys terméseket, díszmadarokat, karácsonyi és egyéb ünnepi dekorációkat forgalmaz, katalógus szerinti kiválasztással is.

A FLOREAL cégben nincs külföldi tőke,

a FLOREAL cégnek nincs adóssága,

a FLOREAL cég sikeres vállalkozás!

FLOREAL textil-, selyemvirág, ajándéktárgy kereskedés

Cégtulajdonos: Sárosdi Erzsébet

1134 Budapest XIII., Dózsa Gy. út 126.

Telefon: 140-0251

Nyitvatartás: hétfőtől csütörtökig 10–19 óra,

penteken 8–12 óra

Fotó: MEZEY BÉLA

OPERA- ÉS BALETTFESZTIVÁL

1992. július 10–augusztus 9.

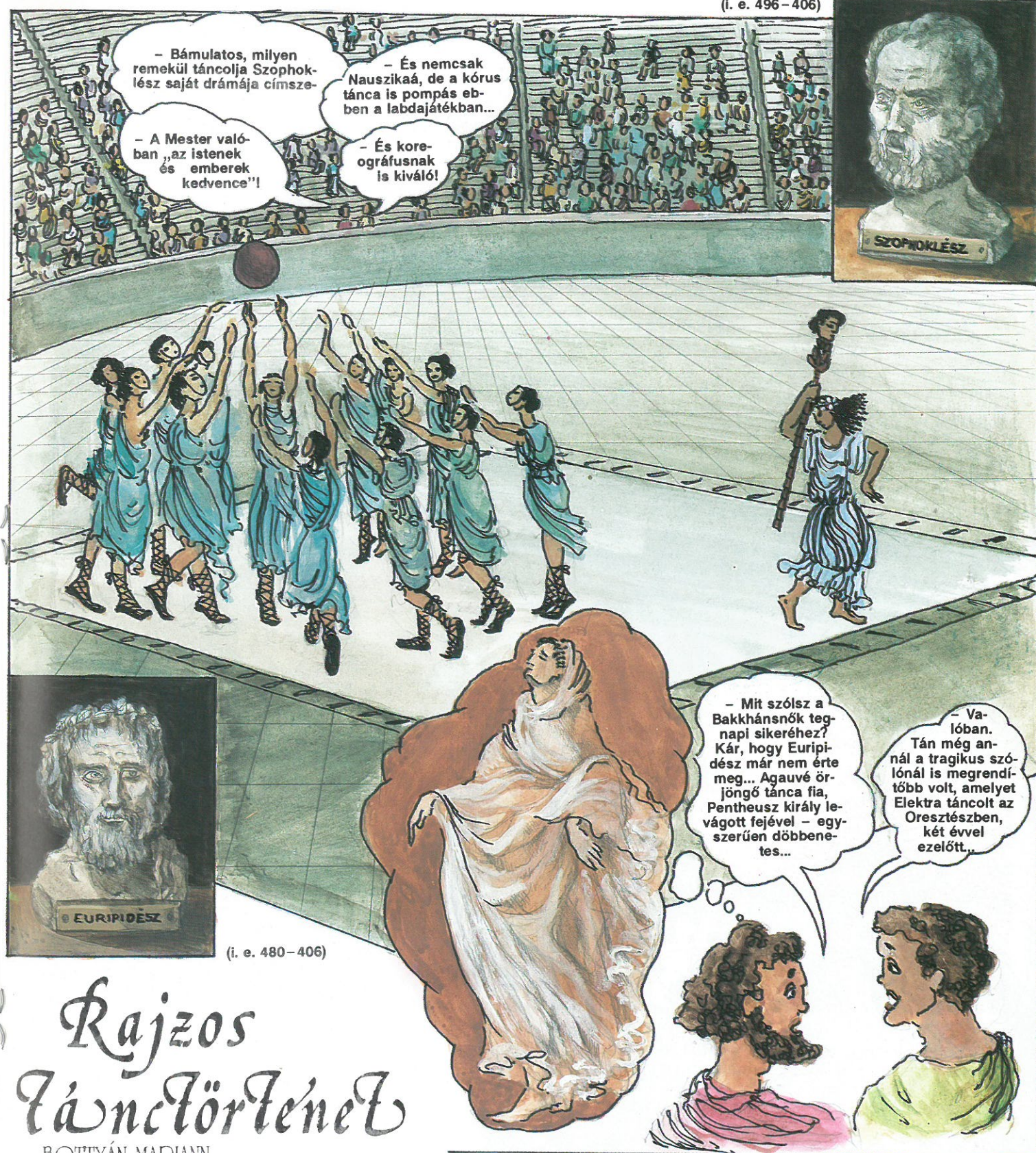
PROGRAM

JÚLIUS

10. Péntek	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
11. Szombat	Mozart	DON GIOVANNI
	Szakcsi	
12. Vasárnap	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	
	Szakcsi	
13. Hétfő	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	
	Szakcsi	
14. Kedd	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	
15. Szerda	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
16. Csütörtök	Mozart	DON GIOVANNI
17. Péntek	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
18. Szombat	Mozart	DON GIOVANNI
19. Vasárnap		BARTÓK-EST (EVENING)
20. Hétfő		BARTÓK-EST (EVENING)
21. Kedd	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
22. Szerda	Mozart	DON GIOVANNI
	Szakcsi	
23. Csütörtök	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	
	Szakcsi	
24. Péntek	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	
25. Szombat	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
26. Vasárnap	Mozart	DON GIOVANNI
27. Hétfő		BARTÓK-EST (EVENING)
28. Kedd	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
29. Szerda		BARTÓK-EST (EVENING)
30. Csütörtök	Mozart	DON GIOVANNI
	Szakcsi	
31. Péntek	Kóródy	CRISTOFORO
	Keveházi	

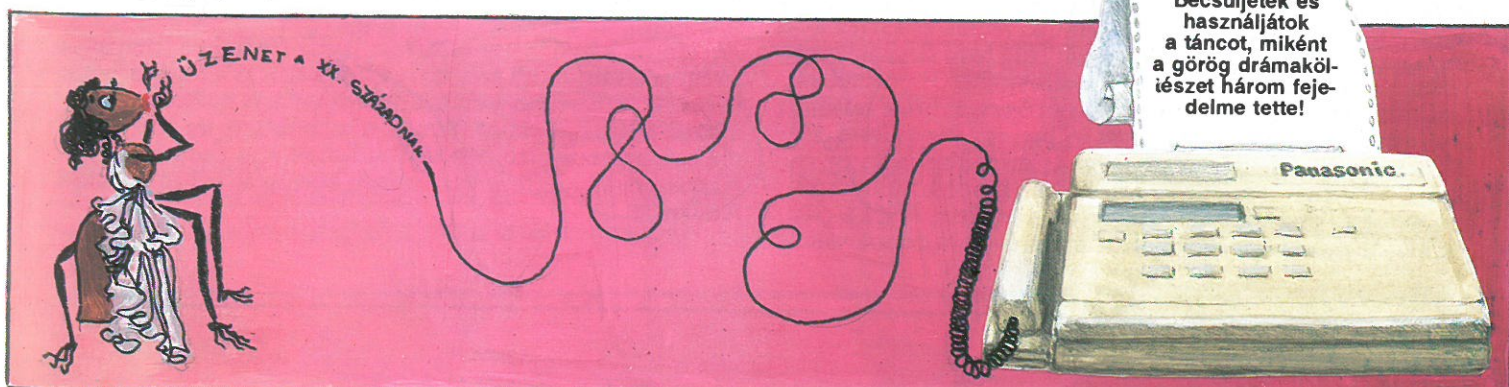
AUGUSZTUS

1. Szombat	Szakcsi	CRISTOFORO
	Kóródy	
	Keveházi	
2. Vasárnap	Puccini	PILLANGÓKISASSZONY
3. Hétfő	Mozart	DON GIOVANNI
4. Kedd		BALETT DE SANTIAGO
5. Szerda		BALETT DE SANTIAGO
6. Csütörtök		BALETT DE SANTIAGO
7. Péntek	Puccini	DON GIOVANNI
8. Szombat	Mozart	PILLANGÓKISASSZONY
9. Vasárnap		KONCERT SZTÁR-GÁLA

Rajzos Tánc történet

BOTTYÁN MARIANN
KAÁN ZSUZSA

A romlás virága

III. 15.

Fehér tüllkígyó kúszik-tekeredik le a fekete mennyezetből. A vízöntői nagy varázsló: Merlin színházában a poklok szépséges szülötte táncol. Megáll, senkire és mégis mindenkire tekint. Bűvölő, hatalmas szemei egyszerre ártatlanságot és romlottságot sugároznak. Hirtelen megrántja vállát-fejét, majd eltűnik egy vedlett ajtó mögött, hogy azután menyasszonynak álcázva lépjen elénk. Histerikus mozdulatokkal rángatja elő fátyla redői közül a különböző csecsemőbábukat, hogy azután behajigálja egy bomlásnak indult, valaha buja szépséggel tündöklő virághalomba: narciszok, jacintok, rózsák és iriszek közé. Azután a nő-démon letépi a testét félig fedő áruhát, s egy vézna kamaszlány áll előttünk enyhén viseltes alsóneműben. Lelke talán pórébb, mezítelenebb, mint ő maga. Fél, s szaladni kezd; ime, máris madárrá változik. Albatrosz, vagy vércse tán? Elszáll, elsuhan a virágtenger felett és megpillantja az egyetlen, a szerelem tűzpiros rózsáját. Bűvöli, szinte körüludvarolja a virágot, magányos násztáncot jár körülötte, végül lecsap rá. Már tudjuk, ragadozómadár. Emberré — amazonná válto-

zik, egyre gyorsuló irammal és dinamikával vad kaukázusi fegyvertáncot jár győzelmesen. Váratlanul összeroppan. Magabaroskadtan issza — kávéját, vizét, abszintjét? Oly mindegy... Erőre kapva tűnik el, hogy egy újabb lebuja ajtajából az éjszaka nagyvilági kokottjaként térjen vissza a pokol vörösfényű trónusára. Körülötte udvartartása: fekete selyembe-bársonyba, csipkébe burkolt halott csecsemők. A sátán menyasszonya e bábokat, rothadásnak indult testüket dobálja a gyermek-virághalomba. Az utolsót azonban mégis megöleli, pokoli nászba ájul. Felébred. Levegőt!

„A táncos kígyó”, „az albatrosz”, „La Charogne” feltépi a terem ablakait, hideg szél súvít a helyiségbe, s a nagyváros esi lüktetése. Felkavartan maradunk magunkban gyötrő érzelmeinkkel, a látomás eltűnt. Rontás-romlás és szépség járt közöttünk. Szuggesztív szólóestjén Baudlaire-t s az ösmítoszok varázsasszonyait idézte *forma Uotinen* koreográfiájában **Ladányi Andrea**.

— Kóvágó —

Bohóccipőben is lehet jól táncolni!

III. 18.

A kritikusnak két esetben lódul meg a tolla: az egyik, ha kiváló produkciót lát, a másik, ha karakteresen rosszat. Szerencsére a **Szegedi Balett** estje az előbbiekhöz tartozik: *Az idő maszkjai* gyűjtőcímet viselő, kétrészes műsoruk megérdemelt sikert aratott a Vígyszínház tomboló nézőserege előtt. A kétség és nyitottság váltakozó érzésével emlékeztem a fél év előtt vegyes benyomást hagyott programjukra, miközben gyanakodva olvastam friss műsoruk kissé belemagyarázósnak ható programbeszédét. Azután megkezdődött az előadás... Az első percek talányossága után egyre tisztult előttünk a két mű látomásos története. Ujjongva fedeztük fel együtt, hogy *A négy évszak* című *Vivaldi-mű* felfogható egy ember (*Topolánszky Tamás* remeklése) életútja gyanánt is, születésétől haláláig. „Még fiatal az idő” — szól a magyar mondás. S lám az ifjú felcseperedése után megjelenik életében a szerelem és a háború, a barátság és bajtársiasság élménye, majd az utolsó negyedben az életkör beszűkülése, az elmúlás. Jól tette a koreográfus *Imre Zoltán*, hogy a friss Jászai-díjas *Bóhm György* dramaturggal konzultálva készítette el a szövegkönyvet: az eredmény lefegyverzően meggyőző. Színpadi szándékot és nézőtéri hatást rég láthattunk ilyen szoros összhangban.

Pedig a megvalósítás eszközei olykor meghökkentőek. Dehát miért ne férne bele a tavasz infantilis jókedvébe az Idő (a ritka stílusérzékű *Prepeliczay Annamária* drámai alakítása) kezéről életre kelt bábnnyulak örömtánca? Vagy a női külsőbe bújtatott férfiak, s férfiruhás partnernőik serege (a nemek cseréjében az operettszínházi Örült nők ketrece óta már gyakorlott a groteszkre igen fogékony *Imre Zoltán*)...

Ugyanilyen meglepetésekben van részünk az est másik darabjában. A szegedi műhelyben „felnőtt” ifjú koreográfustehetség, *Juronics Tamás* művében, *A képzelet órája* című látomásban többnyire mezítláb és bohóccipőben táncolnak a szereplők, szinte csak balettcipőben nem. És mégis... táncélményt kapunk felsőfokon! A közönség pissenésnyi csendben követi a szuggesztíven előadott történetet: a földhözragadt józanságra épült, túlszervezett civilizáció könyörtelenül lehántja magáról a még álmodni képes Lányt (*Péntek Kata* nem mondott csütörtököt e főszerepben), s végül az ideig-óráig vele „repül” *Fiú* (*Pataki András* hú tomácsolásában) visszatér a „normális” emberek monoton életébe, míg a Lányra a kórosan deviánsakat elkülönítő kényszerzubbony vár. Mindkét műben megcsodálhattuk *Juronics Tamás*, és az estet koreográfus-asszisztensként is jegyző *Zarnóczai Gizella* kivételes élményt nyújtó alakítását. Tanítani kellene (ha lehetne), milyen hatásosan, drámaian képes táncolni a szemével *Zarnóczai*! A szereplőket és a színpadot *Csik György* „öltöztette” igen tehetségesen.

A *Szegedi Balett* eszmei arculata erős elkötelezettséget mutat a korunk kérdéseit feszegető, s mégis örök emberi törté-

Imre—Vivaldi: *A négy évszak*, 1939.
Prepeliczay Annamária és a nyuszi
Fotó: SCHMIDT ANDREA

neteket hordozó táncjátékok irányában. Tőlük egyhamar nem várhatunk „szép” (mondjuk: szimfonikus) baletteket, számukra az efféle képlet túlságosan szimpla volna. Örüljünk annak, hogy így van, s még nagyobb öröm, hogy eközben egyre jobban táncol a szakmailag-előadóilag folyamatosan fejlődő együttes. Igen, *Imre Zoltán*, ez a jó irány! Ezen az úton haladva még számos remekművet remélünk, s ez mostanában, e bukásoktól terhelt időszakban ránk is férne, hiszen diétára fogtak bennünket, közönséget...

KISGERGELY JÓZSEF

A tettek drámája

A Pécsi Balett *Rómeó és Júlia* előadása valódi reveláció. Egy szinte tetszhalálból újjászülött társulatot láthatott a közönség. Igaz, *Herzog István*, aki ma az együttes művészeti igazgatója, tavalyi első munkájával már nagyot lendített a Pécsi Baletten. A *Rómeó és Júlia* azonban — vérbeli táncos koreográfiájával, a szinte szárnyakat kapott régi gardával, a szemet gyönyörködtető fiatal kártyásokkal — igazolta, hogy a Pécsi Balett túljutott a többéves válság korszakán. Mert van feladata.

A Vígszínházban — a pécsi bemutató után — másodjára láttam a *Rómeó és Júliát*. Ebben a környezetben tán még jobban érvényesült a rendkívül igényes koreográfia, a nehéz megjelenetek, az egyszerűségében is reneszánsz légkört teremtő (s hozzá könnyű színváltásokat biztosító) díszletek (*Vata Emil*), a kort idéző jelmezek (*Húros Annamária*), a hangulatokat pontosan érzékeltető világitás-

technika. S ha mindehhez hozzáveszem, hogy a koreográfus igazi drámai-rendezői alkat, akkor nem véletlen a végeredmény: a Shakespeare-i színházi elmény. A mélyen érzelmi töltésű balett új fényben világítja meg a veronai szerelmesek történetét. A központi alak, Lőrinc barát *Shakespeare* szavainak megtestesülése („Itt állok én, terhelve-mentkezve, / Vádolva s egyben védvé önmagam”). A továbbgondolkodás lelkiismeretfurdalásos látomásaiban Lőrinc barát érzelmein keresztül, filmszerűen komponálva peregnék vissza az események. *Herzog Rómeó és Júliája* a szeretet, a jószándék *viszájára fordult* drámai cselekvéssorozat. Nem titok, hogy *Herzog István* a művet először Dortmundban állította színpadra, a szólistaként korábban ott is sikeres művészeinkre, *Szakály Györgyre* „igazítva” Lőrinc barát szerepét. *Szakály* személyisége, expresszív kifejezőereje, mozdulatainak beszédessége, pan-

Lyonni Operabalett

„Franciaországban az állam bőkezűen szubvencionálja a táncművészetet. A kultúra támogatása minden ország fejlettségének a fokmérője” — hangzottak *Yorgos Loukosnak*, a *Lyonni Balett* igazgatójának öntudatos szavai a *Fészek Klubban*. Arról beszélt, hogy Franciaországban ugyan rövid múltra tekint vissza a kortárs (modern) táncművészet, ám mintegy másfél évtizede (az amerikai táncosok első nagyobb fellépése óta) rohamos fejlődés indult meg. Rendre meghívják a két kontinens legjelesebb kortárs koreográfusait, sőt Loukos szerint Amerika legjobbjai valójában Franciaországnak köszönhetik, hogy világhírnévre jutottak.

Roland Petit mester kitűnő tanítványának e honfiúi bölzséssel vázolt helyzetképehez talán az adhat történelmi fedezetet, hogy a francia hon évszázadosan csakugyan a világ mindenfajta művészeinek Mekkája. Az Interbalett '92, valamint a Tavaszi Fesztivál francia vendégei pedig az ország rangos tánc kultúrájáról adtak hírt. A *Lyonni Opera Balettka*ra, *Carolyn Carlson* és a *Francine Lancelot* barokk együttese: a *Ris et Dancieries*, három eltérő felfogást képviselve, egyaránt vallottak történelmi hagyományról és a külvilágra való merész nyitottságról.

A *Luminiscenes* (Kisugárzások) című szimfonikus balett volt az a nyitószám, amellyel (*Francis Poulenc* 1932-ben szerzett versenyművének balettváltozatával a *Lyonni Balett* első intrádára fényesen letette névjegyét). *Poulenc* mint a híres francia „Hatok” tagja, szembefordult az impresszionizmussal és a

romantikával: neoklasszikus muzsikáját esz-

köztelenül ható természetesség, dallamélmé-

nyek, finom gúnyorosság, merész fordula-

tok és könnyed báj teszik vonzóvá. A hol-

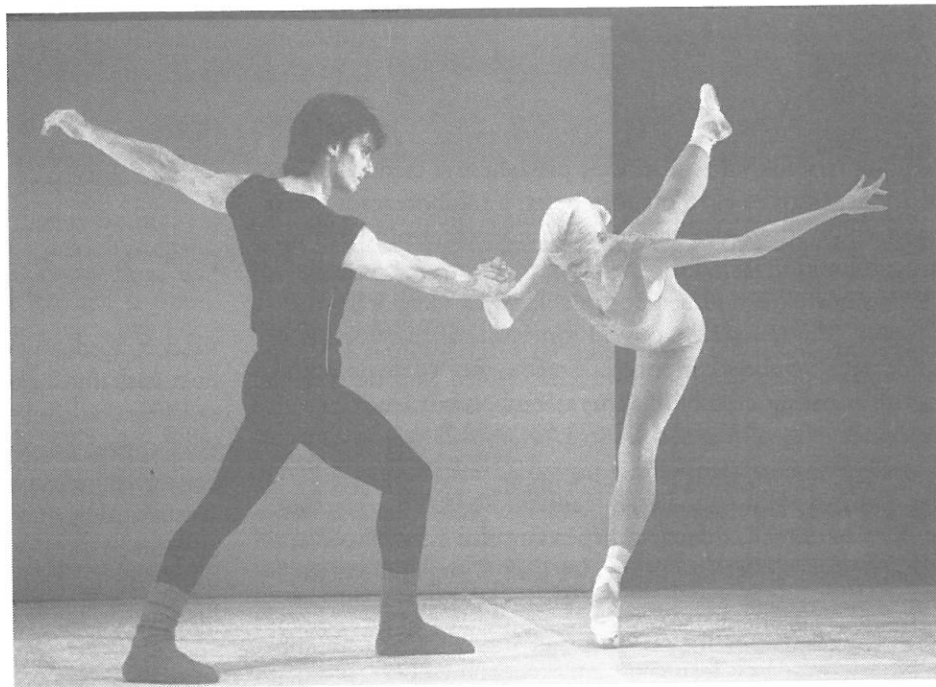
land származású koreográfus, *Niels Christie*

szerint francia kísérletezéseihez a 20. század

e „legfranciább” zeneszerzőjének művét vá-

lasztotta, és — remélhetőleg — olyan táncda-

rabot készített, amely láthatóvá teszi *Poulenc*

III. 19.

tomimjátéka a gyöttrődő ember Istennel való konfliktusát is tökéletesen érzékelteti. A többiek alakítása: *Kovács Zsuzsanna* röptően szerelmes *Júliája*, *Lovas Pál* erőteljes, sugárzóan tiszta *Rómeója*, *Solymos Pál* rafináltan elegáns, mélyérzésű *Mercutioja*, *Lencsés Károly* kevély-kötekedő *Tybaltja* ugyancsak méltán váltott ki lelkes tapsot a nézőkből. A maszkos *Halál*, *Gombosi László* félelmet kel- tő megformálásában sajátos figyelmező felki- áltójel a kegyes-dölyfös családkonfliktusok véres drámájában.

A nagytehetségű és jól képzett balettka- igazán látványos és sokszínű feladatban próbál- hatta ki erejét. És ami talán a népies táncbe- tétek hangulatán, a híres párnatánc eleganciá- ján, a vívójelenetek technikai bravúrjain túl a legtöbbet jelent, hogy nincsenek üresjára- tok, nincsenek kihasználatlan percek, csak tánc van. Tánc, tánc, tánc...

MÁTAI GYÖRGYI

III. 20.

színes, meglepő hangulati váltásokat tartalma- zó muzsikájának minden erényét. És valóban: a „magáért a zenéért” komponált, finoman kimunkált neoklasszikus balett a muzsika

Forsythe—Bach: Steptext
Jocelyne Mocogni és Philippe Lormeau
Fotó: GERARD AMSELLEM

nagyszerű táncba költése; külhoni művész hódolata a francia muzsika szellemének. A hat párra komponált táncban csoporttáncok és szellemes pas de deux-k váltakozása adja vissza a két zongorára és zenekarra komponált versenymű teteleit. A koreográfus felsza- badult, játékos könnyedséggel, mesteri ele- ganciával kezeli a neoklasszikus mozgásnyel- vet, váratlan fordulatokkal, egyéni mozgás- fantáziával adja vissza a merész zenei kont- rasztokat. A nagyszerű táncosok pedig fi- nom muzikalitással, fölényes technikával ér- zékeltettek minden koreográfiai-zenei fordul- latot.

Láthattuk továbbá egy albán származású ko- reográfus (*Angelin Preljocaj*) kitűnően előa-

dott, mégis gyorsan elfelejthető „szerkesztési játékát”, a *Fehér könnyeket*. Végül a határozott arculatú koreográfus egyéniség, *William Forsythe* kézjegyet viselő két mű: a *Steptext* és *Love Songs* előadása meggyőzhetett arról, hogy a neoklasszika mellett a zenés színpad Broadway-szellemű mozgásvilágát is tökéletesen birtokolja az együttes.

A Bach-muzsikára készült *Steptext*ben há- rom férfi és egy nő virtuóz neoklasszikus mozgásváltozatai idézik fel — számunkra oly- kor a Bach-zenétől kissé távol álló merész, humoros mozdulatsorokkal — a zenei szöla- mok találkozásait, ütközését. Az érdekes, fe- szültséggel teli kompozíciót remekül előadó

Paul Taylor Dance Company

A Vígszínházban ugyanazt éreztem, amit so- kan mások: egy élő legenda előttünk szerte- foszlott.

Ezen a tényen elszomorodtam, mert az együttest 1970-ben, majd rá öt évre ismét lát- hattam, később pedig videokazetták gyarapí- tották velük kapcsolatos pozitív véleménye- met. Közel négy évtized alatt ugyanis a vál- lalkozókedvű *Paul Taylor* több mint 70 mű- vet alkotott — köztük kitűnő komikus és komor, légiés és földhöz kötődő, poétikus és drámai táncjáték egyaránt található.

Márciusban viszont a néző nem azt a társula- tot látta, s a 62 esztendő s táncalkotó sokolda- lú munkásságából sem kaphatott kellő íze- lőt. (Előzőleg csupán Taylor egyetlen darab- ját, a *Händel* zenére készült szépséges *Aureo- le-t* mutatta be a párizsi G.R.C.O.P. cso- port, az 1985-ös Interbalett alkalmából) Az előnytelenül összeállított budapesti műsor- ban — cselekmény nélküliségük folytán — még a jó, vagy jobb minőségű számok is hosszadalmasnak tűntek és egybemosódtak. Az így kapott élmény ezért azt tanúsította,

hogy a koreográfus stílusa felett eljárt az idő, és emellett az immár 37 éves társulat *jelenlegi* táncosainak alkata sem felelt meg az érvényes esztétikai követelmények- nek.

Talán anakronisztikus dolog ezek után azt hangoztatni, hogy ez a kompánia eredetileg a *Graham* nevével fémjelzett modern dance stílus következetes, nívós és jellegzetes folyta- tójának számított. Bár még a nálunk elő- adott táncművekben is feltűnhetett, hogy *Taylor*nál a „természetes motívumok” és az atletikus elemek dominálnak, egyértelmű a test policentrikus és ellenpontosított mozgatá- sa, gyakoriak a gyors irányváltások, a kombinációk összekapcsolása érdekes és gördülé- keny, s a szublimált muzikális formálással le- het például küzdést és erőszakot is érzékeltet- ni.

A koreográfus zenei igényessége is nyilvánva- ló: a műsort nyitó *Rózsák* Richard Wagner muzsikához — a zárószám, az *Esplande* pe- dig Bach két koncertjéhez társult, méghoz- zá harmonikusan. (A szaklexikon *Taylor-*

Angol Nemzeti Balett

Az egész rendezvény csúcsteljesítményét két- ségkívül az Angol Nemzeti Balett vendégjá- téka jelentette. Híres hazánkfia, *Nagy Iván* vagy két esztendeje vette át a társulat vezetését, és fantasztikusan „felhoz- ta” az egykori nevén is jól ismert *London Festival Balettet*. Értve ezalatt a szuper techni- kai színvonalat, a frissen verbuvált prima nemzetközi táncosgárda minden ágazatban egyforma járatosságát és a szindús repertoárt.

Két nagyszerű modern koreográfiát mutat- tak be, az amerikai *Robert North* és a brit *Christopher Bruce* műveit. Alkotásaikban fő- ként a szemlélet modern, formanyelvükben összeolvadnak a stílár-ágazati alapok. *North*ből, hogy úgy mondjam, *készültünk*. Volt szerencsénk idehaza több művét megis- merhetni. Láthattunk egyet jó régen, a Ram-

bert Balett 1975-ös vendégjátékán; megdöb- bentett táncos nyelvezetének folyamatos vo- nalvezetése és sajátos lírai allegóriái. Ismeri a szakmában mindenki a *Troy Game-t*, ezt a humoros, remekül szerkesztett, „technikás” férfiakra készített táncművét, majd a *Baths- heva* társulat bemutatta az *Entre dos Aguas-t*, s jól ismerhetjük a nálunk betanított gyönyörű *Halál és a lányka* című egyfelvonásos ba- lettjét.

Most az angol társulat *Idegenként jöttem* cí- men egy poétikus, több tételes számával indí- totta műsorát. Jóllehet ez a frissen készült, talán éppen ez alkalomra megrendelt balettje nem szerzett — az előzők után — különö- sebb élményt. De az „idegenként jöttem, ide- genként távozom” mottóra épült cselek- mény, a sorsnak kiszolgáltatott ember ott- hon- és társkeresése finoman kimunkált esz-

négyesből külön kiemelni a piros trikós dekoratív *Jocelyne Mocogni* tökéletes vonalait. A *Love Songs*-ban (zene: *Aretha Franklin* és *Dionne Warwick*) *Forsythe* a West-Syde nyers külvárosi világot idézte meg. Darabjában fekete ruhás lányok — a sötét színpa- don izgatottan cikázó reflektorfényben ke- resztül-kasul rohanásokkal — adják elő, üvöl- tik világgá egy-egy szólótáncban, férfi partne- rikkel váltakozva, szerelmi „szitok-átok”-val- lomásaikat. „A nemek harcát, a brutalitást, a kegyetlen szerelmet” olykor komikus, vagy groteszk mozgásvilággal, erőteljes színé- szí alakításokkal bemutató táncsorozat nagy- sikerű zárószámnak bizonyult.

PÓR ANNA

III. 21.

címzavában egyébként sűrűn bukkannak fel komponistaként az egyetemes zeneiroda- lom legjelesebb képviselői.) Gyanítom: valójában az történt, hogy *Taylor* egyéni vívmányai az elmúlt évtizedekben a különböző kortárs alkotók táncműveibe tulajdonképpen felszívódtak. Részint azokba, amelyek az 1970–80-as években Magyarországon megfordult angol és amerikai, olasz és francia, holland és dán modern tánc-, illetve modern balette- gyűtéseket és táncszínházakat adtak elő. S azokba is, amelyek tendenciája és formálá- s-módja — több vonatkozásban — a *Taylor-* nemzedéket napjainkra már meg is haladta.

Vagyis: az „igazi” *Taylor*-társulatnak mint- egy 15–20 évvel ezelőtt kellett volna ha- zánkban bemutatkoznia, amikor az együttes még virágkorát élte. — Hogy nem így tör- tént, ezen a tényen, sajnos, már nem lehet változtatni. Kár...

KÖRTVÉLYES GÉZA

III. 23.

közéivel gazdagította Norh-ról alkotott be- nyomásainkat. *Christopher Bruce*-t ugyancsak az 1975-ös *Rambert*-vendégjátékon ismerhettük meg. Akkor, rögtön megdöbentett mindannyiun- kat művészetének hatóereje, s az a sajátos- sága, mintha a tudattalan szférák érzelmi mély- ségeiből merítve munkálná ki tudatosan kompozícióit. Idővel a folytonosan előretö- rő drasztikus politikai rendszerek hatására készített csodaszép humánus mesterműve- ket. Ezekben aztán érdekes és érzékletes mó- don hatotta át az alkatából adódó atmoszféri- kus attitűd a néptánc, a modern dance és a balett eszköztárainak kifejezési materiáját. *Bruce* most bemutatott háromszereplős ka- maraműve, a *Hattyúdal* nem véletlenül ara- tott tomboló sikert. Személyes élményéről, a táncos életforma militáris dresszúrájáról

Lander—Czerny: Etüdök

kívánt szólni az alkotó. De műve megfogalmazása szerint, szólhat akár bármiféle rabigába hajszoltság elleni lázadásról. Ha másképp nem: két katonaruhás korbácsoló férfi tart fogságban egy átlagos farmernadrágos fiatalembert. — Dízlet nincs, mint ahogy Christopher Bruce-nál az ilyesmi ritkán akad, és ha akad, éppenszaj jelzés gyanánt. A *Hattyúdalban* egy közönséges szék fejezi ki a börtönbezártságot és a helyhez rögzített leigázottságot. Mondanivalója csakis táncban fejezhető ki. Sikerének titka, hogy

táncos eszközei találóak és stilizáltságuk ellenére is egyszerű, közvetlen benyomást keltenek.

A hatás fokozása szempontjából az estre egyértelműen a mércének tekintett iskoladarab, *Lander—Czerny: Etüdökje* tette fel a koronát. A balett-terem egyszerű gyakorlataival kezdődik a darab, majd átmege a legnyolultabb formációkig úgy, hogy egyetlen felvonásba sűríti a romantikus nagybalettek stílusát és eszköztárát. Itt aztán megmutathatta a teljes társulat, mit tud. Fantasztikus, bra-

vúros megoldásokat láttunk; férfitáncostól például olyan dupla *touros rond de jambe* fűtött sorozatot, melyet eddig csak a legjobb balerináktól szoktak megkívánni bizonyos darabokban. A ritka adottságokkal rendelkező ifjú táncost *José Manuel Carrenonak* hívják, a nagyszerű primabalerinát *Maria Teresa del Realnak*. — A március 23-i operaházi *diszeloádás* minden rendű-rangú nézője feledhetetlen művészi élményben részesülhetett.

GELENCSÉR ÁGNES

Lépéshátrányban...

„Ne fogjon senki könnyelműen A húrok pengetéséhez! Nagy munkát vállal az magára, Ki most kezébe lantot vesz.” Petőfi intelmeit nyugodtan vonatkoztathatjuk a „magára maradt” Győri Balettre is. A Sportcsarnokban látott *Gulliver úr utazásai* alapján szomorúan jelenthetem: a „Főnök” távoztával a Győri Balett színpadán egyszerre, együtt halt meg a képiség, a rendezés és a dramaturgia! Swift jobb sorsra érdemes regényéről a négy személyes öntevékeny alkotóbrigád bebizonyította, hogy nem balettszínpadra való, holott az ellenkezőjét is bebizonyíthatna volna. De nézzük sorjában. Mindannyian tapasztaltuk már, hogy egy-egy komolyabb utazásból hazatérve másképpen látjuk megszokott életmódunkat, környezetünket; hogy szemünkben átrendeződnek a korábbi hangsúlyok. E másfajta látás (kilépés önmagunkból) miatt kedvelik az írók az „utaztató” történeteket, amelyek által érzékletesebben vallhatnak saját korukról. Az irodalom három nagy utazója: Faust, Robinson és Gulliver. Kalandos külsejük az utóbbi kettőt gyermekkönyv hősévé avatta, bár belsejük ezzel szöges ellentétben áll. Olyannyira, hogy a Swift-regényhez írt előszóban ezt olvashatjuk: „*Gulliver nem a gyerekek kedves hőse, hanem a legvéresebb, legkínosabb fellázadása az emberek közt élés ellen.*” — írja Pogány József, majd így folytatja: „*Aki végigolvassa Swift Gulliverjét, az he-*

tekre megundorodik önmagától. Swift megmutatja, milyen furcsa, ostoba, természetellenes állapot az ember. Milyen pukkasztóan neveléses, milyen képtelenül kicsinyes, milyen elképesztően barbár az emberi uralkodás világa. Úgy teszi, hogy a megszokottság szálait lekarmolja az emberi dolgokból és más viszonyokba helyezi őket. Mintha valami más csillagról nézné valaki az embereket.”

Nem lehet véletlen, hogy e tudathasadásos állapotot kiöltöje, a XVII—XVIII. század Angliájának átalakulásait, borzalmait megszenvedő író maga is elborult elmével halt meg. Örültsége: a világ diszsonanciáinak egyetlen koponyába sűrítése. Mindebből azonban semmit sem mutat fel a háromrészes előadás. Márpedig ha nem ezt fejezi ki, csupán valami „ilyesmit”, már nem érdemes belefogni és bemutatni. Amikor hírt vettem, hogy a három utazás (*Gulliver Lilliputban*, az *Óriásoknál*, illetve a *Nyihaháknál*) megjelenítését különböző „vállalkozókra” bízta az együttes vezetése, még csak az egység hiánya miatt aggódtam. Sajnos a kész „művek”, azaz az egyes felvonások sokkal súlyosabb hibája — a *tehetség hiánya*. Holott a három eltérő formanyelv kibékülhetett volna a közös pontnál: az *írói szándéknál!* Ez a találkozó azonban nem jött létre az önjelölt koreográfusok között. Az első szakaszban (*Gulliver Lilliputban*) *Bombicz Barbara* és *William Fomin* — a mondánivaló és a táncos megjeleníthetőség szempontjából — nem a legalkalmasabb részleteket emelte ki a regényből, noha az szinte tál-

cán kínálja a jó lehetőségeket. Mondok példát: a lilliputiak véres, évtizedes háborúkat vívnak annak eldöntéséért, hogy melyik végén kell feltörni a tojást evés közben. Ekkor a színpadon meg lehetett volna mutatni a szimbólumok felnagyított változatát, s a körülötte folyó neveléses harcok is eseménydúsabb, izgalmasabb mozgásvilágba vezethettek volna a látottaknál. Vagy: a két ellenséges párt hívei külső jegyeik alapján („magasarkú” és „alacsonyarkú” cipősök) szinte kiáltanak kiváló karaktertáncok ütköztetéséért! Ilyen esélyt kihagyni balettszínpadon (ahol ennyi csinoska fruska és fiúcska is rendelkezésre áll), több mint hiba.

A szerzők fontosnak tartották viszont elélni tárnai a nem idevaló „úrrakéta” és a törpe-tűzvést „kézi fecskendőjével” lepiselő *Gulliver (Demcsák Ottó)* mutatványát. Ráadásul ezt is a legamatórebb módon. Háttal ugyan, de totálfényben, félreérthetetlen hangeffekt kíséretében, kikacsintó, kérkedő mosollyal. Ha valamivel több bizalom és szakértelem övezi a lilliputi törpéket megszemélyesítő tehetséges balettkolásokot, elélni tárhattak volna „*az emberi háborúk és királykodások, haszonlesések és gonoszkodások*” parádéját. Talán még azt is képesek lettek volna éreztetni, hogy a köztük töltött kilenc hónap alatt egy új *Gulliver* született, aki belátta, hogy az emberiség megérett a pusztulásra. Ha *Lilliput* hatalmi rendszere neveléses volt, az *óriásföld*: *Brobdingnag* görbe tükrében inkább félelmetes a kép önmagunkról. A nemesség persze itt is a hatalomért küzd,

III. 25.

a nép a szabadságért, a király pedig korlátlan uralmáért. Az ismét a hatalmasságok függésébe kerülő *Gulliver* — a regény szerint — egy kisgyermek játékszere lesz, majd vásáron mutogatott „báb”, miközben élete percenként kerül veszélybe a macska, kutya, béka, madarak, s más „fenevadak” acsarkodása közepette. A *Gulliver az Óriásoknál* című II. részt készítő *Kiss János* ezeket a táncszínpadra kívánczó ragyogó lehetőségeket nagyvonalúan elkerüli, mint ahogy nem járja eléggé körül a helyzet adta kiszolgáltatottság, a más-ság aktuális problémakörét sem. „Fejezetében” (a hallatlanul tehetséges növendék, *Payer Ákos* főszerrelésével) ehelyett kiemelt egy teljesen mellékes *lakomát*, ám annak történésbeli összefüggései nélkül. Hát újra itt tartunk: egy kicsit táncolunk, egy kicsit „történünk”? Miért nem merünk végre *táncosan történni*?

A „győri stílus” paradox módon épp a harmadik epizódnál (*Gulliver a Nyihahák földjén*) kezdett szárnyalni, mivel itt volt legkevésbé a tánc útjában a sztori, holott a győriek hajdani eszménye épp a cselekményes mondanivalót hordozó tánc volt. A „Nyihaha” egy lószzerű lény, amely az ember tisztaságvágyát jeleníti meg. E „csodálatos módon uralomra jutott és önálló állati társadalom” nyelvén nicsen szó a „rossz” fogalmára, mint ahogy a hatalom, uralkodás, háború, törvény, büntetés is hiányzik szótárukából. A „Nyihahák” a háborús tudományokban teljesen járatanok, s a lőfegyverek ellen tehetetlenek. Nem kormányozza őket „se földön, se égen semmi, csak az értelem”. E mennyei eseménytelenség szabad teret engedett ugyan az öncélú táncolásnak (tervezője *Demcsák Ottó*), viszont az „üdvözült mosolyon” kívül nem sok írói üzenetet közvetített. Épp az „összhangzó” értelem hiányzott.

A győriek fesztiválkudarca egy betegesen terjedő jelenségre is rámutat: manapság divik a „ki nem igazgató, ki nem koreográfált még?” nevű veszélyes játék. „Magunk közül” választani vezetőt és táncalkotót — felelőtlenség, e feladatkörök teljes alábecsülése. A „belterjesség” zártágában élő együttes — vezetőjük távozta után — még szorosabbra riglizte az ajtókat, egymás között osztva fel a koreografálás műveletét. Most kiderült: ehhez a pusztá elszántság kevés. Sértődött kinyilatkoztatásuk szerint nem kíváncsiak másfajta táncos látásmódra, mint amilyent eddig (Markó alatt) megszoktak, miközben kigyót-békát fröcskölnek korábbi mintaképükre. Ha már Markó úgy döntött, hogy túlterheltsége, saját alkotóereje kizsákmányolása ellenére sem hívott vendégkoreográfust, most végképp itt lenne az ideje. Ha az együttes nem nyit sürgősen kifelé, egy év alatt menthetetlenül elsorvad. A „vérátömlesztés” halaszthatatlan létkérdéssé válik!

KISGERGELY JÓZSEF

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

Klasszikus a modernek között

Carolyn Carlson és Michel Portal

Carolyn Carlson estjére zsúfolásig — sőt azon túl — telt meg a *Petőfi Csarnok*. Ez persze az intézmény gyakorlatában igazán nem ritka, mégis jelent valamit, ha az Interbalett és a Tavasz Fesztivál gazdag programkínálata, műsorok átfedése mellett is így történik. Jelenti egyfelől azt, hogy Carolyn Carlson immár klasszikusnak számít a „modernek” között, s ezt már nálunk sem csupán egy szűk szakmai réteg tudja. Másfelől viszont valószínűleg azt is, hogy ma Magyarországon rögtön vonzereje van annak, ha a vendég neve mellett zárójelben ott áll, hogy „USA”. A művész pályája azonban — s ezt már talán kevesebben tudják — Európában bontakozott ki: a hetvenes évek legendás francia újhullámát többek között az ő neve is fémjelzi: számtalan akkori párizsi kollégája, növendéke a mai koreográfusnemek jelentős alakja. Azóta is Európában dolgozik: Finnországba vezetett az útja, ahol most társulat-igazgató. Annyi év után (akkor láttam őt: egy jó évtizede, amikor világhírűvé lett), kicsit féltem ettől a viszontlátástól. Először is magam miatt: hátha az „annyi ilyet láttam azóta” elve megkoptatja az élményt, de azért is, mert, ha utánaszámolok, a művész életkora meghaladja az átlagos táncos-nyugdij korhatárt. Szerencsére azonban egyik aggodalmam sem igazolódott be. *Carolyn Carlson* a lehető legjobb értelemben a régi! Vagyis: friss, lendületes, tele életenergiákkal. A tőle oly megszokott eszköztárat is viszontlátjuk ugyan (paraván, széleskarimájú kalapok, felváltva hangsúlyozottan nőies és kifejezetten férfias jellemzők, élőnövény és színpadon), feltöltve azonban új és új tartalmakkal. Természetesen a *mozgásnyelv* is a régi: dominálnak a lenyűgözően elasztikus, véget nem érő karok, a törzs sziklaszilárd ugyan, de puhán, szinte csonttalanul mozdul, a fej, mint valami furcsa, nagy madaré, az arc fantasztikus grimaszokra képes. S amitől rettegetem, ami elke-

rülhetetlen szokott lenni egy adott életkor után, még véletlenül sem történik meg: a *művész* egyetlen olyan mozdulatot sem tesz, amellyel korára utalna; pontosan annyit csinál, amennyinek fölényesen a birtokában van! Hatvan percen át lép egyik jelenetből a másikba (a köztük való átöltözések egyik-másika szintén produkció). Hol lírai, hol hűvös, hol tüzes, hol chaplini... Cselekményről itt nincs szó: helyzetmegfigyelések, asszociációk és bolondos ötletek, sőt, a műsor vége felé egyre intenzívebben s egyre több játékossgal, hogy végül a tapsot követő ráadásokban mindez *kitombolja magát*. Itt már nem halogathatom tovább, hogy elmondjam, végülis nem egy szólóestéről, hanem egy kettőséről van szó: az univerzális francia zenésznek, *Michel Portalnak* még annyi lehetősége sem volt, mint partnernőjének, hogy egy-egy pillanatra eltűnjön a paraván mögött: megállás nélkül saxofonozta, énekelte, zörögte, bolondozta végig az egy órát, s igen gyakran nem partnere kiszolgálójaként, hanem a jelenet vezetőjeként. Főleg egy-egy közös improvizáción látszik, hogy a *két ember sokat s jókedvvel dolgozik együtt*. Ez az összhangoltság, közösségvállalás is a tapsok utáni ráadásokban csúcspontodik ki, egyre kicsattanóbb humorral, önironiával mindkettejük részéről. Ekkor döbentem rá, mi az az egyetlen, ami *változott* az idővel, s hogy milyen formában nyomta rá bélyegét Carolyn Carlson különös egyéniségére. Az *évek humorérzékét sokszorozták meg*, ellentétben azzal, ahogy rendszerint történni szokott. S ez olyan ajándék, amelyet a szakmától függetlenül is mindnyájan kívánhatunk magunknak...

LŐRINC KATALIN

Ris et dancieries

A „Ris et Dancieries” barokk együttes — a Tavaszi Fesztivál kiemelt francia programjának másik táncvendégeként — különleges esztétivel ajándékozta meg a nézőket. *Francine Lancelot* tíz éve alapított társulata a történelmi örökség tudományos kutatásáról és ihletett újateremtéséről adott hírt. Két műorszámuk, a Couperin Szvitre és Vízizenére (Händel) készült koreográfiák láttán többen felsóhajtottunk: „Oh, ha Olga néni (Szentpál Olga mesternő) ez megérhette volna!” (Most biztosan tüstént meghívta volna őket a Balettintézet hajdani történelmi társastáncmunkaközösségébe, ahol éveken át megszállottan vezette a kutatást és rekonstrukciót. Ő tudta volna valóban értékén méltatni ezt a művészen kidolgozott munkát.) Az est érdekessége a barokk szvit két egymástól alapvetően eltérő változatának felmutatása. François Couperin: Szvit „L'Espagnole” című zenéjére késszürke árnyalatú, tompán megvilágított gobelinszerű kép fogad. Sorra megelevenednek a hagyományos szvit táncai (*Allemande, Courante, Sarabande, Gigue, Gavotte, Bourrée és Passacaille*); kristályosan csiszolt, finoman lebegő stílusban. Személytelen, diszkrétten visszatartott mosollyal, fej- és kéztartással, egyenes derékkal, virtuózan kidolgozott lábjárással. E pontosan megszabott kereten belül gazdag tánclépések-térformák-hangulatok váltakoznak; a Couperin Szvit, vagy ahogy ő nevezte: „Ordre” („Rend”-„Táncrend”) veretes stílusával, feszültségével összhangban. Egy táncimádó századnak, XIV. Lajos udvarának és az előkelőségnek egyik alapvető megnyilvánulása, a „belle danse” hangulata árad *Francine Lancelot* koreográfiájából. A másik barokk szvit, a fentivel szinte egyidő-

ben keletkezett *Händel: Vízizene* tökéletesen más világot varázsol elénk. Indítása olyan, mintha nem is balettszvit, hanem korabeli genre-kép készülődne. Ki-be sétálgató, találkozó, elváló, egymást üdvözlő, itt-ott csoportosuló, derűs természetességgel lebbenő személyek népesítik be a színpadot. Hosszú zenei passzusokon keresztül úgyszólván nem is történik semmi. Mintha csak Watteau festménye: a „Szabadban szórakozó társaság” alakjai vonulnának be a „tájba.” A színpad bal sarkán fogásra, vagy faágra akasztott aranylós tónusú lepelszerű ruhadarab; időközben ráadják egy fiatal leánykára. Talán most vezetik be a társaságba...? Azután, amikor már megismertük a szereplőket, és már-már azt hisszük, mindvégig csak sétálgatni, csevegni fognak, lassan táncba kezdenek. *Händel* (1717-ben Angliában egy folyami szabadtéri ünnepségre komponált) erőteljes, életeli fűvószenéjére dinamikus, felszabadult, örömteli tánc indul. Az öt férfi és öt nő találkozásából, az udvarlások, apró visszautasítások után végül öt pár alakul ki, és a befejezőskor ki-ki könnyed bájjal viszi ki hölgyét. A koreográfus *Beatrice Masine* meg akarta éreztetni a korszakváltást, amikor az udvari ünnepségek helyét elfoglalták a gálans ünnepségek szerelmes párbeszédei, amelyekben a személyek már nem egy-egy virtuóz táncstílus névtelen képviselői. A „belle danse” szigorú előírásából a táncosok átitillannak a személyes kalandok, érzelmek világába. *Patrice Cauchetier* gyönyörű színárnyalatú kosztümjeivel ismét Watteau-t idézi és *Händel* erőteljes zenéjével — a barokk formák betartása mögött — egy villanásra leveti az álarcot, megsejtetve a mögötte rejlő embert.

A műsor megválasztásával, e két egymástól eltérő barokk szvittel a társulatalapító *Francine Lancelot* tudatosan vezet be bennünket programjának folyamataiba. Hosszú utat tett meg, amíg idáig eljutott. Klasszikus és modern tánc (többek között *Mary Wigman* németországi iskolája, továbbá rendezőkkel és zenetudósokkal való együttműködés) áll mögötte. Néptáncgyűjtés, később disszertáció a hagyományos francia farandole-táncról, illetve az 1700-as évek francia táncmestereiről (*Feuilleton*), valamint XIV. Lajos udvari táncainak rekonstrukciójáról állanak már mögötte, amikor meghívják hagyományos táncok tanítására és koreográfiát készíteni a Párizsi Operába. Végül 1979-ben a barokk zene és tánc megszállott kutatóiból, táncosokból, koreográfusokból megszervezi a „Ris et Dancieries” együttesét. A francia tradíciók felderítése és újjáélesztése után most a nemzetközi kitekintés a program következő lépése. Ide sorolható a német-angol hatást felmutató *Vízizene* koreográfiája is. Az együttes — számtalan önálló estje és Opera Lulla előadások mellett — oktatóval, kiadványozással is foglalkozó, állandóan felfelé ívelő művészi központtá válik. Ez a nagy elismerésnek, folyamatos támogatásnak örvendő művészeti út csak úgy vált lehetségessé, hogy szerves része a barokk művészet újjászületését szorgalmazó zenei áramlatoknak.

Ő maga úgy véli, érdemes faggatni az elmúlt századokat és páros lábbal átugrani a 19. századon, mert szerinte korunkhoz közelebb áll a barokk táncok szigorú, szabályozott rendje, mint a romantika szárnyalása. A hazai táncművészet művelői, gondolom, nagy örömmel és némi titkos irigységgel értesülnek e korántsem bevételre, „commerce”-re orientált működés nagyvonalú támogatásáról, gondtalan kibontakozásáról. Persze-persze, ha ránézünk a térképre, vagy netán visszagondolunk a kutatott korszak magyar történelmére, akkor bizony, csak sóhajtani tudunk. A két felhasznált zenemű keletkezése az 1710-es esztendőkre esik, amikor nálunk nem a „belle danse” csiszolása volt a gond, hanem a Rákóczi szabadságharc bukása; 1711-ben épp a Sztármári béke drámája volt napirenden szép kis hazánkban. Párhuzamot vonni ezért is lehetetlen; ám mindig szívesen vetjük „vigyázó szemünket Párizsra.”

PÓR ANNA

Massine—Händel: *Vízizene*
Fotó: COLETTE MASSON

Mit ér a mű, ha 90 éves?

Tanagrák
Isodora Duncan

Dance Group (Görögországi turné, 1988.)

Erre a kérdésre még az olyan művészetek esetében sem könnyű egyértelmű választ adni, amelyeknek alkotásai térben jelennek meg és alig vannak kitéve az idő múlásának, mint mondjuk egy épület, egy szobor vagy egy festmény, vagy amelyek az emberiség közösen kialakított jelrendszereiben, a nyelvekben öltenek testet. Valamivel nehezebb a válasz a saját anyagában fenn maradó alkotások esetében, mint egy dal vagy egy szimfónia, amelyek léte már nemcsak az alkotótól, hanem előadótól is függ, még akkor is, ha szinte maradéktalanul feljegyezhető. A legnagyobb nehézséggel a táncban embertestekben születnek és múlnak el, élednek újjá és tűnnek el ismét, mert sem anyagában, sem megjelenésében nincs két azonos embertest és nincs két azonos mozdulat-sorozat. És az egyéneken keresztül hagyományozódó mű már nem lesz ugyanaz a mű.

Századunk a sűrűsödő események százada és a halványuló emlékezéseké. Miközben újat keresünk, mindig visszanyúlunk a régihez. Ahogy közeledünk az évezred vége felé, úgy tekintünk mind kíváncsibb szemmel vissza arra, ami elmúlt, és kutatjuk azt, ami talán még megmaradt. Erre a legnagyobb szüksége a táncművészetnek van, ahol a mű pillanatnyi létét a test megmozdulása és a függöny legördülése határozza be. A múltnak ezeket a pillanatait kezdte meg századunk táncadata visszahívni, amikor például Pierre Lacotte tudományos alaposítással rekonstruálta a romantika néhány balettjét, amikor a koppenhágai táncutatói műhely a másfél százados Bournonville-hagyományokat éleszti fel, vagy amikor Ann Hutchinsonnak sikerült Nizsinszkij budapesti feljegyzései nyomán az *Egy faun délutánját* teljes hitelességgel rekonstruálnia. De gondolhatunk arra a nosztalgikusan visszaálmodott vagy éppen kihívóan egyéni módon újáteremtett számtalan *Gisellere*,

Hattyúk tavára, vagy *Diótörőre* is, amelyeknek elmúlása ellen ki így, ki úgy harcolt.

Századunk egyik legnagyobb táncforradalmára: *Isodora Duncan* táncainak, táncstílusának újjáélesztése vagy továbbfejlesztése szintén ebbe a részint művészi, részint tudományos feladatkörbe tartozik. Amint az önéletrajzi regénye és több film alapján ismeretes, *Isodora* saját műsorral nyilvános közönség elé első ízben Budapesten lépett, nevezetesen 1902-ben.

Magyarországi diadalútja hatalmas művészi sikereken és emberi kiábrándulásokon keresztül vezetett Stockholmtól Firenzéig, New Yorktól a Kaukázusig. Alexander Grosz magyar impresszárió fedezte fel a korábban csak előkelő magán salonokban táncoló fiatal lányt, akit egyaránt érdekeltek az ógörög vázarajzok, a reneszánsz korai mestereinek művei, a német filozófusok, akit Jászai Mari „kis táncpoétának” nevezett és Auguste Rodin, „a legnagyobb asszonyok” tartott, akit a világ valaha ismert”. Hazánk után *Isodora* Közép-Európában folytatta nagy sikerű turnéit, amelyeknek során

táncával és gyakran színpadi szónoklataiban is a természetes női szépséget és kötöttségektől mentes szabad táncot hirdette. Testvéreivel, Elizabeth-tel 1904-ben

Berlin-Grünwaldban olyan lányintézetet alapított, amelyben a szellemi képzés egyenrangú szerepet játszott a testneveléssel és a táncos képzéssel. Az ide válogatott 10 év körüli gyermeklányok közül kerültek ki *Isodora* művészetének későbbi folytatói (köztük Anna, Erica, Gretel, Irma, Lisa és Maria-Theresa), akiket Divoire francia tánc-történész „isadorable”-oknak (lefordíthatatlan szójáték szerint „imádnivalóknak”) nevezett azzal kapcsolatban, hogy művészi pályájukhoz *Isodora* a Duncan-név használatát megengedte nekik. 1921-ben *Isodora* Irmával együtt Lunacsarszkij segítségével hozta létre a moszkvai iskolát.

1930-tól Irma, Anna és Maria-Theresa az USA-ban folytatta a Duncan-technika laza körvonalakban meghatározott rendszerének tanítását. A californiai Duncan-család négy gyermeke közül még *Raymond*-ról kell

szólunk, aki — mint a görög művészet és életmód leghívebb követője — a század elején Párizsban alapított görög kolóniát, ahol a táncon kívül az ókor és a középkor számos kézműipari tevékenységét (rajzot, festést, neumákról való éneklést, kitionszövést és szabást, betűszedést és nyomtatást stb.) lehetett tanulni. Ide vetődött el dr. Dienes Valéria, és vett részt több alkalommal a munkákban, és itt kapott ihletet az emberi mozdulatok törvényszerűségeinek vizsgálatára. Budapestre visszatérve alapította meg a tizes években Orkesztikai Iskoláját.

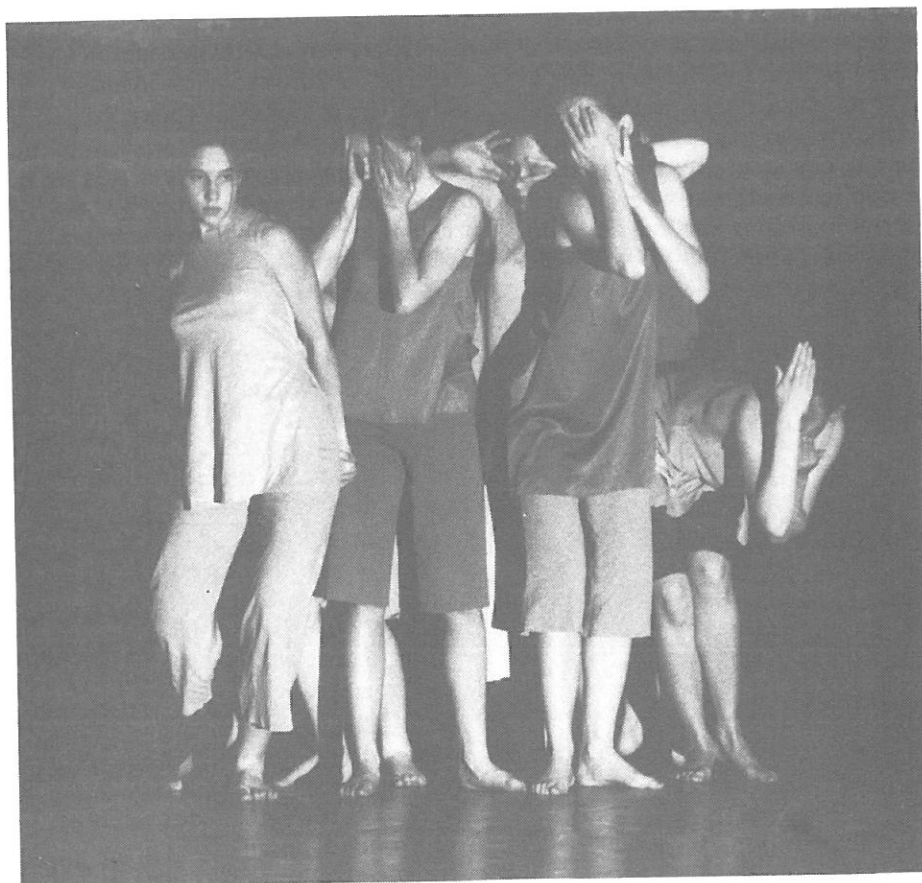
Mint ismeretes, Magyarországon a II. világháború után a modern tánc minden irányzatát (beleértve a mozdulatművészetet is) „kapitalista csökevénynek” kiáltották ki, és betiltották. Így ezek technikai és művészi értékeit csak lappangva (olykor más néven) lehetett továbbadni.

A magyarországi debütálás 90. évfordulója ezért olyan táncörtörténeti jelentőségű eseménynek számít, amelynek megünneplésére a Magyar Tánctudományi Társaság kezdeményezésével, a Fővárosi Önkormányzat támogatásával, a Táncforum rendezésében sikerült a nyugaton amúgyis reneszánszát élő Duncan-hagyomány több képviselőjét megnyerni. Mégpedig négy olyan csoportot, amelyek munkájában egyszersmind a Duncan-hagyományok területileg és időbelileg eltérő négy fázisa, illetve keresztmetszete tükröződik.

Az Emlékest műsorát a hagyományörzés szempontjából a legfiatalabb, s hozzá magyar csoport: az *Osztrigonác* Ágnes vezette *Orkesztika Egyesület csoportja* nyitotta meg. Raymond Duncan geometriai játékait idézte 15 perces kompozíciójuk, amely híven elevenítette fel a tizes évek

szabadtánc-stílusát, beleértve a *versmondás* expresszionisztikus megjelenítését, a Raymond-féle görög torna karskála-elemeit és néhány alapvető elmozdulásformát (az ún. ugró- és futó-szökkenéseket és egy-két alaplendületet). Itt a hagyományozási vonal közvetlenül Raymondtól és Isadorától indult, és dr. Dienes Valérián át (aki szerint Raymond volt az ész és Isadora a szív, Raymond a gondolat és Isadora a mozdulat), majd — a 40 éves „lappangási” időszakban — tanítványán, *Mirkovszky Márián* keresztül vezetett a mába, mikor is a nyolcvanas években kezdett újjáéledni.

Az orkesztikásokat *Barbara Kane* négy fős londoni tánc csoportja követte. Az 1985-ben alakult *Isadora Duncan Dance Group* töretlen Duncan-hagyományokkal rendelkező országból jött, és ennek megfelelően valóban „Isadora-hú” táncokkal tudott gyönyörködtetni. Kane a görög művészet fénykorát idéző tanagra-figurákkal indított, majd a nagy sikerű Chopin-mazurkákat hozta, végül Beethoven és Gluck zenéjére saját (80-as évekbeli) koreográfiáit mutatta be, amelyek szintén Isadora stílusában fogantak — miután amerikai tanulmányai mellett (az Elizabeth Duncan Iskola neveltjeként) Kane megismerkedett a közép-európai Duncan-stílussal is. (Meg kell jegyezni, hogy a művésznő nagy energiával és lendülettel szervezi az Isadora Duncan Retrospective néven ismert rendezvénysorozatot, amely jövő év elején egy moszkvai kiállítással és szemináriummal indul.) A műsor második felét *Eva Blazicková* prágai tincsoportja nyitotta meg *A napkelte* című kompozícióval. Az összebújt-fonódott kis „gyermektömb” egy-egy tagja egyéni

Napkelte
Eva Blazicková Egyesülete (Prága)
Fotó: MATHÉ

reményei és energiatöltései szerint pattant, lopakodott, szökelt a fény felé, de sosem hűtlenül a többihez. A másik szám valójában a „hosszú szőke hajak tánca” volt, igen ötletes és változatos alakzatokban és egyedi „hajkezeléssel”. Blazicková a Duncan-hagyományt Jarmaila Jerábková közvetítésével sajátította el, majd fejlesztette teljesen egyéni, modern és intellektuális kifejezőeszközzé. *Isadora* (Duncan) *Dance Group*-ja már a nyolcvanas évek eleje óta dolgozik és járja a világot élő példájaként annak, hogy ezen az úton az egyéni elképzeléseknek szinte kiapadhatatlan tárházához lehet eljutni.

A befejező részben az amerikai *Lori Belilove*, az *Isadora Duncan Foundation for Contemporary Dance* igazgatója mutatott be gondosan rekonstruált Isadora-táncokat. A

Duncan-hagyomány az USA-ban kapta a legszelebb mozgásteret, és itt talált a legtöbb követőre is. Belilove és társulata 1979 óta járja a világot a körülményekhez képest maximális hűségű rekonstrukciókkal. Hozzánk a kicsattanó fiatalossággal táncoló helyettesével, *Jennifer Sprowllal* jött el. Egyéniségének intenzitása, előadásának légkörteremtő hőfoka és egész lényének testi és lelki hasonlatossága mindahhoz, amit mi *Isadorának* ismerünk, meggyőző erővel elevenítette fel a nagy táncforradalmár egy-egy táncát. Ilyen volt pl. az *Ave Maria* (Schubert), az *Anyja és Forradalmár* (Szkryabin), de különösen az elmaradhatatlan sikerszám: *A gyönyörű kék Duna* (Johann Strauss), amelybe Isadora beletáncolta egész fiatalságának, első nagy szerelmének és sikereinek minden boldogságát.

Ezek után joggal kérdezhetjük: „Mit ér a mű, ha 90 éves?” Mégis azt hiszem, a válasz csak akkor lehet őszinte, ha úgy nézzük az ilyen alkotásokat, mintha mi is 90 évvel fiatalabbak volnánk. De lehetséges ez?

DIENES GEDEON

A Pötörke-együttes ajándéka

Csak Mátéről kapta a nevét Mátyusföld, az egykori magyar Felvidék déli része, a jelenlegi Dél-Szlovákia. Ősi, honfoglalás-kori magyar föld, ám egykoron gazdag néphagyományai-
ból, szokásai, táncából, archaikus dalaiból napjainkra bizony édeskeves maradt. A tatai Pötörke Táncegyüttes tehát a szó szoros értelmében a huszonnegyedik órában próbálja meg-
menteni, összegyűjteni azt, ami a 90-es évek elejére Mátyusföld folklórából megmaradt. A közelmúltban gyűjtőkörút keretében keresték fel Mátyusföld hagyományörző falvait: Martost, Madart, Hetényt és Bényt, hogy személyes tapasztalatszerzéssel és video-kamerával
mentsék, ami még egyáltalán menthető. E gyűjtőkörút „eredményét” azután be is mutatták Tatán, a Magyar Zoltán Művelődési
Központban. A rendezvényt Kálmán Attila művelődési államtitkár nyitotta meg, aki a ta-
vairól híres város szülőjét és mellékesen jelenleg is tatai országgyűlési képviselő.
Megnyitó beszédében hangsúlyozta a népi kultúra erkölcsi nevelő szerepét. Méltató szavai
után egymást követték a szlovákiai magyar vendégek: a mátyusföldi hagyományörző tánc-
sok, énekesek, zenészek bemutatói. A híres-neves kurta szoknyás bényiek és kéméndiek (két
ősi, középkori településük az egykori történelmi Esztergom vármegye területén, Párkány-
tól északra található); a madari táncosok tarka-barka viseletben, archaikus és újabb kori
táncokkal. A Komárom és a sörgyáráról híres Ógyalla között fekvő Martos község elsősor-
ban leány-táncairól, karikázóiról ismert a néptáncegyüttesek körében. Hagományörzőik e
messzi földön ismert táncokból adtak ízelítőt.
A Párkány és Komárom közötti országút mentén fekvő Hetény és a közeli Marcelháza pa-
rasztáncaosai után, befejezésül, a tardoskeddi táncokat — eredeti adatközlő hiányában — a
rendező Pötörke Táncegyüttes tagjai rekonstruálták, és poszsonyi, valamint komáromi kollé-
gák közreműködésével mutatták be.
A befejező gyertyás lakodalmi táncot már valamennyi szereplő együtt ropta a közönség vas-
tapsának, valamint a kísérőzenekar: a poszsonyi Csiboló Együttes zenéjének ütemére.
Számunkra élmény, a jelenlévők öröme a martosi, bényi, madari nénikék, a hetényi, mar-
celházi bácsikák tiszta hangja, egyenes tartása, a szemükből áradó üzenet. *Élni csak így érde-
mes: a hagyományok megőrzésével, az ősök tiszteletével, szerénységben, szeretetben, tisztas
munkában megőszülve...*

DEZSŐ LÁSZLÓ

Néptánctáncverseny a híder

A Mária Valéria híd pillérei magányosan árválkodnak immáron közel öt évtizede Eszter-
gom és Párkány között, miután a németek még 1944-ben felrobbantották.
Negyvennégy év nem volt elegendő ahhoz, hogy a két „baráti” ország vezető meggyezze-
nek a létfontosságú híd rekonstrukciójának kivitelezésében.
De immár második éve, Valéria nap idejéig a két egymástól elszakított város kulturális
szervezetei rendezvényeket tartanak a híderítés jegyében. Az idén, április utolsó hétvégéjén
Párkányban, a művelődési házban rendezték meg az első országos szlovákiai magyar szolótán-
cos versenyt, néptánctáncversenyt.
A kétfordulós verseny első fordulójában a kötelező „anyagot”: gömöri és mátyusföldi tán-
cokat mutatta be a 13 induló versenyző, majd a szabadon választott versenyprogramok kö-
vetkeztek. Végül a legmagasabb pontszámot a szakmai zsűritől a Héglí Dusán-Horkai Ka-
talin poszsonyi, valamint az Ólvoezeki Árpád-Bukovszki Beáta komáromi páros kapta. Héglí
Dusán elnyerte a közönségdíjat is. A rendezvényt egyébként több magyarországi, illetve
szlovákiai kulturális egyesület, illetve szerkesztőség, vállalat szponzorálta; főrendezője Rich-
tarsik Mihály, a poszsonyi Szóttas Néptáncegyüttes vezetője volt.
A versenyt a párkányi Kisbajtár Együttes nagyszerű műsora követte, majd hajnalig tartó
táncház zárta.

— dezső —

Ördögtánc

A magyar gyermektánc-mozgalom jelentős állomása lett május 2-a. Két markáns személyi-
ség: Foltin Jolán és Szabadi Mihály gyermektánc-koreográfiáit vitte ismételt sikerre a „Bi-
hari”, s mellette négy vidéki együttes. A budapesti, győri, litéri, martonvásári és szekszárdi
gyerekek átélte tolmácsolásában, meghitt és humoros pillanatokon át, játék és tánc szerves
egysége válott meg a színpadon. Örömmel nyugtáztuk, hogy másfél évtized kiemelkedő
koreográfiái (amelyek közül néhány, például a Szállj elő zöldág... és a Babázás Foltin), vagy
a Tücsöklakodalmat és az Ördögtánc (Szabadi) már szinte „klasszikussá vált”), generációk vál-
tásával is repertoárban maradhettek. Mindez az együttesvezetők (Newirth Annamária, illet-
ve Ney Tamás, Ertl Mária, Salamon Erzsébet és Kapási Júlia) nem kis érdeme.
A tizenhat műsorszámot ismertető szórólap — tervezője dicséretére legyen mondva —
ugyancsak az eseményhez illő hangulatot tükrözött. Nem csoda, hogy a közönség is jóleső
érzettel távozhatott a gazdag műsor s a sok kis előadói tehetség láttán.

KESZLER MÁRIA

Az ELECTRIC BOOGIE GYŐZTESEI:

- I. Kollár István—Magyarország
- II. Fülöp Szilárd—Magyarország
- III. Arnaldo Zanna—Olaszország

A dunaujvárosi Munkásművelődési Központ által szervezett és rendezett kétnapos táncos
rendevő előtt senki sem gondolta volna,
hogy kontinensünk legjobbjai az IDO (Inter-
national Dance Organization) történe-
tének legnagyobb szabású versenyén vesz-
nek részt.

Április 24—25-én vibrált a levegő, lüktetett
a Dunaferr Sportszarnok 13 ország közel
600 táncosának versenyprogramjától. A dup-
laszaltókat, változatos akrobatikus elemeket
sorjázó discotáncosokat, az ötvenes évek óta
népszerű boogie woogie párokat, a „helikopte-
rező” breakeseket, a marionettként mozgó
electric boogie-sokat, a szemet gyönyörködté-
ző show-produkciókat, a látványos csoportok
bemutatóit a közönség szünni nem akaró
tapsa kísérte.

Az éljenzésből egyformán jutott a korábbi
világ- és Európa-bajnok Barbara Formáció-
nak, a bravúros olasz és német versenyzők-
nek. A hazai kedvencek: Steeve (Kollár Ist-
ván), a Bondor—Molnár-páros, a Flash, a Rit-
mus, az Arabesque-formáció, valamint Bocz
Jenő fantasztikus magyar breakesei is óriási
ovációban részesültek.

A közönségnek szinte lélegzétvételnymi ideje
sem volt. A színpad állandóan, még a szünet-
ekben is nyújtott valami különlegeset, érde-
keset. A versenyprogramok közötti divatbe-
mutató, néptánc, majoretta, német gárdatánc,
stb. csoportjainak és nem utolsó sorban a
sztepp világbajnokának: Bóbis Lászlónak a be-

mutatója nem engedte ülőhelyéről felállni a
nézőt.
Mindez két napig tartott. Versenyzőket-fel-
készítőket egyaránt kábítószereként kibillent-
ve a valóságból, és feledtetve még a „szak-
ma részéről” történő el nem ismertséget is!
A verseny elmúltával azonban ismét itt a va-
lóság. Európa legjobbjai között áltak a dobo-
gó tetején saját beakeseink, electric boogie-sa-
ink — az utóbbi két évben elért eredményei-
ket gyarapítva. Nem várta, nem is várja sen-
ki a hozsannázást, de úgy gondolom, annyi
elismerést mégis csak érdemelnének ők, —
akik Magyarország tánc kultúrájának hírne-
vét eredményeik által öregbítik —, hogy a tö-
megkommunikáció segítségével megismerje
őket az olvasó, a tévénéző, a rádióhallgató.
Nincs minden nap részünk abban az elisme-
résben, hogy „Európa táncol” hazánk színpa-
dán. Tudta ezt több napilap, a Magyar
Televízió, a Magyar Rádió illetéke is,
mert értesítettük őket az eseményről. A ko-
rábbi eredmények alapján vártuk a magyar
sikereket is, s ezt ugyancsak jeleztük feléjük.
Részükről mégis maradt az érdektelenség.
Tudósításra csak a Kurír, a Fejér megyei és
a helyi lapok vállalkoztak. A televíziós köz-
vetítés anyagi okok miatt elmaradt, miután a
nemzetközi verseny rendezője nem tudta ki-
fizetni a közvetítésért kért összeget! A kír-
tesített lapok pedig valószínűleg nem tartot-
ták publicitásra méltónak Európát legjobb
táncosainak találkozóját. Ennyit az el- és el
nem ismertségről!

Az Arabesque majorettejei
Fotók: LÁZÁR ZSOLT

Európa tánca Dunaújvárosban

Nem tudom, mit hoz a jövő e vonatkozás-
ban; azt viszont igen: hogy magyar tánc-
sok 1992 őszén is részt vesznek világverse-
nyeken, ahol minden bizonnyal magyar si-
kereket is születnek (s még jobban megköze-
líthetjük talán a világranglistán vezető Olasz-
országot, amellyel szemben csak 7 pont a
különbség.) Továbbá, hogy az 1991—92-es
rendezés színvonala, valamint a magyar ver-
senyzők eredménye alapján az 1993-as világ-
bajnokság rendezője Magyarország lesz!

A legjobbak:

A Tánc Európa-bajnokság több mint ötszáz
indulója közül az egyes kategóriákban a kö-
vetkező versenyzők, illetve csoport kerül-
tek az élre:

DISCO:

1. Christophe Mounoud (Svájc)
2. Massimiliano Casale (Olaszország)
3. Katja Törmälä (Finnország)

BREAK:

1. Nagy Zsolt (Magyarország)
2. Szomorú Gábor (Magyarország)
3. Filkóházi Zoltán (Magyarország)

BOOGIE-WOOGIE:

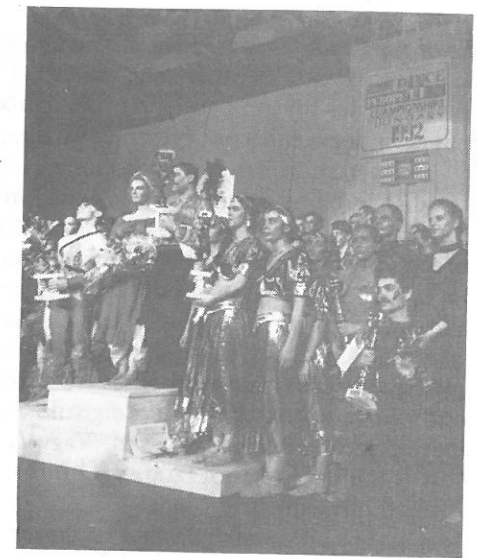
1. Angelo Rensi—Carmen Nanni (Olasz-
ország)
2. Christian Worschek—Marion Hintereder
(Németország)
3. Marco Todt—Roswitha Reske (Német-
ország)

ELECTRIC BOOGIE:

1. Kollár István (Magyarország)
2. Fülöp Szilárd (Magyarország)
3. Arnaldo Zanna (Olaszország)

SHOW-TÁNC:

1. Vittorio Mascio-Dempesse Garcia (Olasz-
ország)

A SHOW-FORMÁCIÓ GYŐZTESEI:

- I. Barbara—Németország
- II. Vrska—Szlovénia
- III. Lifeline—Németország
- IV. Flash—Magyarország

2. Molnár József—Bondor István (Magyar-
ország)
3. Sinisa Bukinac—Kristina Pojbic (Szlové-
nia)

SHOW-FORMÁCIÓ:

1. Barbara Formation (Németország)
2. Urska (Szlovénia)
3. Lifeline (Németország)
4. Flash (Magyarország)

SZÁNTÓ PÉTER

Barisnyikov és Béjart új szerepben?

Mihail Barisnyikov és nemrég verbuvált együttese: a „White Oak Dance Project” (Fehér tölgy táncterv) a párizsi Theatre des Champs-Élysées-ben lépett föl először Európában. Barisnyikov negyvenhárom évesen abbahagyta a klasszikus táncot, ami persze három térdoperáció után nem csoda. Már korábban is bele-belevágott a dzsesszbe, modern táncba (pl. a Graham Együttesnél és másutt) de szerencsére nem mint koreográfus mutatkozott be, tanulván első kísérletének bukásából. Sőt, ellentétben nagyszerű kollégájával, Nurejevvel, ő mint egykori klasszikus táncos sem járhatja le magát. Valami újat, mást talált ki, s lehet, hogy ötlete be is válik. Együttese tizenöt táncosból áll és elősorban a mai amerikai poszt-modern koreográfusokkal dolgozik. Azok közül is a legtehetségesebbel, Mark Morris-szal. Vagy Lar Lubovitch-csal. Most is mind a ketten igazolták jól megalapozott és egyre növekvő hírnevüket.

Morris „Egy tó” című balettje Haydn-zenére igazán eredeti: rendkívüli muzikalitással, szédítően gyors mozgásvilággal nagyon izgalmas darabnak bizonyult. A táncosok — Barisnyikovval együtt — nagy élvezettel veszik a tempót, lubickolnak a klasszikus s a modern ránk szokatlan ötvetében. Lubovitch duettje, Mozart zenéjére egy férfi-pas de deux Barisnyikovval és George Gardner-rel; előnyösen mutatja mindkettőjük erős egyéniségét, mindenféle homoerotikus beleézés nélkül (amely oly szokványos, és oly könnyű csapda lehetett volna). Kettősük helyett megrendítően szép pózok, emelések, dőlések káprázata.

„A tíz javaslat” című Morris-mű egy — Alexander Cserepnyin bagatellejére készült — szóló, és szintén az új Barisnyikov testére szabott. Egy szék az egyetlen kellék és egy rózsaszínű lamé pizsama a kosztüm. Szellemesen önironizáló és

játékos, ahogy Barisnyikov kihasználja a néha Izadorát idéző tánc- és zenei víziókat.

Az estet egy világpremier zárta: a „Punc és Judy”, amely a bábok világából merítette mozdulatvilágát. Punc angolul pofont, csattanó ütést jelent. A konstruáló David Gordon Punc és Judy, azaz a férfi és nő örök harcát mutatja be, kiváló helyzet- és jellemkomikumokkal teletűzdelve, amelyeket Barisnyikov szemmel láthatóan élvezett, és ki is használt. A balett az amerikai rajzfilm-zenék kíséretével rengeteg alkalmat ad a bohóckodásra, bocsánat a kifejezésért, seggreverősdiere, ami itt lényeges. A karakterek: az ördög, a bohóc, a kutya magukért beszélnek. A közönség hangosan ünnepelte, bravózta az együttest, s hogy itt-ott erőteljes buuukat is lehetett hallani, ez Párizsban már megszokott.

És végül még egy csemege, hogy Maurice Béjart is „megújul”. Felosztatja nagyszerű együttesét és szintén tizenöt táncosból, s hozzá egy iskolából új együttest formál. Az iskola Rudra-Béjart-Lausanne néven fog működni a jövőben. Intim balettek és a megszokottakhoz képest még kísérletezőbb művek koreografálása lesz a célja, ami viszont sajnos azt jelenti, hogy nincs tovább „nagy balett-revű”, Béjart szavaival élve: „vége a Sacre-nak, az „1789 és” című történelmi balett-kaleidoszkópnak, a Bolerónak, a Leningrádi Szuveniroknak. Vagyis — legalábbis egy időre — el lehet felejteni a híres Béjart-repertoárt.

Mellesleg Rudra az indiai mitológia egyik fontos alakja. Hangzásában a „Mudrára” rimel. S ha olyan eredményes is lesz, mint a béjarti Mudra-iskola, akkor azért nincs nagy baj...

HÉZSÓ ISTVÁN

Petőfi Svédországban

Május 26—31 között a Stockholmi Nemzetközi Néptáncfesztiválon szerepelt a Honvéd Együttes. Nem voltunk itt ismeretlenek, hiszen tavaly januárban egyhetes vendégfellépésünkön sok rajongót szereztünk. A világhírű koreográfusnő: Birgit Cullberg is jelen volt, és dicsérően nyilatkozott az együttesről, a darabokról, az előadásról. Akkor az Utolsó leltárt, a Forrószegieket és a Magyar Electrát mutattuk be, idén a két néptánc-fejezet (Tündérbert, Néptáncsvit) után a két vígjátékkal (Kocsonya Mihály házassága, A helység kalapácsa) szórakoztattuk az érdeklődőket.

Délelőtt és délután sorra felléptek a meghívott amatőr együttesek: a házigazda Vikingek mellett finn, cseh és amerikai táncosok. Estéknél pedig mi voltunk az egész napos táncprogram záróeseménye. Műsoraink nagyon tetszettek és szép sikert arattak. Egy pantomimszínésznő, akinek állandó gyermekműsora van a svéd televízióban, azt mondta: „Nem tudom, ki volt Petőfi, a sztorit sem ismerem, mégis éreztem és értettem, hogy mit adtok elő!”

A vendéglátók mindent ragyogóan megszervezték. A Város-

házán állófogadást adtak a résztvevők tiszteletére, majd körbevezettek bennünket többek között azon a híres termen, ahol a Nobel-díj átadását követően a bálakat szokták tartani. Délelőtt és estéknél táncházat rendeztek, ahol egy-egy alkalommal valamennyi együttes bemutathatta és taníthatta táncait.

Meglepődésünkre rendszeresen járnak ide svéd fiatalok és öregek, hogy saját egyszerű, de kedves forgótáncukat gyakorolgassák. A szervezők csupán egy valamit nem tudtak elintézni. Azt, hogy helyi viszonyok szerint „normális” időjárás, azaz májusi, esős 10—12 °C-os hőmérséklet legyen. Mivel pedig 100 éve nem mértek olyan (22—27 fokok) meleget, mint a fesztivál ideje alatt, a négynapos országos ünnepen a városlakók többsége a vízpartokra ment és csak a legmegszállottabb táncrajongók töltötték idejüket a 800 fős színházban. Hiába! Művészet ide vagy oda, a zord északon a jóidő komoly konkurencia...

TRUPPEL MARIANN

A peresztrojka és a balett II. rész

Mit hozott a peresztrojka a balettben? Kövessük a balett-kedvelő nézőt az új együttesek moszkvai bemutatkozásainak hosszú sorában. Vajon milyen képet kapunk?

Odesszában például nemrég volt egy szilárd balettegyüttes, amelyet Viktor Szmirnov-Golovanov vezetett. Józanul hatottak nyilatkozatai arról, hogy a színházügyet át kell alakítani, hogy el kell búcsúzni az operabalett-óriás ormótlan szerkezetétől. Megszabadult és elbúcsúzott Odesszától, szervezett magának egy csoportot (magával vive majdnem az összes odesszai magántáncost), külföldi vendégzereplésekre szerződött. És... bemutatta a moszkvaiaknak saját újszülöttjét. A családias óriási volt: a megkurtított Don Quijote csupán a koreográfus (a Bolsoj egykori szólistája) merészségével lepte meg a nézőket abban a színházban, ahol hosszú évtizedeken át Alexander Gorszkij nagyszerű alkotása élt a legkülönbözőbb balettcsillagok ugyancsak egyéni, de ettől még nagyszerű előadásában.

Szmirnov-Golovanov új csoportjában, a „Moszkvai Városi Balettben” nem volt helye a régi Don Quijotének, egyszerűen azért, mert nem volt hozzá megfelelő előadói gárdája. Viszont az odesszai szólisták, Szergej Gorbacsev és Szergej Blonszkij, akik valamikor tisztán mutatkoztak be az új koreodráma stílusában, itt Bazil és Espada szerepeiben bánatos közönségességükkel tűntek ki. És ma bármennyire szentségtörésnek hangzik is, de eszünkbe jutottak a pangás illem-tudó évei, amikor minden egyes bemutató előtt a színházakat bizony megre-megtették a Művelődési Minisztériumból érkező vendégek, vigyázzván arra, nehogy valamilyen közönséges látvány kerüljön a nézők szeme elé. Ma viszont szabadság van: a bizottságokat megszüntették, és az új társulatokban nincsenek művészeti tanácsok. Így kerülhetnek a színpadra az ilyen „korszerű” Don Quijoteok azzal a hátsó gondolattal, hogy majd csak lesz sikerük Dél-Korea vagy Izrael kevésbé tapasztalt közönsége előtt.

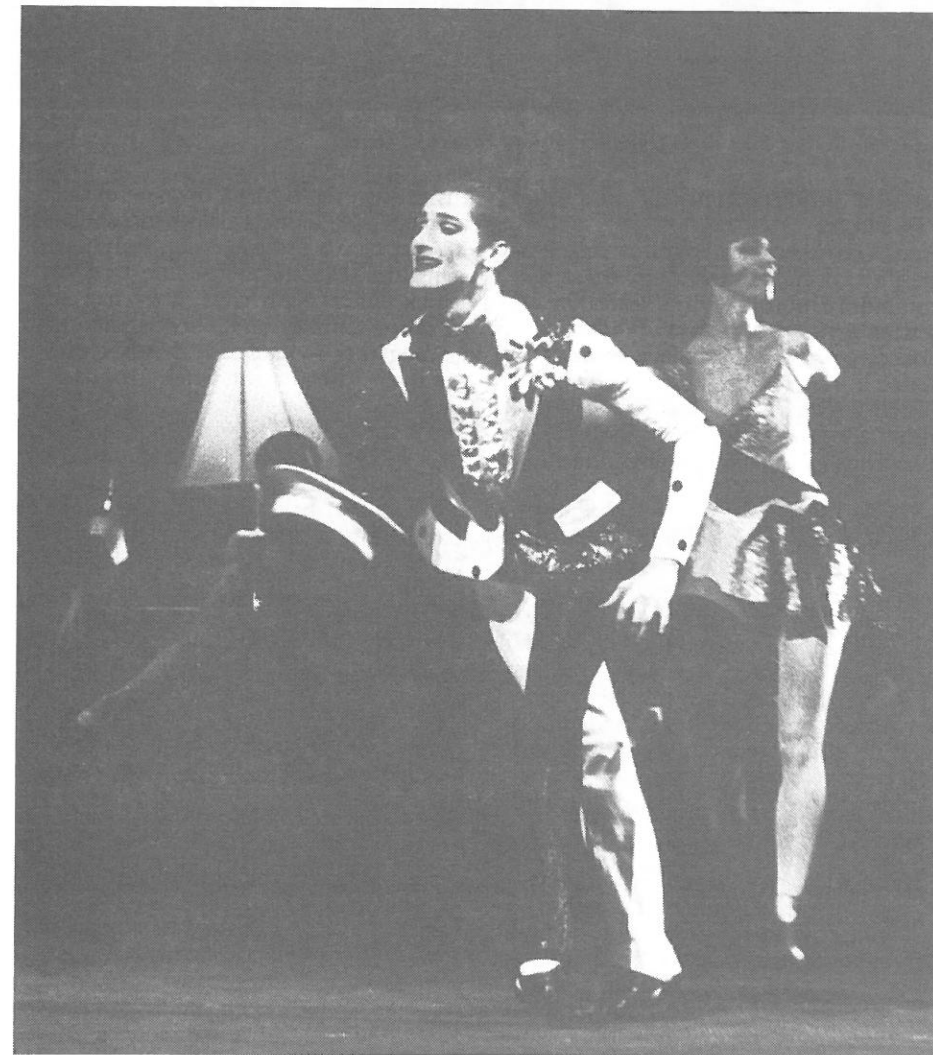
A Moszkvai Koreográfiai Főiskola ismert pedagógusa, egy sereg kitűnő táncos tanára, Alekszandr Prokofjev is kollégáihoz hasonlóan járt el. A tanári pályán remekelt, de mint a „Koreográfia Klasszikusai” nevű új balettegyüttes szervezője, teljesen kudarcot vallott. Hogyan is juthatott eszébe ennek a szigorú mester-

nek, hogy az elbátortalanodott nézők elé egy felújított Bajadert vigyen, végső-kig lerövidítve Petipa eredetijét, valamint a közismert „Arnyak táncát”?... Vajon ez is a balett-peresztrojka gyermeke? Meglehet, mert ahogy a többiek, ez is mohón indult a tengeren túli vidékekre.

Vannak azonban másfajta kollektívák is, amelyek másként akarnak eredetiek lenni. Jelszavuk: „Csak saját alkotásokat, lehetőleg kis formátumban és minimális alakisággal!” E fiatal kamaracsoportok között megemlítendő a „Moszkvai Művészbalett” Jurij Puzakov vezetésével, Vakil Uszmanov koreográfiai színháza, Viktor Harcsenko „Szabad balettje”, Viktor Skilko „Moszkvai Kortársbalettszínháza”. És ezzel tudatosan korlátoztuk a felsorolást a moszkvai együttesekre, mert országszerte számuk határtalan (!). A felsorolt színházak mind-

egyikének megvan a maga akció-programja, amely kiadványaik ismertetőjében olvasható, de sajnos, a színpadi alkotásokban nem látható.

Az elsőként említett Jurij Puzakov a maga idején a Moszkvai Zenés Színházban táncolt és most is igyekszik annak hagyományait folytatni — vagyis biztosítani a mondanivaló realiztikus érthetőségét, a táncosokba pedig a színészi alapokat. Ezek nemes célok! Annál is inkább, mert Vladimir Burmejszter és Alekszej Csicsinadze koreográfusi visszavonulásával ez a második fővárosi balettszínház elvesztette önálló arculatát. De Puzakovnak is alig-alig sikerült az elvesztettek iránti nosztalgiát feleleszteni. Hiába készültek alkotásai kortárs zeneszerzők műveire, ráadásul hivatásos szinten, pontosan és ízlésesen fogalmazva, a társulattól jelenleg hiányzik a színészi egyéniségek nagyszerűsége, akik

Grigorovics—Sosztakovics: Aranykor
Vlagyimir Gyerevjancko
Fotó: Moszkvai Nagyszínház archívuma

A májusfa-állítástól a pünkösdi kitáncolásig

„A tavasznak, májusnak s a május havára eső pünkösdeknek... kapcsolata Európa éghajlati viszonyai között a termékenységgel, a zöldággal (májusfával), a rózsával, a násszal, az ifjú jegyespárral annyira nyilvánvaló, hogy bátran allegóriának is nevezhetjük. E kellemes, szívdertő időszak tánccal, énekkel, sportszerű versenyekkel való ünneplése olyan emberi megnyilvánulás, melynek lelki alapjai közérthetőek; itt tehát méltán utalhatunk a sokszoros megújulás, a „revival” jelenségére. A május és a szerelem kapcsolata ősidők óta lírai közhely. Ugyanígy az európai dramatikus szokásokban számtalan megszemélyesítést találunk: tavaszi jegyespárokat, májuskirályt és királynőt, májusgrófnőt és grófnőt, pünkösdi királyt és királynét, továbbá a megszemélyesítéseken kívül is rengeteg más, virágokkal, zöld ággal kapcsolatos szokáselemt. Sok szexuális-erotikus vonatkozása is van az ünnepkörnek...

Május havában ünnepelték Maja istennőt... Időszámításunk II. századában Venus és Dionysos ünnepe; a IV. században lóversenyekkel kapcsolatos...

Másrészt a május 1-e néhány európai népnél egyideig évkezdő nap is volt (például a kelták időszámításában az V. században), s így évkezdő szokások is kapcsolódhatnak hozzá. Mindezeknek az emléke a keresztény pünkösdi ünnepkörrel úgy összefonódott, hogy szétválasztásuk alig lehetséges...” (Dömötör Tekla: Naptári ünnepek — népi színjátszás)

A húsvétkor elkezdett, termékenységre utaló szokások hazánkban is májusban, a „májfa”-állításban folytatódnak. Mert mi más lehetne a lány kapuja mellé állított, alig kilombosodott, feldíszített fa, mint célzás az eljövendő „gyümölcsstermesre.” Tavasz lévén, a gyümölcsöt nem előlegezték meg a fának szalagokkal, kendőkkel, üvegborral, pereccel, cukorfélékkel, orgonával helyettesítve azt. A „májfát” május 1-re, de inkább május első vasárnapjára virradóra állították a legények a lányok háza elé, vagy tűzték az orgona, vagy más ülő faágait a lány kapufélfájára. Amelyik lány semmit nem kapott, az bizony szégyelte magát. A májfa-állítás pünkösdi vasárnapjáig folytatódott, helyi szokás szerint, és nemcsak a legkedvesebb lány udvarára, vagy háza előtt.

Szokás volt a templom elé, az iskolaudvarra, a pap, a tanító, a jegyző háza elé is májufát állítani. (A „szocialista faluban” pedig a Tanácsháza, az MDP-pártház s a párttitkár is kapott. Így „haladt a korrall” a parasztság...)

A kiválasztott lány májfája

Ha valaki egy legénybandából már komolyan udvarolt egy lánynak, társai

val kivágott egy 4–5 méteres nyárfát az uraság, (állami gazdaság, vagy tsz), erdőjéből s ha nehéz volt, kocsival bevitték a lány háza elé. Ott nagy titokban leásták, közben nem is sejtették, hogy a lány a függöny mögül lesi — vajon az állítja-e neki a fát, akitől várja. Feldíszítették, gyakran értékes tárgyakkal is: Az ilyen ajándék papucs, kötény, kendő, stb. már eljegyzésfelének számított (például Miskén — Bács-Kiskun megyében).

Lopják a májfat

Volt olyan vidék, például a Hajdú megyei Nádudvar, ahol nem titokban jártak a legények, hanem zenekarral, és éjjeli zenét is adtak a lánynak. Aki, ha szívesen fogadta a zenét, három szál gyufát gyűjtött. Mert ha csak kettőt, akkor a legényt kigúnyolták a barátai, mint a Szabolcs-Szatmár megyei Nagydobosban. A zenével járó legényeket azután a gazda behívta egy pohár borra, s táncol-

Pünkösdlő, 1941 (Doroszló, Bácska)
Fotó: MANGA JÁNOS

Szigalova—Snitke: Pikk dáma (Független társulat) Fotó: KULIKOVA

nélkül a „Művészballetnek” nincs meg a sava-borsa. Vakil Uszmanov koreográfus eléggé ismert a szakmában, mint egy egész sor miniatúra alkotója: gyümölcsözően működött együtt a Moszkvai Főiskolával, amikor a végzősök számára koncertszámokat koreografált. A saját színházában most megismétli mindazt, amit eddig alkotott, de jelentős új opuszokat nem mutatott be. Itt is meg kell azonban jegyezni, hogy válogatott kis társulatát, amely a középázsiai főiskolákból való fiatal táncosokból áll, főleg a táncos forma csiszolatlansága, a szigorú akadémizmus hiánya jellemzi. És ezért lett a (Mozart zenéjére komponált) Német táncok holdfényben című műve csupán kísérlet a XVIII. század stilizálására. Az ilyen stilizálás finomságait csak magasan képzett táncosok képesek megvalósítani, de ez a koreográfusnak és gardájának még nem sikerült. Mindezek ellenére felhívjuk a figyelmet két újszerű moszkvai együttesre. Az egyik a Veronika Szmirnova vezetése alatt álló „Szem” (vagyis Hét) nevű táncszínház Az út kezdete című produkciójával. Egy pompás kiállítású broszúrában sok értelmetlenséget olvashatunk valami mágikus dologról, asztrológiáról, idézeteket magának Veronika Szmirnovának verseiből, aki mint koreográ-

fus és főszereplő maga olvassa fel őket a színpadon, a deklamálást mozdulatokkal kapcsolva össze. „A tél, Bolyongás, Fájdalom, Meditáció” — íme az egyes képek címei. Nem vitás, hogy egyszerű dolog, amikor az ember személyisége meg akar nyilatkozni mások előtt. Az ilyen jellegű színháznak azonban csak az otthoni zenélés mellett, közeli hozzátartozók szűk körében van helye. Ilyen helyzetben a művésznő szeszélyes igényessége helyénvaló lehet. A szenvedő moszkvai balett-kedvelők számára azonban ez a látvány nem nyújtott mást, mint unalmas értelmetlenséget. És a sötét, hideg utcákon hazafelé menve az emberek megint csak azt kérdezték maguktól, hogy „Kinek kellene az ilyen előadások?”

De itt van egy moszkvai plakát, amelyen a mindenki által kedvelt, legendás táncos, Mihail Lavrovskij neve ragyog, aki mint tehetséges koreográfus méltónak mutatkozott apja, Leonid Lavrovskij életművének folytatására. A soron következő „kereskedelmi” társulat, a „Polgári csoport” nevű színházi stúdió elő is adta Mihail Lavrovskij Királyi kőzetátalakítás című balettjét Valerij Kikta zenéjére. A balett alapeszméje egy evangéliumi téma feldolgozása: Jézus élete, harca és kínhalála. Ez a téma a mai színházban különösen „repertoársze-

rű”, mert mostanában gyakran, szívesen és különböző módon dolgozzák fel. Lavrovskijtól valami valóban különlegeset vártunk. De mit kaptunk? Evangéliumi szüzsék illusztrált freskóit néhány érdekes táncos töredékkel. Krisztus szerepe egy kicsit moralizálónak és szoborszerűnek bizonyult; igaz, hogy maga az előadó sem volt szakmailag egyértelműen meggyőző. A sátán szerepére viszont a koreográfus olyan valóban virtuóz táncost szerződtetett, mint Vladimir Kirillov, és számára bonyolult entrée-t és variációkat alkotott. A balett főszereplője így nem Krisztus lett, hanem ellenpólusa...

Szomorú dolog ez, de jellemző is. Vajon az életben is csak a sátáni diadalra vagyunk méltók? És mindjárt felmerül a kérdés, hogy azért kellett ezt a művet megalkotni, hogy Jézus diadalára emlékeztessen, s hogy a bibliai témákat szemléletesen mutassa be? Szerintünk ma ez kevés mind a nézőnek, mind pedig az olyan formátumú művésznak, mint Lavrovskij. Érzésünk szerint itt inkább megint „peresztrojka” baletttről van szó: a Bolsoj nagyszerű mesteréhez méltatlan, elhamarkodott, „divatos” vállalkozásról.

GALINA CSELOMBITYKO
(folytatjuk)
(Dienes Gedeon fordítása)

tak is egyet. Ilyenkor történt meg az, hogy míg bent táncoltak, addig egy másik banda (vagy egy másik legény) *ellopta a fát*. Persze csak a kisebbeket. A díszeket szétszórta az utcán, s napraforgó kórót tett a helyébe. Az ilyen esetekből aztán nagy verekedés is lett. Ezt elkerülendő az „igazi” legény hajnalig kukszolt a fa alatt, hogy el ne lopják a májfára rakott szerelmi vallomását (Szabolcs-Szatmár megye).

Sok olyan falu volt országsszerte (*Pusztafalu, Dunavecse, Nyírtelek* stb.), ahol a legény felállította ugyan a fát, de a lány díszítette fel, vagy az ablakon ő adogatta ki a legénynek a díszítésre valót.

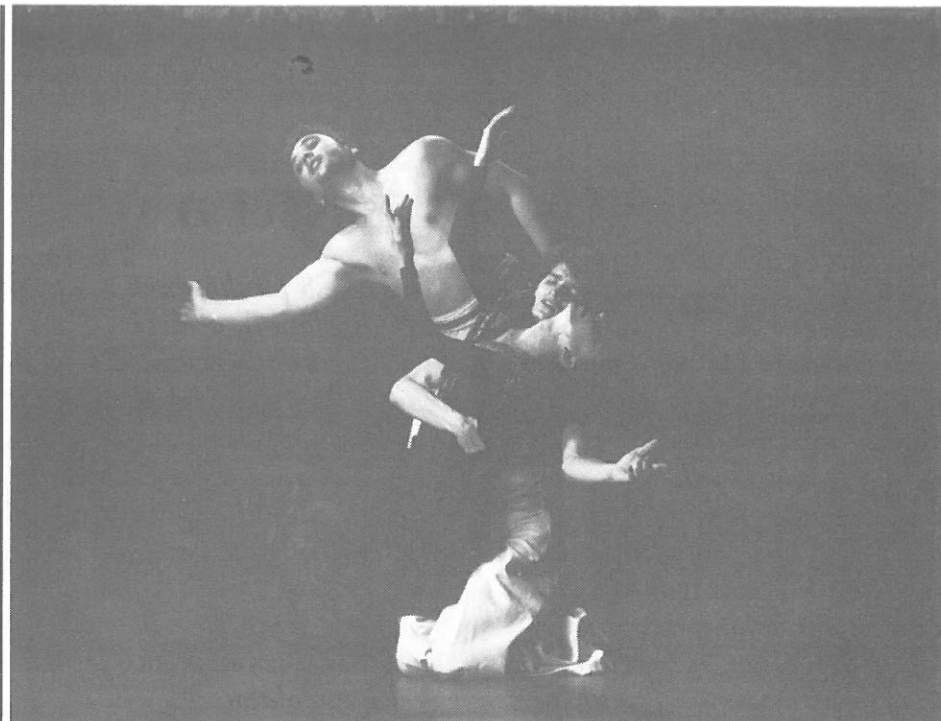
Csúf májfa

Ilyen is volt. A megsértett vagy érzelmeiben megértésre nem talált legény „csúfot” állított a lánynak. Egy póznára mindenféle rongyot, döglött csirkét, libát, csalánt, szalmát, nádcsóvát, kukoricacsutkát kötött, s ezt tűzte a lány kapufélfájára, vagy éppen krisztustövis ágat. *Pázmádon* (Fejér megye) a vénlánynak a kémény mellé tűzték a csúfot: onnan vegye le, ha tudja! Volt, ahol leszerelték a kiskaput, s három házzal arrébb vitték, vagy magukhúzták ekével felszántották az udvart, s kukoricakóróval „vetették be”. Az sem volt ritka dolog, hogy szétszedték a szekereket, s a csűr tetején szerelték össze. Csak azt tudnám, hogy ezeknél a házaknál hol volt ilyenkor a kutya? Vagy tán ismerős volt a legény? S egy darab kolbászt a ház őrzője szemet húnyt a csíny felett? Talán hálásan meg is nyalta a kártevő kezét? Egyszóval már a kutyában se bízhat meg az ember...? Az ilyen csúfot persze reggel rögtön leszedték, de a rendes májfa egész Pünkösdig állhatott, a kitáncolásig.

Májfa-döntés: kitáncolás

Többnyire Pünkösöd másodnapja volt a döntés, más szóval a kitáncolás ideje. A banda muzsikált, amíg kidöntötték a fát, s a díszeket leszedték róla. Ha borosüveg is volt rajta, azt megitták, s a fa helyét táncdal dörgölték simára. A gazda borral vendégelte meg a legényeket. A májfából pedig kapa-, ásonyelet faragott; ha nagyobb volt, akkor vályút. (Ezért örült az apa, ha szép nagy fát kapott a lánya, mert ezt a „szerelmi vallomást” hasznosítani is tudta.) A kocsmaudvaron vagy a játszóhelyen felállított fát a legények lányok *együtt döntötték ki. Körcsárdást jártak a fa körül*, s miután kidöntötték, leszedték róla a díszeket. Ki-ki a maga szalagját, kendőjét, s *azután folyt a tánc estig vagy még tovább is.*

VADASI TIBOR

Eckhart mester prédikációi — olvasom a június 1-től induló Közjáték címűt a Rádió- és televízióújságban. *Eletjel* — gondolom, mihelyt a következő sorhoz érek: *Markó Iván koreográfiájára.*

Markó tehát újra itthon dolgozik. Önmaga és három táncosa: *Maria Grazia Nicosia* (az olasz primabalerina), *Szabó Elemér* (A Győri Balett egyik alapítótagja) s *Martin István* (a Győri Balett volt táncosa) számára a Royal Stúdió (*Jókai Lóránt* felelős szerkesztő, *Katona Zsuzsa* szerkesztő, s a producer: *Arvai Jolán*) felkérésre hét különböző táncszámot komponált... Ettől kezdve felpereg az idő, (hogy az „anyag” lapzárta után is bekerülhessen a júniusi számba!) Még a sugárzás előtti héten megszerzem a „muzsért”, saját szalagra játszom az ötperceseket, főcímet és stáblista nélkül, egymásután. *Zolnay Pál* személytelen, mégis idegborzoló narrátor-hangjától és *Cserepes Károly* zenei hangkulisszájától kíséretben, a Közjáték blokkjai így válnak a képernyőn *háttételes táncoklássá*, amelyben rész is, egész is a gondolat és mozdulat, a hang és a képi kifejezés együttelezése.

Bár a középkori teológus veretes sorai vezérlik a látványt, az — saját közegében — azonnal megjeleníti, értelmezi, sőt, elmélyíti az isteni törvényt. (Szöveg s deklamáció sajátos zeneisége még a koreográfia belső ritmusában is tükröződik.)

A sorozat *Markó—Martin* férfikettősével indul („Hasonmás születik”; 1. prédikáció), és — az isteni teremtés ellenpontjaként — profán izzású „emberi” pas de deux-vel folytatódik („Szerelem”; 2. prédikáció). A táncos karakterekből és az életkori sajátosságokból máris adódnak a további koreográfiai (bibliai) szituációk. A „Káin és Ábel”- jelenet pas de trois-ja (3. prédikáció), amelyben *Nicosiájé* a két férfi (*Szabó—Martin*) konfliktusában öröklődő, szenvedő, megbocsátó, választani kénytelen asszony szerepe. A „József és Putifárné” kettőse (*Nicosia—Martin*, 6. prédikáció) pedig birtokolni vágyó, de magára maradó nő, illetve a csak ideig-óráig engedelmessé, s gyorsan a ma-

Markó—Cserepes: Eckhart mester prédikációi

Maria Grazia Nicosia, Martin István és Szabó Elemér a „Káin és Ábel” című tételben

ga útjára eszmélő fiú kapcsolata — az arcoktestek-geisztusok koreografikus viszonylataiban oly pontos lélekrajzzal.

De a három férfiszóló is szigorú dramaturgiai rendet tart. Egymással és a többi tétellel is. Az első („Az alkotó magánya I.”; 4. prédikáció) az isten és a templom — a táncos és a balett-terem viszonya közt von párhuzamot. A második („Az alkotó magánya II.”; 5. prédikáció) a minimal-art logikájával szerkesztett variáció, amelyben a szöveg mélyebb rétegeinek megértését a test és az arc megvilágítása (a pusztán kék „természetellenessége”, a vakító fehér keménysége s az újból „természetes” hatású fények nyugalma) is szolgálja. Végül a ciklust záró harmadik szóló („Az örök küzdelem”; 7. prédikáció) — a fehér gyolcsból kibontakozó kezdőpóz után, a testre tapadó leplek falával viaskodva, mintegy összefoglalja a teremtés lényegét s az ennek fényében elhalványuló emberi lehetőségeket.

Az aprólékosan kidolgozott mozdulatsorok, a jól megválasztott kameraállások, eszközök, (például az omló-feszülő *textilek*, a szeretkező emberpárt ölelő *virágkebel*, a hatalmat, erőt, összetartozást (és a balett-terem rúdját) is jelképező *bot*) által — *Székely Orsolya* rendezésében — olyan egységes televíziós táncfilm született, amelyet az alkotói team bátran benevezhetne akármelyik nemzetközi táncfilm- vagy táncvideo-fesztiválon. Hisszük: a Közjáték ezúttal minden pillanatában megkomponált képi világa, a négy táncos élvezetes előadásmódja (s *Markó* közöttük is imponáló erőnléte) újabb híveket szerzett *Markó Ivánnak* és a táncnak. Továbbá, hogy a szó — zene — látvány harmóniája, no meg a kíváncsiság *Markó* ellendrukkereit is a képernyő elé csalta. Meglehet, hogy ott is marasztotta...

— kaán —

TÁNC ÉS TELEVÍZIÓ

Közjáték

Eckhart mester prédikációi

1. prédikáció
Mit csinál az Atya a mennyben?
Szüli az ő fiát...
sohasem tesz mást,
csak szüli egyre fiát...

az Atya bennem megszüli Fiát,
én is a Fiú vagyok.
ugyanaz a Fiú,
Ember voltunkban különbözőek vagyunk...
azonban én is a Fiú vagyok,
és nem más.

Az Atyában benne van
valamennyi teremtmény ősképe.
Ebből a tisztaságból
szült meg ő engem,
örökkévalóan,
mint egyszülött Fiát
örök Atyaságának hasonmásában,
hogy Atya legyek
és megszüljem azt,
akitől én születtem.

2. prédikáció
Minden teremtmény arra törekszik,
hogy szülhessen;
hasonló akar lenni az Atyához.
Minden mag természete búza,
minden fém természete arany,
minden születés ember...

Amit az Atya ad,
az az ő léte,
léte az ő jósága,
jósága pedig a szeretete.
Minden szenvedés és öröm
a szeretetből ered.

3. prédikáció
Nebéznek látszik, amit a mi Urunk
parancsolt nekünk:
szeresd felbarátaidat, mint tenmagadat!
Egy emberben minden embert.

Ha magadat szereted,
akkor valamennyi embert ugyanúgy szereted,
mint tenmagadat.
Egy emberben minden embert.

Amíg csak egyetlen ember is akad,
akit kevésbé szeretsz, mint magadat,
akkor még sohasem szeretted
magadat igazán.

Minden szenvedés és öröm
a szeretetből ered.

4. prédikáció
A mi Urunk bement a templomba,
és kiűzte onnan azokat,
akik ott adtak-vettek.
Kufárokodtak.
Valamit valamiért.

A mi Urunk bement a templomba,
és kiűzte onnan azokat...

A templom, ahol Ő uralkodni akar,
az emberek lelke,
melyet az Úr magához hasonlónak teremtett.

Ha ez a templom
megszabadul minden önösségtől
és tudatlanságtól,
akkor olyan fényesen ragyog,
mint egyedül a teremtetlen Isten.

5. prédikáció
Tudjátok, mi által Isten Isten?
Isten általa Isten,
hogy teremtmény nélkül való.
Ő sohasem nevezte meg magát az időben.

Nincs benne sem szenvedés,
sem egymásután,
hanem csakis a mindig ugyanaz maradó
örökkévalóság.
Ő sohasem nevezte meg magát az időben.
Az időben teremtmény van,
bűn és halál.

6. prédikáció

Azt mondja az Úr:
Aki engem követni akar,
az tagadja meg magát,
vegye fel keresztjét és kövessen!
Aki magáról egy pillanatra is lemondana,

annak megadatna minden.

Aki arra amiről lemondott,
soha többé még csak egy pillantást sem vet
s állhatatos marad,
magában mozdulatlan és nem változó,
egyedül az olyan ember mondott le mindenről.

7. prédikáció
In principio
A kezdet kezdete
Kezdet minden létnek,
vége is minden létnek.
Mert a kezdet kezdete
a legvégső végéért miatt létezik.

Minden, ami hatni akar,
végcélja kedvéért hat
azert, hogy pihenést és megnyugvást
lelhesen végcéljában.

Mi a végcél?
Az örök istenség rejtett mélye.
Ismeretlen,
nem ismerték soha,
és nem fogja megismerni
senki soha.

Isten ismeretlenül marad meg
ott Önmagában.
Az örökkévaló Atya fénye ugyan
örökkévalóan bevilágít oda,
de a sötétség
nem fogja fel a fényt.

Markó—Cserepes: Eckhart mester prédikációi
Markó Iván „Az alkotó magánya I.” című tételben
Fotók: SZABÓ KRISTÓF

Öröm és üröm

Néptánckoreográfus-verseny Rábai Miklós emlékére

Örömmel fedeztem fel a TV1 műsorában a 22. számú producer-iroda hasznosnak tűnő kezdeményezését: a Rábai Miklós emlékére meghirdetett néptánckoreográfus-versenyt. A mester tisztelete, a személyes múlt megélt élménye, a néptánc szeretete vonzott a képernyő elé. Hittem, hogy a Rábai Miklós nevével fémjelzett alkotói korszak szellemében majd a most szárnyaikat próbálgató fiatalok is megerősítést, biztatást kapnak további munkájukhoz. De örömömben üröm vegyült.

Már az elődöntők során szembetűnő volt az értékelés bizonytalansága, szubjektivitása. A középdöntőben szintén zavart, hogy a zsűriből kiválasztott véleményező egyedül őrizte a „bölcsek követ”; a nézők számára, sőt szakértők számára sem mindig meggyőző módon. A döntő azonban mindent felülmúlt, hiszen az *első alkalommal* ekkor hangzott el, melyek is valójában az értékelés szempontjai. Ugyanakkor sem pontozással, sem szöveges értékeléssel nem minősítették a produkciókat.

Pesovár Ernő, a zsűri elnöke mondott ugyan valamit, amit „mindenkinek” szánt, így jószérivel általánosságokkal intézte el az értékelés ügyét. Ekkor gondoltam arra, hogy igaza lehet a szöbeszédnek, amely szerint már a középdöntőn elkészültek a „borítékok”. Ilyen szituációban bizony veszélyes helyzetet jelent a nyilvánosság. Utólag mégis úgy vélem, a szándék nemessége kizárja az ilyen eljárásmodot... Szívesebben gondolok inkább arra, hogy mint minden értékelési helyzetben, itt is az értékek megállapításában, az értékelés módjában kereshetők azok az okok, amelyek miatt a verseny nézői (és feltehetőleg résztvevői körében is) az öröm és üröm vegyes érzései keveredtek.

Mert öröm volt látni a versenyre jelentkező koreográfusok gazdag szín- és formavilágát, a táncos anyanyelv magas színvonalát a színpadi produkciókban. Az ihlettől átfűtött magasszintű tudásról, virtuóz tánctechnikáról tanuskodott a középdöntő műsora.

Egy-egy produkció színházi élményként hatott a tévé képernyője előtt is. Varga Zoltán és Mosóczi István koncepciójának megítélése még megosztotta a zsűrit, ám egyértelmű sikert aratott a nézők körében. A középdöntő „kamaraszáma” után (Örökség) azonban már szinte sajnáltam, hogy nézőként nem vitakozhattam a zsűrivel. A megindítóan szép gondolat, a hiteles előadásmód és szépen ívelő koreográfia többet érdemelt volna annál, mint amit elmarasztalásként kapott a kamarajelleg miatt. Mindenesetre a pontszámok összevetésekor úgy éreztem, hogy végül azok, akik a döntőbe jutottak, a magam „közönségzavazata” alapján is a „leg”-ek közé tartoznak. Izgatottan vártam ezek után a döntő műsorát, amely a színvonalat illetően nem is okozott csalódást. Kár viszont, hogy a koreográfusok a döntőben jobbára ismét csak azt „autentikát” képviselték műveikkel, s így elveszett a középdöntők sokszínűsége.

A szarvas-misztérium Varga Zoltán: Regölés című koreográfiájában (az Állami Népi Együttes dinamikus előadásával) megrázóan szép élmény maradt, megismételve a második forduló sikeres számát.

Szűcs Gábor: Táncok Keménytelekről című munkája (a Jászágó Táncegyüttes hiteles tolmácsolásával) üde színpaltot képviselt a döntő műsorában. Mosóczi István (a középdöntőben mutatott érdelemgazdag tematikus száma után) a hagyományörzés értékeit felmutató munkával lepte meg a nézőt Legényavató címen. A Duna Művészegyüttes virtuózan a koreográfia saját színeit kiemelő táncmodorban tette hitelessé az alkotói szándékot. A Kárpát-medence rögtönzött paraszttáncait vitte színpadra Mihályi Gábor, a Küküllő menti táncok című munkájában. Méltán aratott nagy sikert a hiteles előadás, a gazdag motívumkincs, a zenészek és a táncosok példa értékű kapcsolata. Sajátos felfogásmódot képviselt a döntő választékában Diószegi László: Gyimesi keringő című munkája. A néptánc és a színház kelléktárából egyéni válogatással fejezte ki gondolatait. (Milyen érdekes lett volna hallani a szakértői véleményt a koreográfia dramaturgiai megoldásairól is!)

A verseny végeztével nem vitatom, hogy azok, akik díjat (díjakat) kaptak, nem érdemtelenül kapták. Bizonyították a néptánc

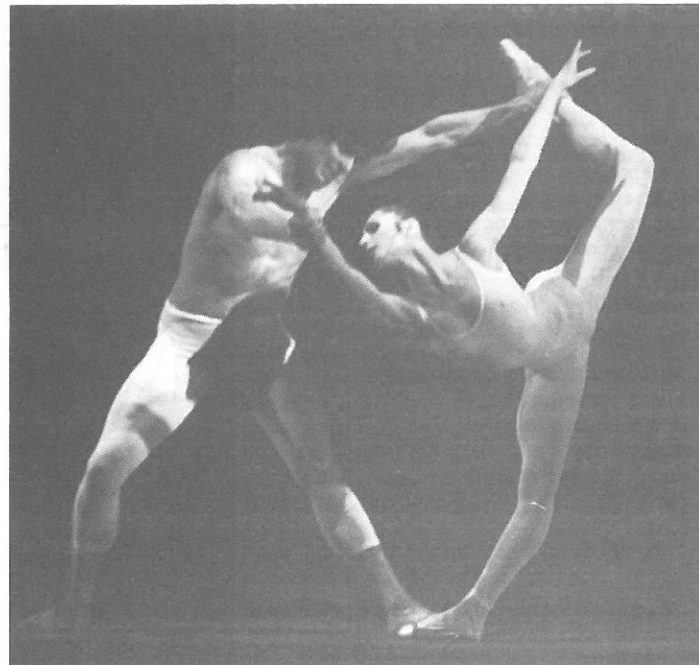
formanyelvének magas színvonalú ismeretét, kreatív felhasználását. De ne felejtse el a tisztelt zsűri, hogy értékítéletével olyanokat is háttérbe szorított, akik az ihlettől átfűtött tudás birtokában ugyancsak üzenni tudtak a nézőnek. S miután a zsűri szakmai véleményét csak részben, vagy egyáltalán nem ismerhették meg, az elkövetkezendő munkáikhoz szükséges útmutatást is hiába várták... Vajon gondoltak-e arra, hogy szakmai állásfoglalásuk (vagy annak elmulasztása) a nézőt is neveli? S vajon hogyan magyarázzák meg azt, hogy a döntőben szereplő öt koreográfusból ugyanaz a három kapott meg minden díjat és különdíjat? Két versenyző művésznak pedig (nevéket az irántuk érzett tisztelet és együttérzés miatt nem írom le) még a részvételt tanúsító oklevél és plakett átadását sem tartották fontosnak.

Kíváncsi leszek arra, hogy a következő verseny meghirdetésekor (ha egyáltalán lesz még ilyen), hányan vállalják majd az efféle lejárata veszélyét...

Ezért, miközben gratulálok a díjat nyert versenyzőknek, az első díjas Varga Zoltánnak, a második díjas Szűcs Gábornak és a harmadik díjas Mihályi Gábornak illetve a munkáikat bemutató együtteseknek engedtessek meg, hogy a nézők különdíját (bár ilyen kategória nem volt) képzeletben felajánljam a döntőbe jutott, de elismerés nélkül maradt koreográfusoknak. Elvégre a színpadi művek mindig a közönségnek és nem a zsűrinek készülnek!

CSONKA KATALIN

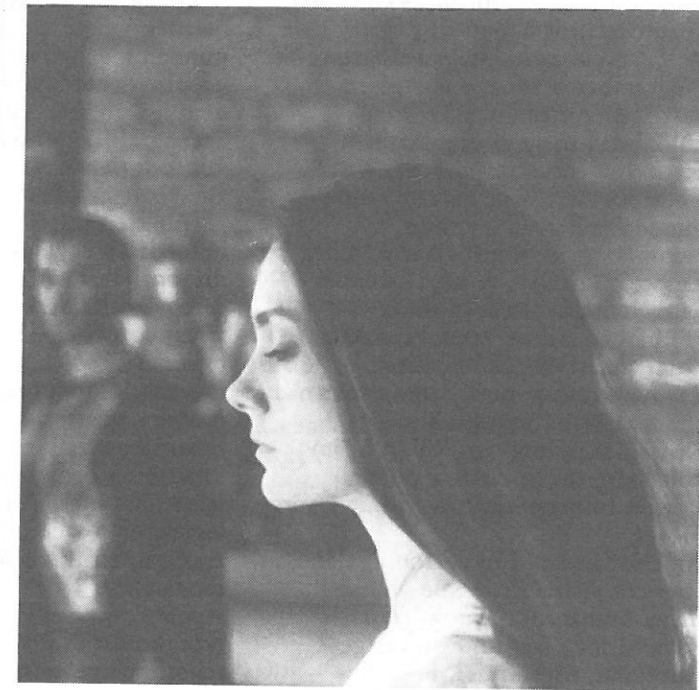
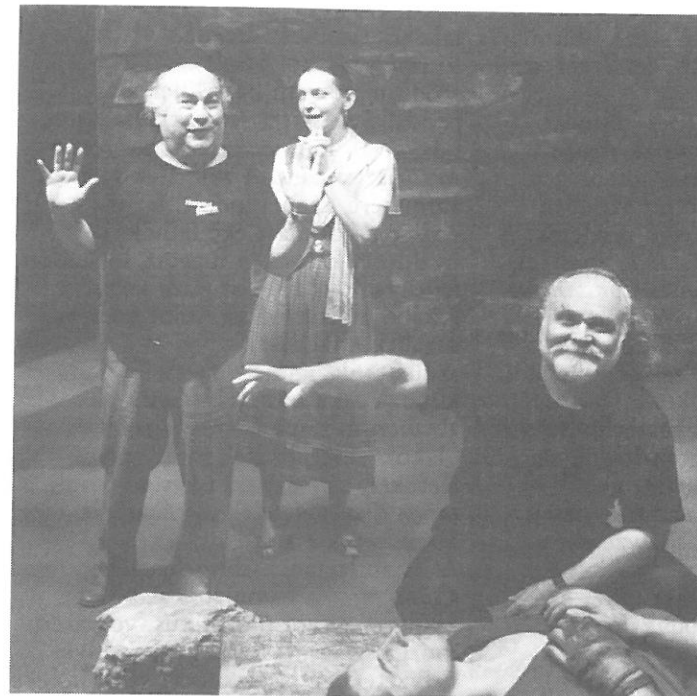
HELYESBÍTÉS Lapunk előző számának TÁNC ÉS TELEVÍZIÓ rovatában tévesen jelent meg a Seregi-Bach: Air című pas de deux férfi szólójátékának neve. Január 1-én „e csodaszép kettősben” — Metzger Márta partnereként — Keveházi Gábort láthattuk. (Lsd.: képiünkön; fotó: MEZEY BÉLA)

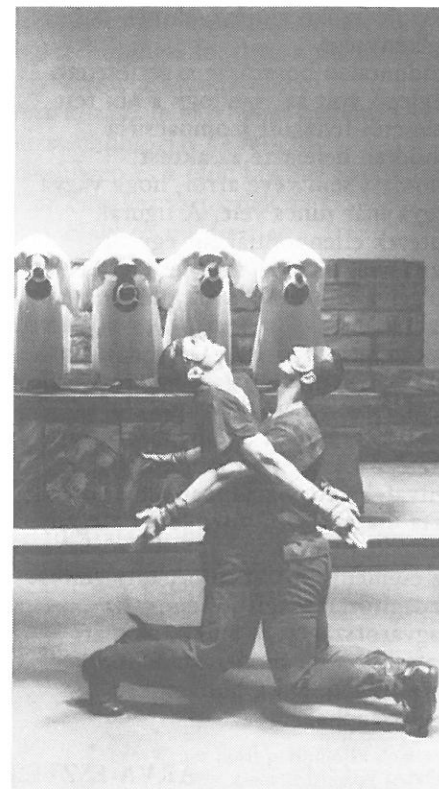
Novák Ferenc koreográfus
Böjte József rendező
a próbán

Antigoné – Korniss Péter képriportja

A címszerepben: Horváth Zsófia

Testvérellenségek:
Tímár László
Németh Levente

A háttérben a kórus: Rémi Tünde, Jenei Imola, Truppel Mariann, Mozola Viktória, Borbély Jolán
Kreón: Román Sándor

Hullámverés a brit kortárs színházi fesztiválon

A Royal Shakespeare Company, a Királyi Balett s legutóbb az Angol Nemzeti Balett vendégjátékai után, a magyar közönség április 24—május 1. között ízelítőt kapott az *angol kísérleti színházművészetből* is. A válogatott programban a zene, a mozgás, a beszéd és a vizuális művészetek különböző megnyilvánulásait és ötvözeteit sorakoztatták fel. Az elbeszélő tartalmak helyett szinte minden műfajban a ritmus, a dinamika és az improvizációs jelleg kapott hangsúlyt. A képi kifejezés hangulati aláfestését gyakran különböző stílusú zenei részletek montírozásával oldották meg. Természetesen túnt, hogy a fesztivált egy koncerttel nyitották meg a Kiscelli templomban. Külön öröm volt hallgatni az életteli Balescu kvartet tolmácsolásában *Kurtág György* művét.

Az előadásokat a nyugaton általánosan elterjedt jelszavak: a „Be yourself” (Légy önmagad), „Know yourself” (Ismerd meg magad) eszmeisége hatotta át, olyannyira, hogy a legtöbben másról sem „beszéltek”, csak önmagukról, de azt sokféleképpen tették.

Stephen Taylor Woodrow, hajdani kinetikus szobrász — két másik társával — napi öt óra hosszat függött a *Merlin Színház* előcsarnokának falán. Meglepető látványt nyújtottak az acélkék, piros és barna képkeretekbe illesztve. Bár a festék fejüknek és végtagjaiknak is szoborszerű látványt kölcsönzött, mozgathatóságukkal mégis kommunikálni tudtak a közönséggel.

Jonathan és Barnaby Stones testvérek, és angol „Hacsek és Sajó” módjára mókázta. Halandzsából kerekített mondanójukat csak a hangsúly és a dinamika értelmésítette meg. Nehezen viseltem el viszont *Philip Mackenzi* és *Simon Throne* „énjének kibontakoztatását”, amint gavallérsarkú cipőkben kopogva négyszögelltek, apró gesztusokkal búvölték egymást, néhány durva akció folyamán összebarátkoztak, majd nekivetkezve az alsónemű után bemutatták „férfias” jelképeiket is. Végül, mint aki dolgot jól végezte, táncra perdültek. Lehet, hogy fantasztikus élményt mulasztottam,

hogy nem néztem meg a második részt. Lelkemre: nem a szemérem, az unalom űzött el!

A *Dance quorum* együttes „Nincs haladék” című előadásának szinte minden megnyilvánulása minőséget képviselt. Érzésem szerint azonban nem igazán szerveültek a részletek. A koreográfia egy nő (*Yolanda Snait*) és két férfi (*Jamie Watton* és *Constantine Parks*) társas és intim ritmusait jelenítette meg, két különös bűtoradarab egymással szemben feszülő diagonáljában. A találkozás ceremóniáját dervis-ruhaszerű viselet, állványozott cipők kerepelése és az orkesztrikából kölcsönzött profil mozgások, a kártyaasztal történéseit mimika, gesztus és testhelyzetek, a játszmában való részvételért folyó küzdelmet pedig kontakt tánc jelenítette meg. A produkcióban leginkább a szereplők energiagazdálkodását (intenzitását) csodáltam.

Annie Griffin és *Frank Loirat* jó szórakozást és kiváló színészi teljesítményt nyújtottak a „Pacsirta” című prózai előadásban. A férfi és a nő kapcsolatát két különböző helyzetben mutatták be (a főnök—titkárnő, illetve a strici—kurva viszonylataiban). Helyes beszédjük mellett mozgáskultúrájukkal bizonyították, hogy az új stílusú játékmód a tehetség túl nagy mesterségbeli tudást igényel. Komplex táncszínházi élményt nyújtott a *DV8 Physical Theatre* „Különös hal” című produkciója. Az álom és a valóság mezsgyéjén kalandozó történet-mozaik első ötven percét, *Loyd Nelson* és a *társulat* rengeteg ötlettel töltötte meg és azokat a legkifejezőbb képi és mozgásformákkal valósították meg. (Kár, hogy a vége vontatottá, a szimbólumok pedig követhetlenné váltak.) Az utcai mozgásokkal, a táncsal, hangkibocsájtással mintázott karakterek ragyogó megfigyelésekből születtek. A színpadi történések ok—okozata egyetlen folyamatot alkotott. A mozgások különös dimenziói és a nem színpadra való elemek használata (közűdülés, vizes árok, profanizált golygota) különösen azok számára lehetett megdöbbentő, akik nem

találkoztak még hasonlókkal. A sötétsárga, fából ácsolt díszlet, erődítményszerű házfelületével, paddal, kereszttel, üregekkel ellátott udvarával, kitűnő teret biztosított a mozgás számára. A színjáték merész, álomszerű képpel indult. Jézus Krisztus női mása egy felhők nyaldosta kereszten függött, lecsuklott fejjel zsolnárt énekelt (laza szépsége inkább mazohizmust, mint szenvedést sugallt), miközben szüliett-világításban, meztelen testek kúsztak fel a ház falán; betüremkedve ablakon és résen át. Megvirradt és a „lakók” megkezdtek mindennapi életüket, s az egymást kereső párok, a társas összejövetelek „játékai” át, meg átrendezték a színt.

A darab legtáncosabb jelenetében *Jordi Cortes Molina* bámulatos alakítást nyújtott, amint dinamikus, yogaszerű mozgással, fantasztikus egyensúlyi helyzetekben páváskodott szíve hölgye előtt, majd bennmaradva a tekerődő mozgásban, a meghódított partnernőjét illesztgette magához, úgy, hogy a betolakodó harmadik sohasem férközhetett közéjük. Páratlan alakítást nyújtott egy, a társaságban mindenkihez simuló, de sehová sem passzoló szőke színész, akinek izgága érzékenysége minduntalan bosszúságot gerjesztett. Meglepő volt az is, ahogy a női test ölelésétől felizgult izompacsirta dühödten befejezte az aktust, tudomást sem véve arról, hogy vágya tárgya már nincs vele. A figurák groteszk ellenpontjaként egy rút, vézna öregasszony túnt fel időnként, szolgálva élő és halottat, míg nem a tisztetlen ifjak eldurvult játékának labdája lett. Válaszul, csak azért is, „művészi hitvallástól áthatva”, mosolyra fakasztó sautékat ugrált, majd egy fejtetőre állítás után, a mosdóban, nyitvafelejtett vízcappal, akváriumba zárta magát. (Oh, mivé lettél szegény klasszikus tánc?) Az eseménysorozat informáltságunkat gazdagította, mégis jó lenne, ha Magyarországon is működne már professzionista modern tánc-iskola, hogy legyen, aki a hullámokat meglovagolja.

ÁRVA ESZTER

Tánc-technokraták (II. rész)

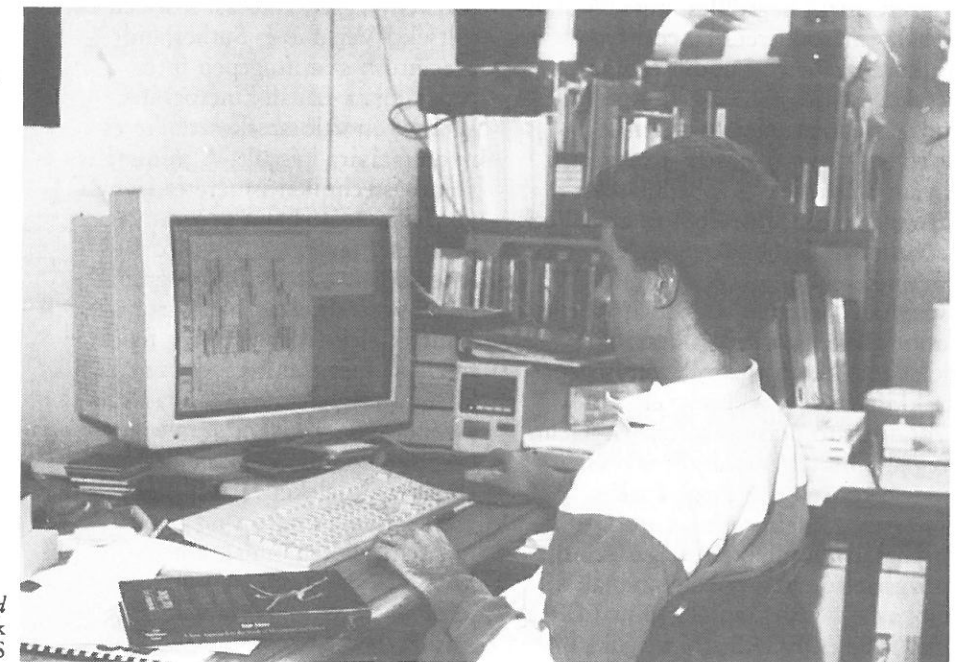
Akár a 21. század táncművészetének és tánckutatójának nyitányaként is értékelhető az Amerikai Egyesült Államok öt legnagyobb egyeteme közé tartozó Wisconsin-Madison Egyetemen „Tánc és technológia — Utak a jövőbe” címmel 1992. február 28—március 1. között megrendezett konferencia. E két, a közelmúltig egymástól meglehetősen távol eső szakterület közeledését jelző, körülbelül 20—25 évvel ezelőtt megkezdett és azóta egyre szélesedő körű amerikai kísérleteket először 1984-ben Annaheimben, majd 1986-ban Cincinnati-ben tartott szimpóziumon foglalták össze. Az előadók és a résztvevők száma alapján konferencia méretűvé nőtt újabb találkozó ez alkalommal az USA-n kívüli kezdeményezéseknek is helyt adott, bár a lehetőséggel nem sokan éltek. A nyomozó amerikai technológiai főlényt pontosan tükrözte a meghívott előadók nemzeti összetétele: harmincből négyen jöttek Kanadából, egy Svédországból és személyemben egy Magyarországról* — a többi a hazaiakat képviselte. A konferencián tapasztaltak szerint a tánc-technológia fogalma a számítógép vagy a videotechnika táncos vonatkozású felhasználását jelenti. A csúcstechnológiát képviselő számítógép és a tánc közötti kapcsolat előzményéhez tartoznak az USA-ban a 60-as években megkezdett tánc-animációs kísérletek — a számítógép generálta emberalak képernyőn való táncoltatása. A tánc életszerű számítógépes szimulálása a megoldandó nehézségek sorát vetette fel, mint például az emberi test térbeli modellezése, a mozgás hiteles megjelenítése vagy a gravitáció látványbeli érzékeltetése, amelyeket maradéktalanul máig sem sikerült megoldani. Az animátorok többsége kezdetben a Lábán-féle tánclejegyzés

tartalmi elemzésének eredményét, mint a számítógép által érhető mozgásnyelvet, kívánta az animáció vezérlésére használni. A 80-as években szerkesztési és nyomtatási célból számítógépre vitték a fő tánclejegyző rendszereket (Lábán, Benesh), majd sorban megjelentek az oktatást és a tánc különböző szempontok szerinti elemzését támogató szoftverek. A konferencia számítógépes előadásai e négy terület legújabb eredményeit ismertették. Azt gondolhatnánk, hogy a különleges videotechnika bevonásával teljesértékűen csak a képernyőn élvezhető táncos produkció a táncot a televíziós konzervműfajok sorába kényszeríti. A konferencia műszaki felszereltsége azonban lehetővé tette, hogy a video vagy a számítógép képernyőjét *mozivászón méretben* vetítsék ki, és így színházteremnyi néző lehetett részese a technikát improvizatív és interaktív módon felhasználó táncműveknek. Magam is előadó lévén, az egyidőben több helyszínen tartott, összesen 21 előadás mindegyikét nem tudtam meghallgatni. Természetesen elsősorban a saját témámhoz, a számítógépes tánclejegyzéshez és

-elemzéshez közel álló bemutatókat követtem, ezen túl megpróbáltam kiválasztani a tánc-technológia legújabb és legérdekesebb eredményeit reprezentáló előadásokat.

Most igyekszem bemutatni a kutatások fő trendjeit, valamint átfogó és érthető képet nyújtani arról, *merre halad a technika és művészetet ötvöző táncos műfaj*.

A tánc dinamikai- és egyes térbeli jelenségeit leíró Lábán Mozdulatelemzés (LME) és számítógépes eseményrögzítő program összekapcsolásának eredményéről tartott előadást *Dr. Mary A. Brennan*, a vendéglátó egyetem tanára, egyben a konferencia egyik szervezője. Rendszere az eseményrögzítő program és a video futását szinkronizálja. Az elemzést végző személy a számítógéphez kapcsolt videon szemléli a táncot. Ha az LME szerinti új mozdulatminőséget észlel, a számítógéppel megállítja a videót és leüti az észlelt minőségnek megfelelő, előre meghatározott billentyűkombinációt (kódot), amelyet a program regisztrál. A tánc végén a

Scott Sutherland
Laban Writer nevű programján dolgozik
Fotó: FÜGEDI JÁNOS

program kiértékeli és diagrammban ábrázolja a betáplált jelenségeket. Előadásában Brennan ugyanazon szülő koreográfia két interpretációját elemezte, pontosan kimutatva a két előadó táncában az eltérő dinamikai árnyalásokból adódó stilisztikai különbségeket.

„Move I – Anima II – mozgásleíró és mozgásanimációs programok” címmel tartott előadást Magnus Landus, a svéd Chalmers Műszaki Egyetem tanára. Landus mint a Kineto-Auditív Kommunikációs Kutató Csoport tagja, a Svédországban élő Ungvári Tamás zeneszerző és Rajka Péter koreográfus által elindított, tánc- és zenei szerkezeteket elemző és egymásnak megfelelő számított programok animációs részének kidolgozásában vesz részt. Előadását a szimbolikus (Rajka-féle tánclejegyzés), a szöveges és a grafikus (a tánclejegyzés elemzésének eredményéből adódó) mozgulatelemzési eszközök bemutatásával kezdte, majd lefuttatta a címbe Anima II programmal készített animációt. A képernyőn a grafikus elállított emberalak egyszerű mozgásokat (plié, séta stb.) végzett, majd hegedülés-imitáció után néhány másodperces táncal fejezte be a „koreográfiát”. Lundin ezután részletesen tárgyalta a mozgásrepresentációra használt nyelvet (Move I), amely a mozgatni kívánt testrészek és mozgulatok szöveges megnevezéséből és az izületi szögmozdulásoknak megfelelő paraméterekből áll. A gyakran ismétlődő összetett mozgulatokra (mint pl. lépés) mozgás-makrókat dolgozott ki. (A makró számítógépes szakkifejezés. Rövid névvel azonosítható utasítás-sorozatot jelent.) Végül ismertette azon törekvésüket, hogy a testrészek mozgásának részletes, szögmozdulás szerinti meghatározása helyett magas szintű mozgásleíró nyelvet dolgozzanak ki, ahol az egyes parancsok, mint LÉPÉS, UGRÁS, FORGÁS stb. magukba

foglalják a mozgulat végrehajtásához szükséges valamennyi izületi elmozdulást. A parancsokból mozgulat-könyvtár lehetne építeni, ami igencsak leegyszerűsítene az animátor-koreográfus feladatát.

Lucy Venable, az Ohio Állami Egyetem Tánc Tanszékének tanára és Scott Sutherland, a tanszék számítástechnika közös fejlesztésű LabanWriter programjuk legutolsó változatát mutatták be. (Mivel a konferencia után tíz napot töltöttem tanszékükön a Tánclejegyző Iroda Kihelyezett Tagozata meghívása alapján, itt meg kell jegyezni az egyetem elkészítő számítástechnikai felszereltségét. Külön számítógépes laboratóriuma van minden szaknak, beleértve a művészeti fakultásokat is. A munkaállomások az egyetem központi gépeihez kapcsolódnak, rajtuk a központi tárban fellelhető valamennyi program lefutatható és hatalmas memória-háttérrel gazdálkodhatnak a hallgatók. A szoftver kiépítettség pedig lehetővé teszi, hogy idejüket ne programozással, hanem a lehetséges kereteken belül kreatív tevékenységgel, alkotási kísérletekkel töltsék.) Venable és Sutherland Macintosh számítógépen futó programja a Lábán-kinetográfia képernyőn való szerkesztésére és nyomtatására készült. A minimális számítástechnikai ismeret igénylő, ún. felhasználó-barát programok készítését támogató Macintosh lehetőségeit kihasználó program menü-vezérelt, azaz bárki számára érthető jelek (ikonok) vagy feliratok (menük) megjelenítésével és azok közül a megfelelő kiválasztásával lehet a képernyőn a kívánt számú, ütemű és ütemszerkezetű vonalrendszereket elhelyezni, jeleket rajzolni, térrajzokat szerkeszteni, a partitúrát lemezre menteni, illetve onnan a képernyőre hívni és nyomtatni. A kinetográfiai jelek menürendszerből való kiválasztása a program kezdő

felhasználója számára könnyű tanulási lehetőséget biztosít. A megszerkesztett tánclejegyzés lézer-printeres nyomtatása kiadvány minőségű rajzot készít. Az eddig kifejlesztett tánclejegyzés-szerkesztő programok valamennyi jellemzőjét összevetve, a LabanWriter messze a legjobb, különösen, ha az árát nézzük. Mivel alapítványi támogatással készült, alkotói ingyen terjesztik, csupán a garantált évi kétszeri javított-bővített kiadás posta- és lemezek önköltségét kérik az „előfizetőktől”.

Mary-Jane Warner, a kanadai York Egyetem Tánc Tanszékének vezetője és Norma Sue Fisher-Stitt, a tanszék tanára közös előadásukban a számítógép alkalmazásának lehetőségét mutatták be a tánc történet tanításában. Programjukhoz a Macintosh gépen futó HyperCard szoftvert használták, amely lehetővé teszi a szöveg, grafika, hanganyag és videokép számítógépbe táplálását. Az információ-együttes összeállításának lehetséges módját az 1952-es Gwenth Lloyd Balett „Shadow on the Prairie” című darabján mutatták be. A gépben összegyűjtötték (scanner felhasználásával) a megjelent publikációkat, cikkeket a balettről, a társulatról, a koreográfia készítésének körülményeiről, betáplálták a táncról és a zenéről készített lejegyzést, a díszletek, jelmezek, táncosok fotóit, és néhány másodperces részletet magáról a táncról is. Az anyag elsajátításának ellenőrzésére kapcsolódó teszt-programot dolgoztak ki, amely helyes válasz esetén „Yes, great!” szavakkal hangosan megdicséri a válaszadót, ellenkező esetben a gép röviden csak annyit mond: „No”...

*A konferencián való részvételért a Wisconsin-Madison Egyetem, az egyetem professzora, Zana Tibor, és három hetes USA-beli tanulmányút keretében a Soros Alapítvány, a Zenetudományi Intézet és a Magyar Táncművészek Szövetsége támogatta.

FÜGEDI JÁNOS
(folytatjuk)

VÍZSZINTES: 1. Idézet egy Babits-versből (folyt. a függ. 1. alatt). 2. Például Fonyód – Megteremt. 3. Európai folyó, tőlünk Délre – Orosz női név. 4. Hazai folyócska – Veszekedés – Alant. 5. Radnóti játékos álneve – Fafajta. 6. Légabroncs – Régi úrmérték – Hírheht terrorservezet volt – Skálahang. 7. Pest-megyei helység – Senkiházi. 8. Tág – Nem rossz – Mikszáth Miklósa – Asszonynevképző. 9. Opera-hősnő – Magyarországi község – Előkelősködő férfi. 10. Zaj, angolul – A francia kultúra kiváló tolmácsolója volt (Albert). 11. Ivólé – Sakknagymeister (István) – Ez a kakas a franciák szimbóluma – Lakatos Menyhért. 12. Kötőszó – Gyarapít – A 100 m-es síkfutás 1960-as olimpiai bajnokának személyneve – Óriáskígyó A dzsungel könyvében. 13. Ez a zene anyagi hangokat jelent – Gyümölcsfát szüretel.

FÜGGŐLEGES: 1. Az idézet befejezése. 2. Kosztolányi-regény – Alantas cselekedet. 3. Pép – Szeszmentes italt fogyasztó – Idegen női név. 4. Föltámad – Mienk, angolul – Balatoni település. 5. Kötőszó – „Keresztrejtvény”-állat – Fekete István állathőse – Római 105 – Árkus István. 6. Indulatszó – Művészettörténész. 7. Latin istennő – Kis ház – Távoli ország. 8. Kártyajáték – Szid – Idősebb családtag. 9. Fiala színművész (József) – Gyümölcs. 10. Motorkerékpár-márka – Olasz névelő – Előkelő ember megszólítása – Lagzi rész! 11. Becézett Lajos – Csizólóváson – Tagadoszó. 12. Radnóti prózai műve – Fordított kettősbetű – Néman nézem! 13. Kettőzve: Gauguin szigete – Vízi növény – A névtelen – Birkózó Európa-bajnokunk volt (Imre).

Beküldendő a vastagon szedett sorok megfejtése.

Beküldési határidő: szeptember 15.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	•
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
•														

(A nyertesek névsorát az októberben megjelenő IX–X. számban közöljük)
Címünk: Táncművészet Szerkesztősége
1054 Budapest, Széchenyi u. 1.

Az 1992. III–IV. számban közölt rejtvény megfejtése:

Vízzs.: Tagaidnak hordozása... • Martin

• Kosztolányi
Függ.: Mint vizeknek szép folyása • Bótoló • Pesovár • ... Csendes elmúlása • Táncrend

A helyes megfejtők közül könyvtalványt nyertek: Balogh Anikó, Schoket Zsófia, Tóth Attila, Varga Imréné, Zombori Györgyi (Budapest), Füsi Dóra (Enese), Szalay Zsuzsa (Gyula).

TARJÁN TAMÁS

A VII–VIII. szám tartalmából

• Interjú

ifj. Harangozó Gyulával

• Interjú

Román Sándorral

• Látogatóban a

Szikora-Bóbis táncospárnál

• Kicsoda Ön,

Michel Kelemenis?

• A TÁNCMŰVÉSZET vendége:

Peter Brook

• Magyarok a nagyvilágban:

Frenák Pál

• Vizsgakoncert '92

TERPSIKHORE POSTÁJA

Kedves Olvasóink!

Örömmel tájékoztatjuk Önöket arról, hogy az APEH Fővárosi Igazgatósága elfogadta a Táncművészet Alapítvány azon kérelmét, hogy az Alapítvány kulturális céljaira befizetett összeg levonható legyen a befizető (magánszemély vagy intézmény) adóalapjából. A befizetés az alábbi számlaszámra történhet:

TÁNCMŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY

MHB—327-10904●1056 Budapest, Belgrád rkp. 24.

Tisztelt Olvasónk!

Inter-Európa Bank Rt.

MOST FIZESSE ELŐ

TÁNCMŰVÉSZET

a
című folyóiratot!

Használja ki az Inter-Európa Bank kedvezményes akcióját, amely szerint minden új előfizető 50%-os kedvezményt kap, azaz a 144 Ft-os eladási ár helyett a lap minden duplaszáma Önnek csak 72 Ft-ba kerül!
Igen, megragadom a kedvező alkalmat! Megrendelem a TÁNCMŰVÉSZET című folyóiratot példányban az alábbi címen:

Név:

Cím (város, község) irányítószám:

1. Az előfizetési díj 432 Ft, ha Ön az 1992-es év már megjelent két, illetve az év végéig még megjelenésre váró négy duplaszámát egyszerre rendeli meg.
2. Az előfizetési díj 360 Ft, ha Ön az 1992-es év első duplaszámát már megvette, és csak ezt a számot, illetve az év végéig még megjelenésre váró négy duplaszámot rendeli meg.
3. Az előfizetési díj 288 Ft, ha Ön az év végéig még megjelenésre váró négy duplaszámot rendeli meg.

Előfizetési díj:
Amennyiben Ön az 1. illetve a 2. változatot választja, a szerkesztőség postán megküldi Önnek a már megjelent duplaszám(ka)t.

aláírás

A megrendelőlapot borítékban az alábbi címre kérjük feladni:
Táncművészet Alapítvány, 1056 Budapest, Belgrád rkp. 24.

Kedves régi előfizetők! Mivel az Inter-Európa Bank csak az új előfizetőknek tudja biztosítani az 50%-os kedvezményt, ezért szíves elnézésüket kérjük. Az év végéig a HELIR nyilvántartása alapján Önöket a szerkesztőség meglepetéssel kárpótolja.

HIRDESSZEN ÖN IS A TÁNC- MŰVÉSZETBEN

Egész oldal fekete-fehér	60 000,- Ft
3/4 oldal fekete-fehér	48 000,- Ft
1/2 oldal fekete-fehér	33 000,- Ft
1/3 oldal fekete-fehér	23 000,- Ft
1/4 oldal fekete-fehér	18 000,- Ft
1/8 oldal fekete-fehér	9 250,- Ft

Több hónapos, előre lekötött hirdetés esetén kedvezményt adunk.

Egész oldal színes hirdetés	80 000,- Ft
3/4 oldal színes hirdetés	67 500,- Ft
1/2 oldal színes hirdetés	45 000,- Ft
1/3 oldal színes hirdetés	30 000,- Ft
1/4 oldal színes hirdetés	21 500,- Ft
1/8 oldal színes hirdetés	11 275,- Ft

A hirdetési tarifák az ÁFÁ-t nem tartalmazzák.

INTERBALLET '92

Opinions on Hungarian and foreign productions of the 5th Ballet Festival

SZEGED BALLET March 17.

Two diametrically opposed things can make a critic write: one is an outstanding production, the other a characteristically bad one. Luckily the evening of the Szeged Ballet belongs to the first group: their performance in two acts under the common title: *Masks of Time* earned its great success with the enthusiastic audience of the Comedy Theatre. We were excited realizing that *Vivaldi's Four Seasons* can be considered as an individual's walk of life from cradle to death (an excellent interpretation of *Tamás Topolánszky*).

It was a good idea of choreographer *Zoltán Imre* to write the libretto together with the new recipient of the Jászai Award, dramaturg *György Böhm*: the results are absolutely convincing. The means of implementation are sometimes surprising, though. But why not let the happy dance of bunny-puppets vitalized by the hands of Time (a remarkably stylish and dramatic performance by *Annamaria Prepeliczay*) illustrate the childish joy of spring? On men disguised as women with women partners disguised as men (*Zoltán Imre*, who is rather open to the grotesque has gained quite an experience in the change of sexes since the *Cage aux Follies* at the *Operetta Theatre*)...

We are similarly surprised by the other piece of the evening. In the vision *The hour of Imagination*, a piece by *Tamás Juronics*, a new choreographer talent who has grown up at the Szeged workshop, the dancers are mainly dancing barefoot or in clown shoes. And yet... we receive a dancing experience of the highest level! It is characteristic of the Szeged Ballet to show strong commitment to dance plays dealing with topical issues, but at the same time carrying eternal human stories. It would be useless to expect "nice" (say: symphonic) ballets from them, those would be too simple for the ensemble. Let us be happy it is so, even happier that in the meantime the professionally developing ensemble keeps dancing better and better.

JÓZSEF KISGERGELY

BALLET SOPIANAE March 19.

The *Ballet Sopianae's Romeo and Juliet* is a real revelation. The audience saw a company reborn. True, *István Herzog*, the present artistic director of the ensemble had given the *Ballet Sopianae* a significant impulse with his first work of the last year.

Now, in *Romeo and Juliet*, the truly artistic choreography, the revitalized old staff and the beautiful young figurants have proved that the Pécs Ballet has overcome the period

of several years' crisis. The deeply emotional ballet sheds a new light on the story of the lovers of Verona. The central figure, *Friar Laurence* is an incarnation of Shakespeare's words "And here I stand, both to impeach and purge myself condemned, and myself excus'd." In the visions of remorse and meditation, the events reappear through *Friar Laurence's* emotions, as if seen in a film.

Herzog's Romeo and Juliet is a dramatic course of acts of love and goodwill turned upside down. It is not a secret that *István Herzog* put the play on stage first in Dortmund, adapting the role of *friar Laurence* for *György Szakály*, our Hungarian dancer who had been successful ther before.

Szakály's personality, his expressivity, his way of talking by motions and his mime acting also interpret a struggling man's conflict with God.

The other soloists: *Zsuzsa Kovács* [*Juliet*] *Pál Lovas* [*Romeo*], *Pál Solymos* [*Mercutio*], *Károly Lencsés* [*Thybal*], *László Gombosi* [*the Death*] and the well trained figurants had a chance of trying themselves in really spectacular and colourful tasks.

And after the folkloristic dancing, the atmosphere of the suites, the elegance of the famous pillow dance, the technical virtuosity of the fencing scenes, what means the most is that there are no idle moments at all, no useless scenes, just dancing. Dancing, dancing, dancing...

GYÖRGYI MÁTAI

THE LYON OPERA BALLET March 20.

A symphonic ballet called *Luminiscenes* (Radiations) was the opening number by which — a ballet version of *Francis Poulenc's Concerto* dated 1932 — the *Lyon Ballet* made quite an impressive entrée.

According to *Niels Christie*, the Dutch choreographer, he had chosen for his French experiments a piece of this "most French" composer of the XX. century and — hopefully — created a such ballet that shows each advantage of *Poulenc's* music. And really: the delicately mastered neoclassical ballet composed "especially for the music" is an outstanding transfiguring of music into dance; the foreign artist's homage to the spirit of French music.

In the dance composed for six couples a constant alternation of group dances and pas de deux's reflects the movements of the concerto composed for two pianos and an orchestra.

The performance of the two works bearing the fingerprints of the other strongly characteristic choreographer, *William Forsythe: Step-text* and *Loxe Songs* convinced us that besides neoclassicism the ensemble is extremely com-

fortable with the Broadway-like motional style of the musical stage.

ANNA PÓR

PAUL TAYLOR DANCE COMPANY (USA) March 21.

At the Comedy Theatre I had the same feeling as everybody else: a living legend was ruined before us.

This made me rather unhappy as I had had a chance of seeing the company in 1970, then again five years later, and several video tapes strengthened my positive opinion about them.

During almost four decades the inventive *Paul Taylor* has created more than 70 works which contain great comic and somber, airy and earthly, poetic and dramatic dance plays as well.

However, the audience in March did not see the same company, neither did they receive a relevant outline of the 62 year old dance-creator's oeuvre.

Time has passed over the choreographer's style, plus the body structure of the 37 year old company's present dancers did not at all meet the aesthetic expectations of our times. I suspect: what happened was that during the past decades *Taylor's* personal inventions seeped over to other contemporaries' works. Partly to those that were performed by English and American, Italian and French, Dutch and Danish modern dance and modern ballet groups and dance theatres that visited Hungary in the 1970's and 80's. And to those, the tendency and way of presentation of which has in many ways overcome *Taylor's* generation.

To make it short: the "real" *Taylor* company ought to have come to Hungary some 15—20 years ago when they were at the peak of their career. But they did not and this fact can no longer be changed. Pity...

GÉZA KÖRTVÉLYES

ENGLISH NATIONAL BALLET March 23.

The greatest hit of the organization has undoubtedly been the guest performance of the *English National Ballet*. *Ivan Nagy*, a famous Hungarian artist, took charge of the group two years ago and produced fantastic successes with the formerly well known *London Festival Ballet*. This concerns the extraordinary technical knowledge, the proficiency of the recently recruited international group on every field as well as the colourful repertory. Two magnificent modern choreographies were performed; one by the American *Robert North*, the other one by the British *Christop-*

her Bruce. Their pieces show a modern approach, their interpretation unites different styles and branches of dancing. *We are* — so to say — quite well prepared on North. We had a chance to see some of his works previously.

Now the British group started its show with a poetical North Ballet titled *A Stranger I Came*. The plot based on the motto — coming as a stranger, leaving as a stranger — shows the defenceless human being searching for a home and partner. The sophisticated form of expression has enriched the North image we have.

We also met Christopher Bruce at the Rambert guest performance in 1975. Even then we were shocked by the expressivity of his art, the way he could use the deep sensitivity of the unconscious spheres to elaborate the conscious composition.

The *Swan Song* this chamber work for 3 artists he staged at this festival deserved its extraordinary success.

The author expressed his personal feelings about the military drilling of the dancer's way of life, but globally it may be looked upon as a protest against any human servitude.

The secret of his success is based on the proper gestures of his dance, which make very simple and spontaneous effects in spite of being rather conventionalized.

The play which increased the tension to the maximum was *Etudes* by Lander-Czerny considered by the experts as a standard. In this performance the whole group could show its best. We could enjoy their fantastic virtuosity, the male solist's double tour rond de jambe fouetté which is traditionally the task of the prima ballerina in special plays. The name of this talented solist is José Manuel Carreno, and the excellent prima ballerina is called Maria Teresia del Real.

ÁGNES GELENCSÉR

GYŐR BALLET

On the basis of *Gulliver's Travels* seen at the Budapest Sports Hall I sadly state that with the departure of the "Boss": Iván Markó, visuality, staging and dramaturgy died in the Győr Ballet.

The creative team of four, Bombicz, Fomin, Kiss and Demcsák have proved that Swift's novel is absolutely unsuitable for the ballet stage, although they could have proved the contrary as well.

When I heard that the ensemble's management had given the task of interpreting the three travels (Lilliput, the Giants and the Hoynhms) to three different hands, I only worried about the lack of unity. Unluckily I found a much bigger fault with the "end-products", i. e. the three acts — the lack of imagination. The three different forms of expression could have found a common ground — the author's intention. This common ground, however, got lost somewhere among the self-appointed choreographers.

The Győr Ensemble's failure draws our attention to a drastically spreading phenomenon: the game "who has not staged or choreographed yet?" is highly in fashion nowadays. Choosing a leader or dance-creator from among ourselves is an extremely risky

step, in fact an under-estimation of responsibilities.

The company living in the absolute isolation of "introversion" have locked the doors even closer after the leaving of their leader, sharing the task of choreographing among themselves. Now it has become clear: pure intention is not enough.

If Markó, in spite of his being overburdened and totally exploited, decided not to invite a guest choreographer, it is high time for the company to do so. If the ensemble does not open soon to the outside, it will irremediably wither away. Blood transfusion has become question of life and death.

JÓZSEF KISGERGELY

HUNGARIAN NATIONAL BALLET March 27.

Cristoforo is the most expensive project of the present season in the Opera House of Budapest and even the most expensive ballet-performance ever on Hungarian stage.

The basic idea is remarkable. Relevant, politically conscious, extremely suitable for establishing transcontinental connections and to Hungary "for giving a signal": an homage to *Cristoforo Colomba* in form of ballet at the 5th centenary of the discovery of the American continent with an exclusively Hungarian production, on Hungarian stages and in other countries of the world with an international star cast — at the same time representing the contemporary Hungarian ballet... Nevertheless the performance makes apparent: the dance-imagination of the choreographer Gábor Keveházi (to the music by Béla Szakcsi Lakatos) proved to be insufficient for a piece in two acts. It is due to the ensemble, to Keveházi's most experienced colleague, that the performance was at least ready to stage; the soloists deployed:

"*Cristoforo is me*" — said György Szakály at the reception held after the first night. And right he was: his performance was excellent not only in the sense of technique, but also his stage routine helped him through the idle moments of the choreography while he interpreted and developed the personality of the role with dramatic expressivity, with great care and conscious creative work.

India, the oriental beauty is cold and reserved — according to the libretto. (Whether this character should necessarily be conceived in such manner — let us not go into the question now.) Ildikó Pongor created a most unforgettable *India* — despite her unusually short and constantly interrupted presence on stage. Not only suggestivity was gained from her statue-like figure and imposing technical sureness. The dignity of a peacock was coupled with the radiant femininity of the Indian relieves. Katalin Volf in the role of America: a most pleasant surprise. One would have never expected so much sensitivity and ability to create a forceful atmosphere of the ensemble's young soloists.

Although the spiritually transfigured and graceful *Regina Balaton* also built up a girl of mystery with the differences of her dance in the colours of technique and style served the choreographer's intention in a different man-

ner. The dance of Regina Balaton was that of an airy modern ballerina while Katalin Volf appeared to be the dancer familiar with the style of American modern dance. That is why it is the latter who attributed to America the more characteristic, more authentic features by way of contours of movements.

Though Cristoforo's way is followed and crossed by the two great loves, due to Teodora Bán the role of Queen Isabelle became a third woman's leading role.

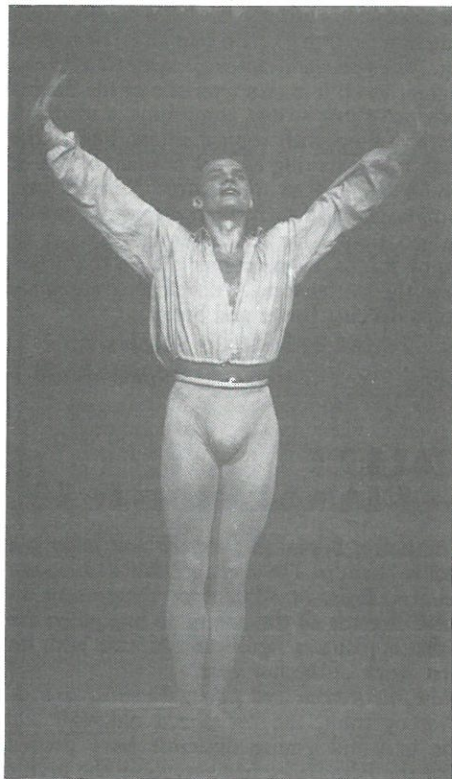
Sándor Jezerniczky is a sympathetic Ferdinand and in the role of the Angel (in the second cast) he makes his minor task livable with his energetic glides.

One would consider it regrettable that Gyula Szilágyi who danced the role of the sailor (Bartolomeo) with lot of dynamism and Tamás Tengler in the role of the other sailor (the restless Sylvio) were not entrusted with more possibility, like Tibor Eichner's excellence in the role of the Indian chief was confined to remain a spectacular intermezzo.

The *Cristoforo* will be performed several times during the summer at the Opera Gala and at the Openair Theatre on Margaret Island. As far as I know even the American tour will take place according to the contract in autumn. So it would be worth a considering, in spite of the general attitude of choreographers, to take up the work on the piece and to make the faintest moments more powerful. To listen to the sentence of the French thinker Joseph Joubert: "The fine work of art is started by talent but finished by work."

ZSUZSA KAÁN

Cristoforo: György Szakály
Fotó: BÉLA MEZEY

MALEV Hungarian Airlines

33 ország
48 város
1 légitársaság

